T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÖÇ ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI

ZORUNLU GÖÇ BAĞLAMINDA SURİYELİ ERGENLERDE KÜLTÜRLEŞME STRATEJİLERİNİN KİMLİK STATÜLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Mihriban ÇINAR DEMİR

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Olcay ÖZKAYA

Hatay-2024

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÖÇ ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALI

ZORUNLU GÖÇ BAĞLAMINDA SURİYELİ ERGENLERDE KÜLTÜRLEŞME STRATEJİLERİNİN KİMLİK STATÜLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Mihriban ÇINAR DEMİR

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Olcay ÖZKAYA

Hatay-2024

ONAY

MİHRİBAN ÇINAR DEMİR tarafından hazırlanan "**ZORUNLU GÖÇ BAĞLAMINDA SURİYELİ ERGENLERDE KÜLTÜRLEŞME STRATEJİLERİNİN KİMLİK STATÜLERİNE GÖRE İNCELENMESİ"** adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile **GÖÇ ARAŞTIRMALARI ANA BİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

29/ 07 /2024

Jüri Üyeleri	**İmza**
Prof.Dr. Olcay ÖZKAYA (Tez Danışmanı - Başkan)	
Doç. Dr. Sezai DEMİR (Üye)	
Doç. Dr. Öner ÇELİKKALELİ (Üye)	

Mihriban ÇINAR DEMİR Tarafından Hazırlanan "**Zorunlu Göç Bağlamında Suriyeli Ergenlerde Kültürleşme Stratejilerinin Kimlik Statülerine Göre İncelenmesi"** adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunana jüri üyelerince kabul edildiğini **onaylarım.**

Doç. Dr. Sinan ERDOĞAN
Enstitü Müdürü

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. 29/07/2024

Mihriban ÇINAR DEMİR

ÖNSÖZ

Bu çalışma uzun soluklu bir sürecin, talihsiz durumlarıyla başa çıkarak bir sona ulaşmıştır. Destekleri olmasa bu süreci tamamlayamayacağım insanlara teşekkür etmek benim için bir borç olmaktan çok mutluluktur. Bu araştırmanın fikrini memnuniyetle karşılayan, sürecin başından beri beni destekleyen ve nezaketi sayesinde dilediğim soruyu rahatça sorabildiğim çok sevgili danışman hocam Prof. Dr. Olcay ÖZKAYA'ya, bana inandığı ve bu çalışmayı yapma fırsatını sunduğu için teşekkür ederim. Çok sıkıştığım ve ne yapacağımı bilemediğim bir noktada bütün yoğunluğuna rağmen bana değerli vaktini ayıran, yardımları ve destekleriyle sonuna kadar yanımda olan sevgili hocam Doç. Dr. Sezai DEMİR'e çok teşekkür ederim. Tez savunma jürimde bulunarak değerli yorumlarını benimle paylaşan Doç.Dr. Öner ÇELİKKALELİ'ye teşekkür ederim. Çalışmalarımı yürütürken bana sonsuz destek olan sevgili okulum Hacı Ali Nurlu Anadolu Lisesi'ne, çalışma arkadaşlarıma ve öğrencilerime teşekkür ederim. Geçmişte, şimdi ve daima beni destekleyen sevgili aileme, canım babam, annem, abim, ablam ve kardeşime çok teşekkür ederim. Ufacık yaşamıyla bize renk katan motivasyon kaynağım Ekin'ime varlığı için teşekkür ederim. Son olarak yol arkadaşım, yaşamımın biricik desteği ve bu süreçte benim için elinden geleni yapan sevgili eşim Sezer'e çok teşekkür ederim.

Yola çıktığımda bu tezi savunabileceğim güzel bir üniversite, güzel bir şehir ve o şehrin güzel insanları vardı. Şimdi her şey eksik ve biraz daha zor. Canım Öznur'um, kaybettiğim tüm arkadaşlarım, öğrencilerim ve geçmişte kalan güzel anılarımız, güzel şehrimiz iyi ki vardınız, bu tezi size ithaf ediyorum. Son olarak sözlerime Kavafis'in güzel dizeleriyle son vermek istiyorum: "Yeni bir ülke bulamazsın, başka bir deniz bulamazsın. Bu şehir arkandan gelecektir. Sen yine aynı sokaklarda dolaşacaksın, aynı mahallede kocayacaksın, aynı evlerde kır düşecek saçlarına. Dönüp dolaşıp bu şehre geleceksin sonunda".

Mihriban ÇINAR DEMİR

Hatay-2024

ZORUNLU GÖÇ BAĞLAMINDA SURİYELİ ERGENLERDE KÜLTÜRLEŞME STRATEJİLERİNİN KİMLİK STATÜLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

Mihriban ÇINAR DEMİR
Göç Araştırmaları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2024
Danışman: Prof. Dr. OLCAY ÖZKAYA

ÖZET

Bu araştırma, zorunlu göçe maruz kalmış Suriyeli ergenlerde kültürleşme stratejileri ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır. Ayrıca kültürleşme stratejilerinin yaş, cinsiyet ve Türkiye'de ikamet etme süresine göre farklılık gösterip göstermediğine ve kimlik statüleri alt boyutlarının Suriyeli ergenlerde dağılımına bakılmıştır. Araştırmanın evrenini; 2021-2022 eğitim öğretim yılında Hatay ili Antakya ilçesinden uygun örneklem yoluyla seçilen, Suriyeli ergenler oluşturmaktadır. Örneklem grubundaki katılımcılar 14-18 yaş arası 280'i kız; 218'i erkek toplam 498 öğrencidir. Araştırmada veriler "Kültürleşme Stratejileri ve Tutumları Ölçeği" ve "Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği" ile demografik özelliklerin belirlenmesi amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulan "Demografik Veri Formu" ile toplanmıştır. Verilerin analizi SPSS 25 paket programı ile yapılmıştır. Verilerin analizinde; Bağımsız Gruplar T Testi, ANOVA, Cluster Analizi kullanılmış, $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde çalışılmıştır. Araştırmanın değişkenlerinin birbirleri arasındaki farklarının belirlenmesi amacıyla MANOVA analizi yapılmıştır. Analizler neticesinde Suriyeli ergenlerde kültürleşme stratejileri alt boyutları olan kültürel adaptasyon ile kültürün muhafaza edilmesinde, cinsiyet, yaş ve Türkiye'de ikamet etme süresine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır. Kimlik statüleri dağılımında içsel yatırımda bulunma ve içsel yatırımla özdeşleşme boyutları en yüksek oranda bulunurken, seçeneklerin derinlemesine araştırılması boyutu en düşük oranda bulunmuştur. Kimlik statüleri alt boyutlarına göre kültürün muhafaza edilmesi boyutunda ortaya çıkan farklılaşmaya bakıldığında, içsel yatırımda bulunma ve seçeneklerin saplantılı araştırılması kimlik statüsü alt boyutlarının kendi kültürlerini muhafaza etmede daha üst düzeyde oldukları, seçeneklerin genişlemesine araştırılması boyutundaki bireylerin ise kendi

kültürlerini en düşük düzeyde muhafaza ettikleri sonucu bulunmuştur. Kimlik statüleri alt boyutlarına göre kültürel adaptasyon boyutunda ortaya çıkan farklılaşmaya bakıldığında, içsel yatırımda bulunma alt boyutunda olan bireylerin kültürel adaptasyonda diğer statü boyutlarında olan bireylere göre daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Son olarak bağımlı değişkenler arasında kültürün muhafaza edilmesinde kimlik statülerinin farklılaşmasının daha büyük etkiye sahip olduğu ($\eta 2 = 0,50$), kültürel adaptasyonun ise orta düzeyde ($\eta 2 = 0,38$) etkiye sahip olduğu bulunmuştur.

ANAHTAR KELİMELER

Kültürleşme, Göç, Kimlik, Entegrasyon

EXAMINING THE ACCULTURATION STRATEGIES OF SYRIAN ADOLESCENTS IN THE CONTEXT OF FORCED MIGRATION BASED ON IDENTITY STATUSES

Master's Thesis, MİHRİBAN ÇINAR DEMİR
Migration Studies Department, 2024
Supervisor: Prof. Dr. OLCAY ÖZKAYA

ABSTRACT

This research aimed to determine the relationship between acculturation strategies and identity statuses among Syrian adolescents exposed to forced migration. Additionally, the study examined whether acculturation strategies vary by age, gender, duration of residence in Turkey, and investigated the distribution of identity status sub-dimensions among Syrian adolescents. The population of the study consisted of Syrian adolescents selected through appropriate sampling from Antakya district of Hatay province during the 2021-2022 academic year. Participants in the sample group consist of a total of 498 students, with 280 females and 218 males, aged between 14 and 18 years old. In the research, data were collected using the "Acculturation Strategies and Attitudes Scale," the "Dimensions of Identity Development Scale," and a "Demographic Data Form" created by the researcher for determining demographic characteristics. The data analysis was conducted using the SPSS 25 statistical software package. In the data analysis, Independent Samples T-Test, ANOVA (Analysis of Variance), and Cluster Analysis were used, with a significance level set at $p < 0.05$. MANOVA (Multivariate Analysis of Variance) analysis was conducted to determine the differences between the variables in the study. As a result of the analyses, no statistically significant differences were found based on gender, age, and duration of residence in Turkey regarding the sub-dimensions of acculturation strategies—cultural adaptation and cultural maintanence in Syrian adolescents. In the distribution of identity statuses, the dimensions of commitment making and identification with commitment were found to be at the highest level, while the dimension of exploration in depth was found to be at the lowest level. When examining the differentiation that emerges in the dimension of cultural maintenance according to the sub-dimensions of identity statuses, it was

found that those in the sub-dimensions of commitment making and ruminative exploration maintain their own culture at a higher level, whereas individuals in the dimension of exploration in breadth maintain their own culture at the lowest level. When examining the differentiation that emerges in the dimension of cultural adaptation according to the sub-dimensions of identity statuses, it was concluded that individuals in the sub-dimension of commitment making are more successful in cultural adaptation compared to individuals in other status dimensions.

Finally, it was found that among the dependent variables, the differentiation of identity statuses has a larger effect on the cultural maintanence ($\eta 2 = 0.50$), while cultural adaptation has a moderate effect ($\eta 2 = 0.38$).

KEY WORDS

Acculturation, Migration, Identity, Integration

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....

ÖZET.....I

ABSTRACT.....III

İÇİNDEKİLER.....V

TABLOLAR LİSTESİ.....IX

ŞEKİLLER LİSTESİ.....X

EKLER LİSTESİ.....XI

KISALTMALAR LİSTESİ.....XII

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu..... 1

1.2. Araştırmanın Amacı..... 2

1.3. Araştırmanın Önemi..... 3

1.4. Araştırmanın Sayıltıları..... 6

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları..... 6

1.6. Tanımlar..... 7

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç ve Zorunlu Göç..... 8

2.1.1. Zorunlu Göç ve Psikolojik Etkileri 11

2.1.2. Suriye Göçü 18

2.2. Kültürleşme Kavramı ve Kültürleşme Stratejileri.....21

2.2.1. Kültürleşme Kavramı 21
2.2.2. Kültürleşme Modelleri ve Kültürleşme Stratejileri.....26
2.2.3. Navas ve Arkadaşlarının Kültürleşme Modeli 30
2.3. Kültürleşme ve Uyum 32
2.4. Kimlik Kavramı.....34
2.4.1. Ergenlik Dönemi ve Kimlik 34
2.4.2. Kimlik Gelişimi 36
2.4.3. Marcia'nın Kimlik Statüleri Kuramı 38
2.4.4. Luyckx ve Arkadaşlarının Beş Boyutlu Kimlik Biçimlenmesi Modeli ...42
2.5. Kültür ve Kimlik İlişkisine Genel Bir Bakış.....44
2.6. Alanyazındaki Çalışmalar.....47
2.6.1. Kültürleşme İle İlgili Çalışmalar 47
2.6.2. Kimlik Statüleri İle İlgili Çalışmalar.....50
2.6.3. Göç, Kimlik ve Kültürleşme İlişkisi Üzerine Yapılan Çalışmalar 54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

3.1. Araştırmanın Modeli.....59
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi 59
3.3. Araştırmanın Veri Toplama Araçları.....60
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu 61
3.3.2. Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği.....61
3.3.3. Kültürleşme Stratejileri Ve Tutumları Ölçeği 62
3.4. Verilerin Analizi 63

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Zorunlu Göç Yaşamış Suriyeli Ergenlerde Kimlik Statülerinin Alt Boyutlarının Dağılımına Ait Bulgular 66

4.2. Zorunlu Göç Yaşamış Suriyeli Ergenlerde Kültürün Muhafaza Edilmesi Alt Boyutunun Değişkenlere Göre Fark Testlerine Ait Bulgular 67

4.2.1. Kültürün Muhafaza Edilmesi İle Cinsiyet Değişkeni Arasındaki Fark Testlerine Ait Bulgular 67

4.2.2. Kültürün Muhafaza Edilmesi İle Yaş Değişkeni Arasındaki Fark Testlerine Ait Bulgular 68

4.2.3. Kültürün Muhafaza Edilmesi İle Türkiye'de İkamet Etme Süresi Arasındaki Fark Testlerine Ait Bulgular.....68

4.3. Zorunlu Göç Yaşamış Suriyeli Ergenlerde Kültürel Adaptasyon Alt Boyutunun Değişkenlere Göre Fark Testlerine Ait Bulgular 69

4.3.2. Kültürel Adaptasyon İle Yaş Değişkeni Arasındaki Fark Testlerine Ait Bulgular.....69

4.3.3. Kültürel Adaptasyon İle Türkiye'de İkamet Etme Süresi Arasındaki Fark Testlerine Ait Bulgular 70

4.4. Kimlik Statülerinin Kültürün Muhafaza Edilmesi ve Kültürel Adaptasyon Puanlarına Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına Ait Bulgular 71

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Kimlik Statülerinin Alt Boyutları İle İlgili Bulguların Yorumlanması 74

5.2. Kültürleşme Stratejileri İle İlgili Bulguların Yorumlanması 76

5.2.1. Kültürün Muhafaza Edilmesi ve Kültürel Adaptasyonun Cinsiyet Değişkenine Göre Fark Testlerine Ait Bulguların Yorumlanması.....76

5.2.2. Kültürün Muhafaza Edilmesi ve Kültürel Adaptasyonun Yaş Değişkenine Göre Fark Testlerine Ait Bulguların Yorumlanması 77

5.2.3. Kültürün Muhafaza Edilmesi ve Kültürel Adaptasyonun Türkiye'de İkamet Etme Süresi Değişkenine Göre Fark Testlerine Ait Bulguların Yorumlanması 77

5.3. Kimlik Statülerine Göre Kültürleşme Startejilerinin Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulguların Yorumlanması 78

5.3.1. Kültürün Muhafaza Edilmesinin Kimlik Statülerine Göre Farkılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulguların Yorumlanması 78

5.3.2. Kültürel Adaptasyonun Kimlik Statülerine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulguların Yorumlanması 79

5.4. Sonuç ve Öneriler 80

5.4.1. Sonuç 80

5.4.2. Öneriler 82

KAYNAKÇA 83

EKLER 97

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırma Grubuna İlişkin Veriler 60

Tablo 2. Kimlik Gelişim Boyutları Alt Faktör Ve Ölçek Soru İlişkisi 61

Tablo 3. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Betimsel Bulgular 65

Tablo 4. Zorunlu Göç Yaşamış Suriyeli Ergenlerin Kimlik Statüleri Alt Boyutları Dağılımı.....66

Tablo 5. Kültürün Muhafaza Edilme Düzeyinin Cinsiyete Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına Dair Bağımsız Örneklem *t* Testi Sonuçları 67

Tablo 6. Kültürün Muhafaza Edilme Düzeyinin Yaş Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin ANOVA (f testi) Sonuçları.....68

Tablo 7. Kültürün Muhafaza Edilme Düzeyinin Türkiye'de İkamet Etme Süresi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin ANOVA (f testi) Sonuçları .....…68

Tablo 8. Kültürel Adaptasyonun Cinsiyete Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına Dair Bağımsız Örneklem *t* Testi Sonuçları.....69

Tablo 9. Kültürel Adaptasyon Düzeyinin Yaş Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin ANOVA (f Testi) Sonuçları.....69

Tablo 10. Kültürel Adaptasyonunun Türkiye'de İkamet Etme Süresi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin ANOVA (f Testi) Sonuçları.....70

Tablo 11. Tek Yönlü Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları.....71

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Farklı Değişkenlere Göre Göç Türleri 11

Şekil 2. 2020 Yılı İtibarıyla İlk Beş Ev Sahibi Ülkeye Göre Mülteci Sayıları 19

Şekil 3. Yıllara Göre Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar 20

Şekil 4. Kültürleşme Süreci.....23

Şekil 5. Kültürleşme Stratejileri 27

Şekil 6. Kültürleşme Yönelimleri.....28

Şekil 7. Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramına Göre Yaşamın Başlıca Sekiz Evresi, Psikososyal Krizler ve Beklenen Sonuçlar 37

Şekil 8. Marcia'nın Kimlik Statüleri Konumu 39

Şekil 9. Waterman'ın (1982), Kimlik Statüleri ve Birbirleri Arasındaki Geçişler.....41

Şekil 10. Marcia'nın ve Luyckx ve Arkadaşlarının Önerdiği Kimlik Statüleri 42

Şekil 11. Zorunlu Göç Yaşamış Suriyeli Ergenlerin Kimlik Statüleri Alt Boyutları Dağılımı.....66

EKLER LİSTESİ

EK-1. Hatay İl Göç İdaresi Araştırma İzin Onayı.....97

EK-2. Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzin Onayı 98

EK-3. Kişisel Bilgi Formu 99

EK-4. Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği Örnek Maddeleri 100

EK-5. Kültürleşme Stratejileri Ölçeği Örnek Maddeleri.....101

KISALTMALAR LİSTESİ

YUKK : Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

BMMYK : Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

IOM : Uluslararası Göç Örgütü

BM : Birleşmiş Milletler

BİRİNCİ BÖLÜM
GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Uluslararası göçler geçmişten bu yana devam etmekte olan insan hareketlilikleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Son yıllarda dünyada yaşanan göçler geçmişe göre daha gözle görünür hale gelmiştir. Bu görünürlük küreselleşmenin artması, insan hareketliliklerin kolaylaşması, iklim değişiklikleri, teknolojinin gelişmesi, dünya dengelerinde yaşanan değişimlerle açıklanabilir. Artık göçmenler kendi kültürlerinden, toplumsal veya kişisel alışkanlıklarından, inanç, etnisite, yeme alışkanlıkları gibi oturmuş kültürel normlarından çok farklı bölgelere göç etmeye başlamışlardır (Görgün, 2017). Yaşanan bu göç hareketlerinin sonucunda neredeyse bütün toplumlar tek ırk, kültür ve kimlikli yapılarını sürdüremeyecek duruma gelmişlerdir (Berry, 2009, s. 230). Buna bağlı olarak göçler gönüllü veya zorunlu olmalarından bağımsız bir şekilde daima bir uyum sürecine girmeyi ve bunu sürdürebilmeyi içinde barındırmaktadır. Ancak göç eden ve göç alan topluluklarda uyumu zorlaştırıcı faktörler olduğu söylenebilir.

Göç eden bireylerin göç öncesi, göç sırasında ve göç eylemi bittikten sonraki dönemde fiziksel veya ruhsal bütünlüğü tehdit edici unsurlarla karşılaşma ihtimallerinin yüksek olduğu düşünülmektedir. Özellikle savaşlar, iklim krizleri, kıtlık, salgın hastalık gibi zorunlu sebeplerle yapılan göçlerde bu oran yükselmektedir. Tüm bu unsurlar psikolojik açıdan farklı semptomlarla kendini gösterebilmektedir. Yaşanan semptomlar ve göç alan kültürdeki bireylerde bulunan değişim unsurları uyum sürecini zorlaştırıcı faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürlerin birbiriyle uyumunu bir sonuç olarak bize sunan "kültürleşme" kavramı çalışmamızın ana konularından biri olacaktır. Kültürleşme, göç etmiş toplulukların birbirleri ile ilişki içinde bulunmasını ve bu ilişki sonucunda meydana gelen değişimleri açıklamaktadır (Sam, 2006, s. 13). Kültürleşme ile birlikte göç eden ve göç alan topluluklarda dil, tutum ve toplumsal değerlerde karşılıklı değişimler olmakta, ama aynı zamanda grup üyelerinin farklılıklarını da sürdürdükleri

bilinmektedir (Flaskerud, 2007). Kültürleşme sürecine dahil olan bu topluluklarda yaşanan değişim süreçleri kimlik gelişimini de etkilemektedir. Etnik kimlik, kültürleşme sürecine girmeden önce bireylerin kendilerini kültürel grup açısından nasıl tanımladıklarını açıklamaya çalışır. Çoğu zaman bireyler farklı etnik gruplarla karşılaşmadıkları sürece etnik kimliklerine dair net bir bilgiye sahip değildir. Ancak kültürleşme sürecinde birey, farklı bir grupla temasa geçerek etnik kökenine uygun bir kimlik duygusu tanımlamak zorunda kalır (Sam, 2006, s. 21). Etnik kimlik, bireysel kimliğin temelini oluşturan bir role sahiptir. Dolayısıyla etnik kimlik ve bireysel kimlik bir bütün olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç sonucu yaşanan kültürleşme deneyimleri, etnik kimliğin kültürleşme ve göç olgusundan etkilenmesi sonucunda bireysel kimlikte sorunlar ve değişimler meydana gelebilir (Schwartz vd., 2006). Bireyin hangi kültüre uyacağı ve ne düzeyde bağlı kalacağı kimliğine yön verebilir ve kaymalara sebep olabilir (Norton, 2013). Ergenlikte yaşanan kültürel değişimler bireylerin kimlik keşfiyle ilgili seçenekleri arttırdığından başarılı kimlik gelişimini engelleyici bir role de sahip olabilir. Amerika Birleşik Devletleri'ne göç edenlerle yapılan bazı araştırmalar, kültürel değişimlerin ergenlerin davranışlarını, inançlarını, değerlerini ve kimliklerini yetişkinlerden daha fazla değiştirdiğini göstermiştir (Phinney, 1992).

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Suriye'den göç etmiş 14-18 yaş aralığında olan ergenlerin yaşadıkları zorunlu göç deneyimi sonrasında Türkiye'ye uyum sağlama noktasında yaşadıkları kültürleşme sürecinin, yine ergenlik döneminin en çok vurgulanan konusu olan kimlik gelişim süreçleri ile ilişkisi incelenecektir. Çalışmada; kültürleşme stratejilerinin (kültürün muhafaza edilmesi ve kültürel adaptasyon) alt boyutlarının Suriyeli ergenlerde cinsiyet, yaş ve Türkiye'de ikamet etme süresine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılması, kimlik statüleri alt boyutlarının Suriyeli ergenlerde dağılımına bakılması ve son olarak kimlik statülerinin kültürleşme stratejilerine olan etkilerinin açıklanması amaçlanmıştır.

Araştırma boyunca aşağıda bulunan problem ve alt problemler cevaplanmaya çalışılacaktır:

1. Zorunlu göç yaşamış Suriyeli ergenlerde ait kimlik statülerinin dağılımı nasıldır?

2. Zorunlu göç yaşamış Suriyeli ergenlerde kültürün muhafaza edilmesi ve kültürel adaptasyon düzeyi kişisel bilgilere göre anlamlı fark göstermekte midir?

2.1. Zorunlu göç yaşamış Suriyeli ergenlerde kültürün muhafaza edilme düzeyi, cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

2.2. Zorunlu göç yaşamış Suriyeli ergenlerde kültürün muhafaza edilme düzeyi, yaş değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

2.3. Zorunlu göç yaşamış Suriyeli ergenlerde kültürün muhafaza edilme düzeyi, Türkiye'de ikamet etme süresine göre farklılaşmakta mıdır?

2.4. Zorunlu göç yaşamış Suriyeli ergenlerde kültürel adaptasyon düzeyi, cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

2.5. Zorunlu göç yaşamış Suriyeli ergenlerde kültürel adaptasyon düzeyi, yaş değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

2.6. Zorunlu göç yaşamış Suriyeli ergenlerde kültürel adaptasyon düzeyi, Türkiye'de ikamet etme süresine göre farklılaşmakta mıdır?

3. Kültürün muhafaza edilmesi ve kültürel adaptasyon kimlik statülerine göre farklılık göstermekte midir?

3.1. Kültürün muhafaza edilmesi kimlik statülerine göre farklılık göstermekte midir?

3.2. Kültürel adaptasyon kimlik statülerine göre farklılık göstermekte midir**?**

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmada Suriye'den göç eden ergenlerin kültürleşme stratejileri ve kimlik gelişimi arasındaki etkileşime bakılmış, göç eden bireylerin kültürleşme stratejilerinin yaşa, cinsiyete ve Türkiye'de ikamet etme süresine göre farklılaşma düzeyleri incelenmiştir. Kültürleşme süreci, bireylerin kimliklerini nasıl şekillendirdiğini ve değiştirdiğini anlamak açısından oldukça önemlidir. Özellikle göçmenler ve çok kültürlü topluluklarda kültür ve kimlik ilişkisi, bireylerin hem kendi kültürel köklerini hem de yeni toplumun normlarını nasıl dengede tutabileceklerini anlamak için kritik öneme sahiptir (Berry, 1997). Kişisel kimliğin tutarlı ve başarılı olması, özellikle ergenlerde kültürleşme ile beraber gelen kültürel

değişim ve kültürel kimlik değişimlerindeki olumsuz yönlerle alakalı bir tampon oluşturabilir (Bhatia ve Ram, 2001).

Kültür ve kimlik arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda çoğunlukla kültürel ve etnik kimlik ile kültürleşme ilişkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Phinney (1990), etnik kimlik geliştirme sürecinin bireylerin kültürel aidiyet duygusu ile nasıl ilişkili olduğunu ve kültürel geçişlerde kimlik bütünlüğünün nasıl sağlanabileceğini ortaya koymuştur. Etnik kimliğin güçlü bir şekilde geliştirilmesinin, bireylerin psikolojik iyilik halleri üzerinde olumlu etkiler yarattığını bulmuş, çok kültürlü ortamlarda etnik kimliğin gelişiminin, bireylerin hem kendi kültürel kimliklerini korumalarını hem de diğer kültürel normlarla entegrasyonlarını içerdiğini söylemiştir. Etnik kimlik, bireysel kimliğin temelini oluşturan bir role sahiptir. Schwartz vd., (2006) göre göç sonucu yaşanan kültürleşme deneyimleriyle birlikte etnik kimliğin kültürleşme ve göç olgusundan etkilenmesi sonucunda bireysel kimlikte sorunlar ve değişimler meydana gelebilir. Dolayısıyla kimlik ve kültür ilişkisinin incelendiği çalışmalar, bireylerin psikolojik sağlıklarını ve toplumsal uyumlarını desteklemek için stratejiler geliştirilmesine katkıda bulunur (Berry, 2005). Aynı zamanda bu tür çalışmalar kişilerin hem kimliklerini nasıl koruduklarını hem de toplumsal uyum sürecinde nasıl daha başarılı olacakları noktasında önemlidir.

Çalışmanın uzun süredir devam eden ve devam edeceği öngörülen göç dalgalarının toplumsal uyum noktasında yorumlanabilmesi, kurumların ve toplumların göç/göçmenlerle ilgili düzenlemeler yapabilmesi açısından yardımcı olacağı düşünülmektedir. Son zamanlarda özellikle uyum çalışmaları üzerine odaklanılmıştır (Akın ve Bozbaş, 2020). Kültürleşme ve uyum, günümüz toplumlarının dinamiklerini anlamada ve yönetmede kritik bir rol oynamaktadır. Bu iki kavram arasındaki ilişkiyi anlamak, sosyal entegrasyon, toplumsal barış ve bireysel iyilik halleri açısından büyük önem taşır. Kültürleşme süreci, göçmenler ve azınlık gruplar için hem zorluklar hem de fırsatlar sunar. Herkesin kendi kültürel kimliğini koruyarak aynı zamanda yeni toplumun normlarına adapte olabilmesi, hem bireylerin hem de toplulukların genel refahını artırır (Berry, 1997). Çeşitli çalışmalarda, kültürleşmenin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesinin, bireylerin psikolojik ve sosyal uyumlarını olumlu yönde etkilediği gösterilmiştir (Phinney, 1990). Uyum süreçleri, bireylerin ve grupların, farklı kültürel geçmişlere sahip

insanlarla etkili ve saygılı bir şekilde etkileşim kurabilmelerine olanak tanır (Gudykunst ve Kim, 2003). Özellikle göçmenlerin ve azınlıkların, ev sahibi toplumlarla uyum içinde yaşamaları, toplumsal çatışmaları azaltarak sosyal istikrarı destekler (LaFromboise, Coleman ve Gerton, 1993). Kültürel adaptasyonun ister psikolojik ister sosyal boyut açısından özellikle entegrasyon stratejisi ile olumlu bir ilişkiye sahip olduğu düşünülmektedir. Göçmen gençlerle ilgili yapılan çalışmalarda her iki kültüre de katılımın (yani entegrasyonun) her iki adaptasyon biçimini olumlu yönde etkilediği görülmüştür (Berry vd., 2005).

Uyum süreçlerinin etkili bir şekilde yönetilmesi için eğitim, politika ve toplum destek programları gerekmektedir. Çalışmamız, elde edilen veriler doğrultusunda okullarda yapılacak olan uyum temelli rehberlik çalışmalarını destekleyici bir rol üstlenecektir. Bu nokta çalışmanın özgün değeridir. Öyle ki eğitim kurumları kültürel entegrasyonu destekleyen ve teşvik eden sosyal mekânlar olarak kritik bir rol oynar. Aynı zamanda okullar, öğrencilerin farklı kültürel geçmişlerden gelen akranlarıyla etkileşimde bulunmalarını sağlayarak, toplumsal uyum ve kültürel anlayışın inşa edilmesinde önemli bir rol üstlenir (Banks, 2006). Yanı sıra kültürel entegrasyon sürecinde okullar, öğrencilerin psikolojik destek alabileceği önemli bir kaynak olabilir. Göçmen çocukları ve azınlık gruplardan gelen öğrenciler, okullarda kültürel entegrasyon sürecinde çeşitli zorluklar yaşayabilirler. Öğrenciler, okul ortamında güvenli ve destekleyici bir alan bulduklarında, kültürel entegrasyon süreçleri daha sağlıklı ve başarılı bir şekilde gerçekleşebilir. Bu bağlamda, Garcia Coll ve Marks (2009), okulların, bu öğrencilerin psikolojik uyumlarını destekleyen programlar ve destek hizmetleri sunmasının önemini vurgulamıştır. Çok kültürlü bir ortamda büyüyen öğrenciler, farklı kültürel değerler ve normlarla etkileşimde bulunarak, kendi kimliklerini daha geniş bir bağlamda şekillendirirler. Bu süreç, hem kişisel gelişim hem de toplumsal uyum açısından önemlidir (Ting-Toomey, 1999).

Çalışmamız, yetişkin ve genç yetişkinlerle yapılan araştırmalardan farklı olarak Suriyeli ergenlerde kültür ve kimliğin birbirleri ile olan etkileşimini ölçmesi bakımından mevcut tek çalışmadır. Benzer örnekleri bulunsa da (Boynueğri, 2018; Schwartz vd., 2013; Alberts, Mbalo ve Ackermann 2003; Crocetti vd., 2008) var olan bu çalışmalarda az sayıda ergenlik dönemi ve bireysel kimliğin bir arada olmasını

ölçemeye odaklı sonuçlar elde edilmiştir. Çalışmamız diğerlerinden farklı olarak sayıca yüksek örnekleme ulaşarak sahada Suriyeli ergenlerle yürütülmüştür.

Çalışmada kimlik statülerinin Luyckx vd. (2008) tarafından oluşturulan kimlik statülerinin alt boyutları şeklinde ele alınmış olması kimlik gelişiminin bir süreç olarak ortaya konulması açısından önemlidir. Birçok çalışma Marcia'nın geliştirmiş olduğu kimlik statüleri modelini kullanmaktadır (Kroger ve Marcia, 2011). Kimlik dinamik yapısı açısından ele alındığında bir süreç olarak değerlendirilmesinin önemli olduğu söylenebilir (Schwartz vd., 2013).

Sonuç olarak kültürleşme ve bireysel kimlik araştırmaları, hem bireylerin kişisel gelişimlerini destekleyen hem de toplumsal bütünleşmeyi teşvik eden stratejilerin oluşturulmasında kritik bir rol oynar. Bu anlayış, daha kapsayıcı ve uyumlu toplumlar oluşturmak için gerekli bilgi ve araçları sağlayarak, kültürel çeşitliliğin ve bireysel kimliklerin zenginliğinden faydalanmamıza olanak tanır (Phinney, 1990; Husseini ve Allen, 2017). Çalışma bu olanağı bir yönüyle ortaya koymayı öncelemektedir.

1.4. Araştırmanın Sayıltıları

Çalışmaya katılan bireylerin uygulanan ölçekleri yeterince anlayarak ve şeffaf bir şekilde cevapladığı varsayılmıştır. Yapılan çalışma çerçevesinde kimlik gelişiminin kültürleşme stratejilerinden etkileneceği varsayılmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma kapsamında yaşanan sınırlılıklar aşağıdaki şekildedir:

- 2022-2023 eğitim öğretim yılında Hatay ili Antakya ilçesi sınırlarında bulunan liselerde kayıtlı 14-18 yaş aralığındaki Suriyeli ergenlerle çalışılmıştır. Bu yaş aralığında olup okullara devam etmeyen öğrenciler olabilir.

-Çalışmada sadece Antakya ilçesindeki Suriyeli öğrencilere ulaşılmıştır. Farklı bölgelere göç eden Suriyelilerin kimlik ve kültür ilişkisini ortaya koymayabilir.

-Ölçekleri uygulama esnasında Türkçe bilgisi yeterli seviyede olmayan öğrencilerle tercüman aracılığı ile iletişim kurulmuştur. Kurulan iletişim tercümanın anlatımıyla sınırlı kalmıştır.

1.6. Tanımlar

Zorunlu Göç: Bireylerin yaşamlarına yönelik tehditler barındıran zorlayıcı faktörlerin olduğu, genellikle savaş, ekonomik zorluklar, devletlerin istihdam yetersizliği, doğal afetler ve kıtlık gibi sebeplerle yapılan göç türüdür (IOM, 2009).

Kültürleşme: Birbirinden farklı kültürel kökenlere sahip bireylerin veya grupların doğrudan etkileşime girmesi sonucu oluşan kültürel değişim sürecidir (Redfield vd., 2010).

Kültürleşme Stratejileri: Bireylerin kültürleşme sürecinde izledikleri yol, kültürlerarası etkileşimde etkin olma düzeyleri, kültürleşme sürecinde geliştirilen davranışlardır. Kültürleşen bireylerin fikirleri doğrultusunda ortaya çıkan eylemleridir (Berry,2005).

Kimlik: Bireyi diğer bireylerden ayıran yapısal olarak oturmuş ve tutarlı göstergeler olarak tanımlanır. Kendi içinde sürekli bir aynılık ve insanlarla sürekli olarak paylaşımda bulunmak, bir grubun amaçları için içsel birlik çağrışımları ile vurgulanır (Erikson, 1956).

İKİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç ve Zorunlu Göç

Göçler tarihin ilk zamanlarından beri başlayan ve devam edeceği bilinen, dünyanın her yerinde oluşabilecek durumlardır. Geçmişten bu yana hem tarihsel arka planda hem de sosyolojik olarak göç kavramı incelendiğinde; en sade biçimiyle insanların bir yerden başka bir yere gitmeleri, coğrafya üzerinde yer değiştirmeleri olarak tanımlanmıştır (Lee, 1966). Göç kırsaldan şehre, belirli bir ülkedeki şehirden yine ülke içinde başka bir şehre veya bir ülkeden diğer ülkeye hareket etmek olarak tanımlanarak içinde eylem barındırmaktadır (IOM, 2020). Yine göç kavramı belirli mekanda veya zamanda, mesafe ve sürede meydana gelen fiziksel, coğrafi ve sosyo-kültürel hareketlilik olarak da tanımlanmıştır (Hoşgör, 1998). Daha iyi yaşam şartlarına kavuşabilmek için bulundukları yerden hedeflenen yerlere hareket eden bireysel ve toplumsal hareketler olarak açıklanarak, göçün ekonomik temelli nüfus hareketleri olduğunu savunan çalışmalar da mevcuttur (Pazarlıoğlu, 2005). Bütün tanımlarda ortak nokta olarak göze çarpan ve "nüfus hareketlilikleri" olarak adlandırılan göç ile ilgili bilimsel çalışmalar 19. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkmıştır. Bu konuda yapılan ilk çalışma coğrafyacı ve harita uzmanı George Ravenstein tarafından 1885 ve 1889 tarihlerinde yayınlanan "Göç Kanunları" (The Laws of Migration) isimli iki makaledir (Abadan-Unat, 2017, s. 52).

Göç olgusu, çok boyutlu bir nüfus hareketliliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Göçün kültürel, demografik, psikolojik, coğrafi, sosyo-ekonomik ve siyasi boyutları bulunmaktadır. Göç, sosyoloji, tarih, coğrafya, antropoloji, siyaset, hukuk, psikoloji, uluslararası ilişkiler gibi alanlar tarafından hem araştırma konusu olmakta hem de bu alanlara araştırma konuları oluşturarak, kalıcı etkiler bırakmaktadır (Castles ve Miller, 2008, s. 30). Söz konusu etkiler çeşitli yönleriyle toplumsal yapıda değişiklikler meydana getirmektedir. Bahsi geçen toplumsal değişimleri özellikle son yıllarda giderek artan uluslararası göçlerde gözlemlemek mümkündür. Küreselleşmenin ve iletişim teknolojilerinin gelişimiyle birlikte, uluslararası göçlerin

frekansı ve etkileri önemli ölçüde artmıştır. Uluslararası göç hem ekonomik hem de kültürel bağlamlar açısından değerlendirildiğinde, uluslararası göçün iki parçalı bir yapıya sahip olduğu düşünülmektedir. Bir yandan yabancı ülkelerde iş arayan emek akınlarından oluşurken; diğer yandan savaş ve siyasi karışıklıklardan dolayı gitgide artan mülteci akınına dönüşmektedir. Dolayısıyla bunlar sonucunda göçün sosyal ve dramatik etkileri de açığa çıkmaktadır (Clark, 1986, s. 51).

Uluslararası göçler ilk olarak "emek göçü" şeklinde ortaya çıkmıştır. Avrupa'da yavaş yavaş ulusal sınırların oluşmasının ardından, kısa mesafelerde yakın ülkeler arası gidiş gelişler şeklinde göçler yaşanmaya başlamıştır. Buna Almanya-Polonya arasında oluşan göçler veya Fransa-İtalya arasında oluşan göçler örnek gösterilebilir (Akalın, 2016, s. 94). Uluslararası işçi göçlerine Türkiye perspektifinden bakıldığında ise özellikle ikinci dünya savaşı sonrası oluşan işgücü açığı ve misafir işçi kavramı anlam ifade etmektedir. 1960-70'ler Almanya'nın emek göçünde çoğunlukla Türk işçilerden destek aldığı yıllar olarak bilinmektedir (Martin, 2004, s. 224). Uluslararası göçle gelen bireylerle beraber, farklı kültürlerden gelen bireylerin ortak bir noktada buluşma, birlikte yaşamayı öğrenme, farklılıkları tolere edebilme ve iletişim engellerini aşabilme gibi sorunları da gelmektedir (Aksoy, 2012). İnsanlar göç ettiklerinde hem gittikleri yeri hem de ayrıldıkları yeri etkiler. Genel olarak nüfus hareketlerinin göç alan yerler üzerinde olumlu, göçmenlerin geldiği yerler üzerinde ise olumsuz bir etkisi olduğu görülmektedir (Clark, 1986, s. 19).

Her ne kadar konuya uluslararası göçü tartışarak başlamış olsak da uluslararası göçün yanı sıra diğer göç türlerine değinmekte fayda olacağı düşünülmektedir. Göç olgusu, göç türleri, nedenleri, süreçleri ve karakteristikleri açısından çeşitlilik gösterir. Göç literatürüne bakıldığında göçlerle ilgili farklı sınıflamalara rastlamak mümkündür. Berry (1980), göç eden çeşitli birey ve grupların üç boyutta ayırt edilebileceğini ileri sürmüştür: kültürleşme temasının bir parçası olarak gönüllü-istemsiz, yerleşik-göçmen ve kalıcı-geçici göçler olarak tanımlamıştır. Öncelikle göçün isteğe bağlı olup olmaması durumuna odaklanan sınıflamalara bakıldığında ilk olarak isteğe bağlı ve zorunlu göç olgularını tartışmak gerekir. İsteğe bağlı göçlerde göç sürecinin bireyin isteğine bağlı olup olmadığı yani tercihlerine odaklanılır. Çoğunlukla daha iyi hayat koşulları, kariyer fırsatları, eğitim

olanakları ile motive olan kişiler tarafından gerçekleştirilir. İsteğe bağlı göç eden bireyler mevcut ülkelerinden hedefteki ülkeye ulaşarak yeni bir başlangıç yapmaya odaklanırlar. İsteğe bağlı göçlere işçi göçü, beyin göçü ve yasal göçler dahil edilebilir. İsteğe bağlı olmayan yani zorunlu göçler genellikle doğal afetler, siyasi çatışmalar, savaşlar, ekonomik zorluklar veya insan hakları ihlalleri gibi dış faktörlerle güdülenir ve bireylerin tercihlerini içermez. Göçü mesafe açısından ele aldığımızda ise iç göçler; özellikle iş olanaklarının değerlendirilmesi için köy ve kırsal alandan şehirlere doğru yapılan göç ve yaşamın daha maliyetli duruma gelmesi, şehirlerin kalabalıklaşması, stresli yaşam koşulları sebebiyle şehirden kırsala yapılan göçler olarak sınıflandırılır (Fichter 1994, s. 155-156). Dış göç ise uluslararası göç sürecini kapsar ve misafir işçi, göçmen, sığınmacı, mülteci gruplarından oluşur. Dış göç, yani uluslararası göçte, göçmenin uluslararası yasal bir tanımı olmasa da Birleşmiş Milletler (BM) göç edenlerin yasal statüsü veya nedenine bakılmaksızın ikametini değiştiren kişi olarak tanımlanabileceğini belirtmiştir (UN, 2020). Dış göçler ekonomik sebeplerle veya politika, savaş, doğal afet gibi zorlayıcı sebeplerle gerçekleşir (Şahin, 2010, s. 57). Mesafe açısından değerlendirildiğinde son olarak geri dönüş göçleri, belirli bir bölgede bir süre yaşadıktan sonra kişilerin göç ettikleri yerlere geri dönmelerini ifade eder (IOM, 2009, s. 24). Son olarak göçleri yasal düzenlemelere göre ayırmak gerekirse yasal ve yasa dışı göçlerden söz edilebilir. Yasal göçler bir izin veya vize kapsamında gidilmesi hedeflenen ülkenin kurallarına uygun bir şekilde gerçekleştirilen göçlerdir. Beyin göçü, işçi göçleri veya aile birleşimi için yapılan göçler bu türdendir. Yasa dışı göçler hedef ülkenin kurallarına uymayarak, resmi olarak gerekli işlemler yapılmadan gerçekleşen göç hareketleridir. Genelde savaş, baskılar, doğal afet gibi sebeplerle gerçekleştirilir. Bu göç türü ile "düzensiz göçler" adıyla da karşılaşılabilir. Genelde bu göçmenler sınırdan kaçak bir şekilde ülkeye dâhil olarak veya vize sürelerinin yasal sınırlarını aşarak ülkede kalmaya devam eder (Topcuoğlu, 2016). Düzensiz göçler sadece hedef ülke değil transit ülkeler üzerinden de gerçekleştirilebilir. Transit ülke kavramı, bir göçmenin hedef ülkesine varmaya çalışırken bir geçiş ülkesi olarak kullandığı ülke anlamına gelir (https://www.goc.gov.tr/turkiyenin-duzensiz-gocle-mucadelesi, 2024). Avrupa'ya gitmek isteyen Suriyeli sığınmacıların önce Türkiye'de bir süre kalması buna örnek olarak gösterilebilir. Aşağıdaki şekilde, göç türleri özetlenmiştir:

Şekil 1.
Farklı Değişkenlere Göre Göç Türleri [1]

MESAFE DEĞİŞKENİ	***SÜRE DEĞİŞKENİ***
↘ İç Göçler (Kır-Kent, Kent-Kent Göçleri) ↘ Dış Göçler (Uluslararası Göçler)	↘Kısa Süreli Göçler (Turizm, Tarım, Eğitim Göçleri) ↘Uzun Süreli Göçler(Beyin Göçü, Siyasi Göçler)
İRADE DEĞİŞKENİ	***YASAL STATÜ DEĞİŞKENİ***
↘ İsteğe Bağlı Göçler (Eğitim, İş, Kariyer, Göçleri) ↘ Zorunlu Göçler (Siyasi Baskı, Savaş, Mübadele, Doğal Afet, İşsizlik Göçleri)	↘ Düzenli Göçler (Göçmenler) ↘ Düzensiz Göçler (Mülteciler, Sığınmacılar, Transit Ülke Göçleri)

Araştırma problemi kapsamında göç türlerinden zorunlu göç, bir sonraki bölümde detaylandırılarak aynı zamanda psikolojik etkilerinden söz edilecektir.

2.1.1. Zorunlu Göç ve Psikolojik Etkileri

BMMYK (2022) raporuna göre dünya genelinde 112,6 milyon insan zorunlu olarak göç etmiş veya yerinden edilmiş durumdadır. Tarihte göç hareketleri, sıklıkla kıtlık, soykırım, iç savaşlar, dini ve diğer şiddet olayları, siyasi sürgün gibi nedenlerle ortaya çıkmıştır ve insanlık için zorlu süreçleri içermektedir (İçduygu ve Sirkeci, 1999, s. 260). Göçün ortaya çıkma nedenleri iklim, ekonomi, siyasi olaylar, eğitim, beyin göçü ve emekli göçü olarak da sınıflandırılmıştır (Aksoy, 2012). Nonneman ve Kaizen (2007), tarafından bireylerin bulundukları yerden ayrılmalarının temelde iki nedeni olduğu söylenmiştir. Birinci grup; işsizlik, yoksulluk, daha iyi yaşam standartlarına kavuşma gibi ekonomik temelli nedenler, ikinci grup ise; insan haklarının ihlal edilmesi, savaşlar, infazlar gibi hem siyasi hem de askeri nedenlerdir. Bunlara ek olarak doğal afetler ve son olarak da macera içeren göç nedenlerinden söz edilmiştir. Göç sürecinin, nedenleri doğrultusunda farklı faktörlerden oluşarak girift bir şekilde de ortaya çıkabileceği düşünülebilir. İsteğe

[1] Araştırmacı tarafından göç türleri özetlenerek oluşturulmuştur.

bağlı göçlerde temelde daha iyi bir yaşama kavuşabilme, fırsatları kaçırmama gibi motivasyonlarla hareket edilmesi yatarken, zorunlu göçlerde bireylerin istekleri dışında ve dışsal sebeplerle oluşan göç hareketinin bir tercih olmaktan çıktığı durumlar yaşanmaktadır. Ancak literatürde göçün, her ne kadar isteğe bağlı bir eylem gibi gözükse temelde zorunlu hallerden kaynaklandığını savunan görüşler mevcuttur. Bireyin ciddi bir gerekçesi olmadan yaşadığı vatanı terk etmesi mümkün görünmemekte, dolayısıyla göç eylemi zorunlu ve isteğe bağlı olmasına bakılmaksızın bir ihtiyaç ve gereklilik sonucu ortaya çıkmaktadır (Özkan, 2019). Zorunlu göçler genellikle savaş, ekonomik durumlar, devletlerin istihdam yetersizliği gibi nedenlerle gerçekleşmektedir. IOM (2009) da zorunlu göçü tanımlarken içinde insan kaynaklı veya doğal sebepleri barındıran, bireylerin yaşamlarına yönelik tehditler barındıran zorlayıcı faktörleri ele alır. Söz konusu zorlayıcı faktörlerin zorunlu göçü motive ettiği şeklinde düşünülebilir. Zorunlu göçü ortaya çıkaran itici nedenlerin ilk sıralarında bölgesel çatışmalar gelmektedir (Kanat ve Aytaç, 2018). Benzer bir ifadeyle göç en şiddetli halini savaşın olduğu bölgelerde almaktadır. Zorunlu göçe sebep olan temel nedenlerden birinin ekonomi olduğunu söylemek de yanlış bir ifade olmayacaktır. Fakirleşen ülkelere mensup vatandaşların, ekonomik olarak daha da güçlenme hedefiyle gelişmiş ülkelere göç ettiği hatta sığındığı görülmektedir. Dolayısıyla ekonomik göç ile zorunlu göçün arasındaki ayrım gitgide bulanık bir hale gelmektedir (Kirişçi, 2000).

Zorunlu göç sadece fiziksel bir yer değiştirme hareketi değil aynı zamanda içinde birçok psikolojik unsuru da barındıran bir süreçtir. Göçmenler istihdam, ekonomik zorluklar, sosyal uyum ve psikolojik stres gibi birden çok zorlukla karşılaşır. Bilmediği bir kültür ve toplumda yaşamak, birçok insan için stresli bir durum olabilir (Buz, 2004, s. 115). Göçmenler yaş, cinsiyet, ait olduğu toplumsal sınıf, eğitim düzeyi, göç etme sebebi ve kültürel geçmiş gibi değişkenlerde farklılık gösterseler de yaşadıkları göç durumundan dolayı iç dünyalarında değişiklikler meydana gelir (Şahin, 2001, s. 64). Özellikle zorunlu göç, gönüllü göç ile kıyaslandığında bireyin iradesi dışında gerçekleştiği için sosyo-psikolojik etkiler anlamında gönüllü göçten farklılaşmaktadır. Bireyin zorunlu göç sonrasında birden çok konuda zorlanmasıyla, başa çıkması beklenen belirsizlik durumları doğal olarak artabilir. Olayların aniden gelişmesi, bireyin neyle karşı karşıya olduğunu bilmemesi ve mevcut göçü tasarlayacak, ön hazırlığın yapılabildiği bir ortam olmaması gibi

sebeplerle stres ve kaygı seviyelerinde artış izlenebilir. Yeni bir ortama dahil olmak gibi, tanıdık ortamlarını, ailelerini ve ilişkilerini terk etmek zorunda kalan bireylerde kayıp ve derin bir yalnızlık duygusu yaşanabilir. Zorunlu göç, isteğe bağlı göçten ve mülteci olmaktan önemli ölçüde farklıdır. Zorunlu göç, bireyin sosyal uyumu, yaşam beklentileri ve dünya ile ilgili temel inançları gibi temel yaşam olgularını derinden etkileyebilir. Zorunlu göçün ana nedenlerinden biri olan savaşlarda göçmenlerin belirsiz bir gelecekle karşı karşıya kalmaları, kaygı seviyelerini oldukça arttırır (Naff, 1994, s. 30). Savaş sonrası geride bırakılan yerin tahribatı, göçmenin yurtsuzluk duygularını pekiştirebilmekte ve uyumun zorlandığı travmatik bir evsizlik algısını ön plana çıkarmaktadır. Dolayısıyla göç tecrübesini ve ortaya çıkardığı yıkımları, kimlik ve ait olma krizlerine yol açması sebebiyle sosyal ve psikolojik açıdan ele almak önemlidir (Çakmak, 2018).

Zorunlu bir hale geldiğinde göç olgusunun bir kriz veya travma olarak algılanması ve yaşananların birey tarafından nasıl anlamlandırıldığı çok önemlidir. Zorunlu göç sadece travma ve kriz durumu olarak algılanmakla kalmayıp travmatik olaylarla ilişkilendirilebilecek ruhsal hastalıkların gelişmesine de sebep olabilir. Travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, anksiyete ve somatoform bozukluklar yaşanan ruhsal bozukluklara örnek verilebilir (Aker vd., 2002). Hastürk'e (2015) göre de göç yaşayan bireylerde oldukça fazla psikiyatrik sorunların ortaya çıktığı, özellikle anksiyete, depresyon, somatoform bozukluklar ve uyum bozukluklarının yoğun olarak görüldüğü göç sürecinin zorunlu olmasının da mevcut bozuklukları arttırdığı söylenebilir. Uyum sürecinde mevcut kültürle göç edilen kültür arasındaki ayrım da ruhsal bozuklukları arttırmaktadır (Hastürk, 2015, aktaran Ilgar ve Ilgar, 2015). Göç sürecinde göçün nereye yapılacağı, göç sırasında yaşanan duygular, göç edilen yerde kalınacak süre, göç edilen yerle yaşanan uyum süreci, terk edilen yerde kalan yaşantılar ve kişiler göçmen ruh sağlığı açısından önem taşımaktadır. Asimilasyon, kültürleşme, kültürel uyum, kentleşme, sosyo-kültürel değişimler temelinde yapılan çalışmalar göç ile psikolojik bozukluklar arasında bir ilişki olduğunu tespit etmiştir (Doğan, 1988). Bhugra (2004) göç ve ruh sağlığı alanında yaptığı incelemelerde göç sürecinin üç evreden oluştuğunu ve ruh sağlığına nasıl etki ettiğini araştırmıştır. Göç sürecini; göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası süreçler olarak üçe ayırmıştır:

Göç Öncesi: Göç öncesinde göçün zorunlu veya isteğe bağlı olması göçün travmatik etkileri açısından farklılık yaratır. Psikolojik dayanıklılık, biyolojik faktörler, sosyal beceri düzeyleri, fiziksel ve psikolojik sağlık, benlik kavramları göçmenlerin ruh sağlığına etki eden değişkenlerdir. Bhugra(2004) bunlara karşın koruyucu faktörleri de psikolojik dayanıklılık, yüksek sosyo-ekonomik durum, göç öncesi hazırlık döneminin oluşu şeklinde tanımlamıştır.

Göç Sırasında: Özellikle zorunlu göçlerde göç yaşantısı travmatik bir deneyim olarak yaşanabilir. Kişilerin ait oldukları coğrafyayı terk etmesi, düzeninin bozulmasının da travmatik etkileri bulunmaktadır. Yaş, cinsiyet, kimlik değişkenleri de göçmenin ruh sağlığı üzerinde etkilidir. Ayrıca göç edilecek mesafenin uzunluğunun da psikolojik açıdan etki ettiğini savunur. Göç sırasında yaşanması muhtemel kayıplar göçmenin ruh sağlığına ciddi şekilde zarar verebilir. Buna karşılık koruyucu faktörler ise sosyal destek olarak tanımlanmıştır.

Göç sonrası: Göç edilen toplumun göçmene olan bakış açısı, kültürel şok, kültürel yakınlık, göçmenin devletin imkânlarından yararlanma düzeyi, kültür çatışması gibi etmenler ruh sağlığını etkiler. Ayrıca göçmenin hedeflerini tutturabilme düzeyi de ruh sağlığı açısından önemlidir. Buna karşın göç sonrası koruyucu faktörler kültürel kimliğin uyumunun sağlanması, sosyal destek ve sosyo-ekonomik avantajlardan yararlanabilme düzeyi olarak açıklanmıştır.

Göçmenlerin duygularını anlamanın ve geçirdikleri duygusal değişimleri açıklamanın, psikolojik bozukluklara nasıl eşlik ettiğini görmekte faydalı olacağı düşünülmektedir. Göhler'e (1990, aktaran Şahin, 2001) göre bireyler göç ettiklerinde aşağıda sıralanan duyguları yaşamaktadır.

1. Yabancılık Duygusu: Göç eden her birey göç ettiği ülkede bir yabancıdır. Göçmenin etrafında görebileceği birçok unsur farklıdır. Kültür, dil, çevre, iklim açısından kişi farklı bir coğrafyayla karşı karşıyadır. Dışarıdaki bu yabancılık kişinin iç dünyasına da yansıyabilir. Bireyde bir yere ait olamama hissi ortaya çıkabilir.

2. Kişilik Sorunu: Bireyin kişiliği ile yeni ülkede edinmiş olduğu kişiliği arasında çatışmalar yaşanabilir. Bu durum göçmenin düşmanlık duyguları içinde bocalamasına sebep olabilir.

3. Köksüzlük: Göç eden bireyler herhangi bir yere ait olamama duygusunu yaşayabilir. Göç ettiği toplumun verdiği güven duygusundan mahrum olabilir.

4. Ön Yargı: Yeni topluma uyum sağlayamayan göçmen, yeni ülkeye veya topluma karşı olumsuz duygular taşır. Böylece olumsuz davranışları veya önyargıları da olabilir.

5. Yalnızlık Duygusu: Bireyin geldiği ortamda yabancılaşmanın da etkisiyle yalnızlık duygusunu derinden yaşayacağı düşünülebilir. Bunun yanı sıra göç edilen yerde geride bırakılan yakınların yokluğu kişide suçluluk duygularını da açığa çıkarabilir. Söz konusu yalnızlık duygusu sevinçli bir anda veya üzüntülü bir anda ortaya çıkabilir.

6. Anavatandaki Değer Yargılarının Aşağılanması: Göç eden bireyler eski kültürlerinde mevcut anlamı olan değerlerinin yeni toplumda anlamlarını yitirdiğini görebilir. Yeni toplum tarafından kabul görme ve uyumun kolaylaşması adına göç ettiği toplumun değer yargılarını aşağılayabilir. İki farklı grup değer yargıları sebebiyle iç dünyası ve aile ilişkileri yaşanan çelişkili durumlardan zarar görebilir.

7. Boşluk Duygusu: Göç eden bireyler zaman zaman geride bıraktıkları hayatlarını ve özlem duydukları diğer her şeyi düşünerek bir yokluk hissedebilir.

8. Anadilin Aşağılanması: Dille beraber göçmenin kişiliği ve özgüveni etkilenir. Göç eden birey yeni toplumla uyumlu hale gelebilmek için yeni bir dil öğrenmek zorundadır.

9. Özlem Duygusu: Göçmenler bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde geride kalan her şeyi özleyebilir. Bu özlem zamanla göçmenin kişiliğinin bir parçası haline gelebilir.

10. Kırgınlık: Göçmen zaman geçse dahi geri dönüşü gerçekleştirememiş olduğu için kırılır. Ailesini, çevresini, dostlarını da kırabilir.

11. Aşağılık Duygusu: Göç eden birey, yaşam tarzının, boş zaman alışkanlıklarının, çevreyle kurduğu ilişki yöntemlerinin yeni kültürde anlam taşımadığı şahit olur. Bundan dolayı kendisini yeteneksiz ve yetersiz hisseder. Dil

açısından zayıf bir durumda olması bu yetersizlik duygusunu pekiştirir. Bu duygu artık çok sık yaşanabilir.

12. Kuşkuculuk: Göçmenin yeni ülkesinde çok fazla bilinmeyenle karşılaşması göç eden bireyde şüphe duygularını yoğunlaştırır. Bu kuşku hali bir davranış biçimi şeklini alırsa kişide nevroz ve psikoz durumlarına sebep olabilir.

13. Suçluluk Duygusu: Göçmen iki şekilde suçluluk duygusu yaşayabilir. Ya geride bıraktığı kişiler açısından ya da yeni topluma uyum sağlayamadığı için kendisini suçlu hisseder.

Göçe dair psikolojik etkiler genelde uyum çalışmaları temelinde oluşturulmuştur. Özellikle göç sonrası yaşananlar uyum temelinde göçmenin ruhsal sağlığını ciddi derecede etkilemektedir. Zorunlu göçler, ekonomik kriz, savaş, devrim, darbeler gibi toplulukların sosyo-kültürel değerlerini değiştiren süreçlerdir. Yeni dili öğrenmede, yeni bir kültüre uyum sağlamada ve bütün olarak başka bir yaşama alışmaya çalışan göçmenler farklı güçlüklerle karşılaşabilmektedir (Gün, 2006). Göç eden bireyler yeni kültüre uyum sağlamayı isterken, bir yandan da kendi kimliğinin tehlikeye gireceğini düşünmektedir. Dolayısıyla duygusal açıdan çatışmalar yaşamakta ve sonuç olarak ortaya yalnızlık ve yabancılaşma duyguları çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu duygular anksiyete, depresyon, uyku düzensizliği, baş ağrıları, iştahsızlık gibi psikosomatik sorunların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Ekşi, 2002). Göç sonrası yeni çevreye uyum, birçok bedensel ve duygusal değişime yol açmaktadır. Özellikle ergenler ve çocuklar gelişimsel olarak risk altında olduklarından çevresel faktörlerde yaşanan bozulmalar sakıncalı olmaktadır. Göç ettiği sırada çocukların ebeveynden ayrılma, şiddet, koşul bağlamında gelişim yetersizliği olan yerlerde yaşamak zorunda kalmak, beslenme yetersizliği gibi durumlarla karşı karşıya kaldığı tespit edilmiştir (Özden, 2013). Bu durumlar göç sonrası uyumun çocuklar açısından zor bir süreç olduğunun kanıtı sayılabilir. Uyum sağlamaya çalışan göçmenler, göçün en bilinen etkilerinden biri olan kültür şokuyla karşı karşıya kalmaktadır. Kültür şoku, bir kültürden başka bir kültüre giden göçmenlerin uyum sağlamaya çalıştığı sırada yaşadığı bunalım, sıkıntı ve tepkiler olarak tanımlanabilir (Güvenç, 1996, s. 122). Kültür şoku Fanta (2005, aktaran Tutkun, 2006) tarafından beş aşamalı bir süreç şeklinde tanımlanmıştır:

1. Balayı dönemi: İlk etapta yeni kültürdeki birçok şey heyecan verici ve ilgi çekicidir. Yeni kültürü keşfetmek, tanımaya çalışmak göçmene eğlenceli gelecektir.

2. Düşmanlık/saldırganlık: Birey bu aşamada yeni kültürle uyum sağlayabilmek için çok emek vermek zorunda olduğunun farkına varır. Gösterilen bu çaba stres yaratır ve kültürel olarak ağır tecrübelere sebep olabilir. Birey yeni kültürle sandığı kadar bütünleşmeyebilir. Ülkesindeki yiyecek, içecek ve farklı ihtiyaçları yeni kültürde bulamayabilir. Daha çok hayal kurarak bir süreç geçirir. Dolayısıyla kendisini dışlanmış, bir gruba ait hissetmeyen, depresyona itilmiş biçimde hissederken bulabilir.

3. İyileşme, ağır ağır adapte olma: Göçmen yeni kültürü tanıdıkça kendisini daha rahat hissetmeye başlar ve etraftaki her şeyi daha çok anlamlandırır. Evinde olmak hissini yaşar ve kendisine olan güveni de artar.

4. Adaptasyonu tamamlama, iki kültürlülük: Birey yeni kültürde daha aktif olur ve ilişkiler geliştirir, kendi kültürü ile yeni kültür arasında rahatlıkla hareket eder.

5. Yeniden katılma: Birey yeni kültürü benimser ve ona katılım sağlar.

Göç sonrası yaşanan ruhsal bozukluklara örnek çalışmalar da mevcuttur. Cochrane (1977), yaptığı çalışmada Galler ve İngiltere'de bulunan psikiyatri servislerine başvuru oranlarının göçmenler arasında yerli gruplara göre neredeyse iki kat daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Kimura vd. (1975), göçmenlerde yaygın ruh sağlığı sorunlarının yüksek oranlarını gösteren çalışmalar yürütmüştür. Yaşanan ruh sağlığı sorunlarının yaygınlığı Ward (1967) tarafından "yabancı öğrenci sendromu" nun tanımlanmasına sebep olmuştur. Bu sendrom somatik belirtiler, pasif ve çekingen bir şekilde iletişime geçme ve bakımsız bir görünümle karakterize edilmiştir (Bhugra, 2004). Toparlayacak olursak zorunlu göç, aşamaları olan ve her aşamada farklı psikolojik temelleri barındıran dolayısıyla da farklı çıktılara sahip bir eylemdir. Yapılan çalışmalar da zorunlu göç sonrası yaygın ruhsal bozuklukların artış gösterdiğini ortaya koymaktadır.

2.1.2. Suriye Göçü

Göç eden bireylerin yasal statüleri incelendiğinde; göçmen, mülteci, sığınmacı gibi kavramlar önümüze çıkmaktadır. Bir önceki bölümde de söz edildiği gibi ülkeye yasal yollarla giriş yapan ve aynı şekilde yasal haklarını kullanarak kalmaya devam eden göç türüne düzenli göç, yasa dışı yollarla giriş yaparak veya yasal süreleri bitse dahi mevcut ülkede kalmaya devam edilmesine de düzensiz göç denilmektedir. Göçmenlerin yasadışı yani düzensiz göç eden bir birey olarak var olabilmesi için üç nedenden bahsedilebilir. İlk olarak ülkeye giriş çıkış işlemlerinden yasadışı bir şekilde bunu gerçekleştirmeleri, ikincisi gelmiş oldukları ülkenin vize ve ikamet kurallarına uymamaları, son olarak da göç ettikleri ülkenin çalışma şartlarına uymama olarak ele alınabilir (Erder ve Kaşka, 2003, s. 17). Özellikle ilk iki koşul Suriye göçü bağlamında değerlendirildiğinde karşılığını bulmaktadır. Düzensiz göçle sıklıkla transit ülkelerde de karşılaşmak mümkündür. Transit ülke; hedef ülkeye varmak isteyen göçmenlerin geçiş sırasında kullandığı ülkeler olarak tanımlanmıştır (IOM, 2009). Bir ülke hem göç alan, hem göç gönderen hem de transit ülke konumunda olabilir. Türkiye açısından da durum bu şekilde değerlendirilebilir.

Türkiye özellikle 2011 Suriye iç karışıklıkları sonrasında, yoğun göç alan bir ülke haline gelmiştir. Yaşanan göçler ilk zamanlar düzensiz bir şekilde ilerlese de sonraki yıllarda yasal olarak belirli bir eksende sürdürülmüştür. Türkiye-Suriye göçü açısından göç eden bireylerin yasal statülerinin açıklanmasının bu bağlamda faydalı olacağı düşünülmektedir. Dünya genelinde göç eden bireyler daima farklı tanımlarla var olmuştur. Göçmenler hem maddi hem de sosyal durumlarını iyileştirmek, geleceğe dair beklentilerini artırmak ve gerçekleştirmek adına, başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden bireyler olarak tanımlanmıştır. Karşımıza çıkan bir diğer kavram ise mültecilik kavramıdır. Kişinin ırkı, dini, belirli bir gruba mensubiyeti, siyasi görüşleri sebepleriyle haklı bir zulüm korkusundan dolayı farklı bir ülkeye göç etmesi ve ilgili ülkenin korumasından faydalanmak istemesi mültecilik kavramı ile açıklanmıştır (IOM, 2009). Türkiye'nin mülteci tanımı Avrupa ülkelerine göre farklılık göstermektedir. Çünkü Türkiye Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme'de (1951 sözleşmesi) coğrafi bir sınırlama getirmiştir. Türkiye nezdinde ancak Avrupa'dan göç ederek sığınma talep eden kişiler "mülteci" olarak tanımlanmaktadır. Bir diğer kavram olan sığınmacı ise, BMMYK ve Türkiye İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan İltica ve Göç Mevzuatı'na göre, ikamet ettiği ülkeye

dönemeyen ve geldiği ülkeye iltica talebinde bulunan mülteci statüsü kazanamamış kişileri tanımlamaktadır. Gerekçe bakımından mültecilerle benzerlik gösterseler de bu kişiler hakkında resmi bir karar alınmamıştır. Özetle iltica talebinde bulunup mülteci statüsü alamayan bireylere sığınmacı denilmektedir (Yaman, 2019, s. 26). Bu yasal farklılıklardan kaynaklı Türkiye 2011'den itibaren Suriye'den göç eden bireyler konusunda netlik kazanması adına çalışmalar yapmış ve Suriye'den göç eden bireylerin "geçici koruma statüsü" ile korunacağını açıklamıştır (UNHCR, 2020). Yasal statüler konusunda Türkiye 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nu (YUKK) kabul etmiş ve göç eden bireylerle ilgili tanım ve sınırlamalarını burada belirtmiştir. Geçici koruma statüsü de bu kanunda yer alan bir tanımlamadır. Buna göre kitlesel biçimde gerçekleşen göçler geçici koruma statüsü kapsamında değerlendirilecektir. Dolayısıyla Suriye'den göç eden bireyler de bu tanımın içinde yer alacaktır (Topal, 2015). Çalışma boyunca Suriye'den göç eden bireylerin statüsü sığınmacı olarak kullanılacaktır.

Suriye göçünün ilk dönemi 2011 yılında Suriyelilerin Türkiye'ye gelişi ile başlayan ve 2015 yazına kadar devam eden süre sayılabilir. İlk dönem Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa ve Hatay illerinde çadırlar kurularak, belirsiz bir yasal süreçle karşı karşıya kalındığı için misafir olarak tanımlanmışlardır. Suriye göçüne dair güncel istatistiklere bakıldığında 2020 yılında Türkiye art arda beşinci kez çoğunlukla Suriyelilerin oluşturduğu kez Türkiye, çoğu Suriyeli olmak üzere 3,6 milyondan fazla sığınmacıyla art arda dünyanın en büyük ev sahibi ülkesi olmuştur (IOM, 2022, s. 46).

Şekil 2.
2020 Yılı İtibarıyla İlk Beş Ev Sahibi Ülkeye Göre Mülteci Sayıları (milyon)[2]

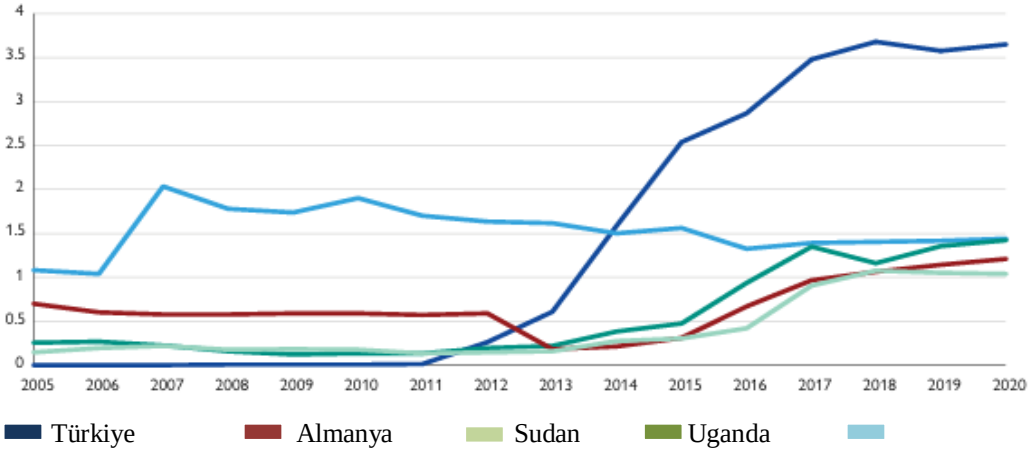

[2] IOM (2022) raporundan yararlanılarak düzenlenmiştir.

Türkiye'de 2024 yılı itibariyle 3.194.185 Suriyeli geçici koruma kapsamında yaşamaktadır. Suriyeli sığınmacıların hemen hemen her sene artmış, ancak özellikle 2021 yılı itibariyle çok büyük oranlarda olmasa da düşüşler yaşanmıştır. Türkiye'ye gelen Suriyeliler sırasıyla en çok İstanbul'da (529.944), Gaziantep'te (427.017), Şanlıurfa'da (294.054) ve Hatay'da (278.336) yaşamaktadır (https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler: 24.01.2024).

Şekil 3.
Yıllara Göre Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar[3]

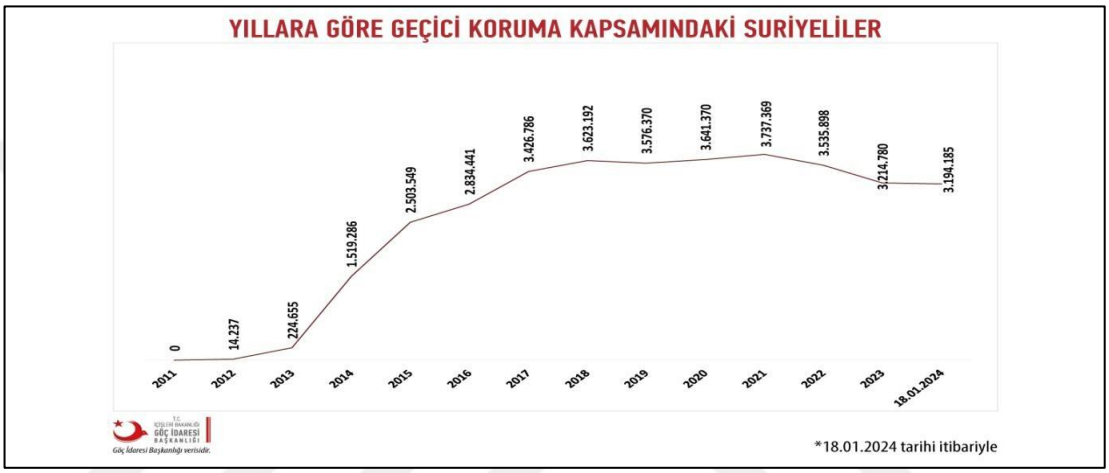

Suriye göçü uzun yıllardır devam ediyor olması ve Türkiye tarihinin en yüksek oranlı göçü olması sebebiyle uzun süredir farklı disiplinler tarafından araştırılmaktadır. Yaşanan bu kitlesel göç dalgası hem Suriyeli sığınmacıları hem de Türk toplumunu bir değişim sürecine yöneltmiştir. Suriyeli sığınmacıların kalıcı hale geldiği toplum tarafından kabul edilmektedir. Dolayısıyla son zamanlarda özellikle uyum çalışmaları üzerine odaklanılmıştır (Akın ve Bozbaş, 2020). Suriye göçü ve uyum süreçleri kısaca değerlendirildiğinde göçmenlerin tarihsel veya kültürel yakınlık kurabileceği ülkelere yöneldiği bilinmektedir. Dini benzerlik, yeme-içme, kültürel kodların yakınlığı gibi nedenlerle Suriyeli sığınmacılar Türkiye'yi tercih etmektedir (Yıldırım ve Yıldırım, 2021). Lee (1966) ye göre de göç edilen yerle kültürel yakınlık göçün psikolojik sonuçlarını etkiler. Bu varsayım da Suriyeliler ile aramızda bulunan zorunlu göç ilişkisini açıklamaya yardımcıdır. Uluslararası göçlerde bir diğer önem arz eden konu topluluk ağlarıdır. Göç eden ve yeni yerleştiği

[3] goc.gov.tr sitesinden faydalanılmıştır.

bölgeye uyum sağlamaya çalışan bireyler için destekleyici bir çevrenin varlığı koruyucu bir role sahiptir ve ortaya çıkabilecek kriz durumlarını önlemeye de yardımcı olur (Sayıl vd., 2000). İlişkiler ağı olarak karşımıza çıkan göç kuramına göre; göç alan ve göç veren ülkedeki bireylerin birbiriyle sürmeye devam eden ilişkileri bulunmakta ve ortak köken, soydaşlık, dostluk bağları devam etmektedir (Abadan-Unat, 2017, s. 18). Bu ağlar sayesinde göçmenler hem olumlu hem de olumsuz biçimde etkilenebilir. Olumlu açıdan değerlendirildiğinde göçmen ağları yeni ülkeye uyumu kolaylaştırır, göçün mali yükünü hafifletir, göç eden bireylerin okullaşma hızını artırır ve göçmenin istihdamında da kolaylaştırıcı roller oynar. Olumsuz açıdan ise göçmen kendisini rahat hissedebileceği bir topluluğun desteği ile göç ettiği toplumun kültürüne karşı içine kapanabilir, ihtiyaçlarını kendi coğrafyasına mensup diğer göç eden bireyler sayesinde karşılayabilir (Yalçın, 2004, s. 51–52). Dolayısıyla Suriye göçünde de benzer ilişki ağlarının varlığından söz edilebilir. Sonuç olarak Suriye göçü ülkemiz açısından baştaki konumlarının aksine misafir değil, kalıcı olarak varlığını sürdüren bir sürece evrilmiştir. Bu konuda yapılan çalışmaların göçün toplumsal uyumla olan ilişkisini ortaya koymada katkı sağlamaya devam edeceği düşünülmektedir.

2.2. Kültürleşme Kavramı ve Kültürleşme Stratejileri

2.2.1. Kültürleşme Kavramı

Modern dünyada çoğu insan birden fazla kültürden etkilenmektedir. Bu etkileşimler karşımıza kültürle ilgili çeşitli tanımları çıkarmaktadır. Kültürleşme, kültürlenme, asimilasyon söz konusu tanımlardan bazılarıdır. Kültürleşme kavramı Türkçe alanyazında çok eski bir kavram olmasa da Batı toplumlarında kültürleşme, kültürel psikoloji ve antropoloji çerçevesinde ilk olarak 1880'lerde ele alınmıştır (Nahavandi, 1988). Powell (1883, aktaran Sam, 2006) kültürleşme kavramını, kültürler arası taklitten kaynaklanan psikolojik değişiklikler olarak ifade etmiş, antropolojik bir bakış açısıyla çalışan McGee (1898, aktaran Sam, 2006), kültürleşmeyi, toplumların vahşilikten barbarlığa, medeniyete ve aydınlanmaya doğru ilerlediği değişim ve karşılıklı gelişme süreci olarak tanımlamış, sosyolojik bir perspektiften bakıldığında Simons (1901) kültürleşmeyi iki yönlü bir "karşılıklı uyum sağlama" süreci olarak ifade etse de kavramı, "asimilasyon" terimi ile eş anlamda kullanmıştır. Yani uzun bir süre antropologlar terimi kültürleşme olarak,

sosyologlar ise asimilasyon olarak kullanmıştır. Kültürleşme sürecinin temelinde kültürel öğrenmeler yatar ve kültürel öğrenmeler bireylerde farklılıklar yaratır.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) kültürleşmeyi "yabancı bir kültürün unsurlarının (fikirler, kelimeler, değerler, normlar, davranışlar, kurumlar) belirli bir kültürün kişileri, grupları veya sınıfları tarafından aşamalı olarak benimsenmesi" olarak tanımlamıştır (IOM, 2009). Kültürleşmenin klasik tanımında kavram, farklı kültürlere sahip birey gruplarının sürekli ilk elden temasa geçmesiyle ortaya çıkan ve gruplardan birinin veya her ikisinin orijinal kültürel modelinde daha sonra meydana gelen değişikliklerle sonuçlanan fenomeni ifade eder. Buna bağlı olarak kültürleşme tanımının yapı taşlarının üç başlıktan oluştuğunu söylemek mümkündür. Bunlar temas, değişim ve karşılıklı etkidir. Temas kültürleşme için bir ön koşuldur; devamlı ve birincil olarak bir araya gelen grupların birbiriyle buluşması sonrası temas kurulur. Söz konusu devamlı olma hali ve deneyimlerin birinci elden yaşanması kültürlerarası temasın ayırt edici özellikleridir. Kişilerin başka deneyimlerden değil kendilerinin yaşadığı temaslar sonucu elde ettikleri yaşam deneyimleri tanımın birinci elden oluşunu, kişinin temasta bulunduğu bir kültürde en az 24 saat kalmanın ise süreklilik boyutunu açıkladığı söylenebilir. Karşılıklı etki ise gruplardan birinin veya her ikisinin orijinal kültür kalıplarındaki değişiklikler olarak tanımlanarak, her iki grubun da birbirini etkilemesi olarak açıklanır (Redfield vd., 1936). Ancak ekonomik, askeri ve siyasi güç bakımından gruplarda farklılıklar olabilir ve bir grup diğeri üzerinde daha fazla nüfuza sahip olabilir. Bundan dolayı genelde baskın grubun baskın olmayan grubu değiştirdiği varsayılır. Bu tanımlama kültürleşmeyi tek taraflı gören modellere katkı sağlamaktadır. Ancak kültürleşmede her iki grubun da değişime uğradığı düşünülmelidir. Yine de baskınlık kültürleşmenin oranını ve kültürleşmedeki değişimin yönünü belirlemede yardımcı olabilir (Teske ve Nelson, 1974). Berry (2010) de kültürel değişimlerin etkilerinin çoğunlukla azınlık grupta görüleceği düşünülse de her iki grupta da değişimlerin gerçekleştiğini belirtmiştir. Kültürleşme ilk etapta grup düzeyinde gerçekleşen bir olgu olarak tanıtılmıştır. Ancak sonraki çalışmalar kültürleşmeyi bireysel düzeyde de ele alınması gereken bir olgu olarak kabul etmiştir. Bireysel yani psikolojik olarak kültürleşme bireyin diğer kültürlerle temas etmesi ve kendi grubunun geçirdiği kültürleşme sürecine katıldığında yaşadığı değişiklikleri açıklamaktadır (Graves, 1967, s. 337). Birey ve grup düzeyindeki kültürleşmede gerçekleşen

değişiklikler arasında ayrım yapılması gerektiği ve iki düzeyde farklı türde değişikliklerin meydana geldiği düşünülmektedir. Grup düzeyinde yaşanan değişimler grubun sosyal yapısı, tabanı veya siyasi olarak bulunduğu durumla ilgili olabilir. Kültürleşmenin birey üzerindeki etkileri tutum ve davranışlarda ortaya çıkmaktadır. Bireysel düzeyde kimlik, değer, tutum ve davranış değişimlerini gözlemlemek mümkündür. Bireysel düzeyde meydana gelen değişimler aynı zamanda daha hızlı yol almaktadır (Berry, 2005). Kültürleşme sürecinin grup ve birey düzeyinde nasıl meydana geldiği ve yaşanan etkileşimler şekil 4 teki tabloyla özetlenmiştir.

Şekil 4.[4]

Kültürleşme Süreci

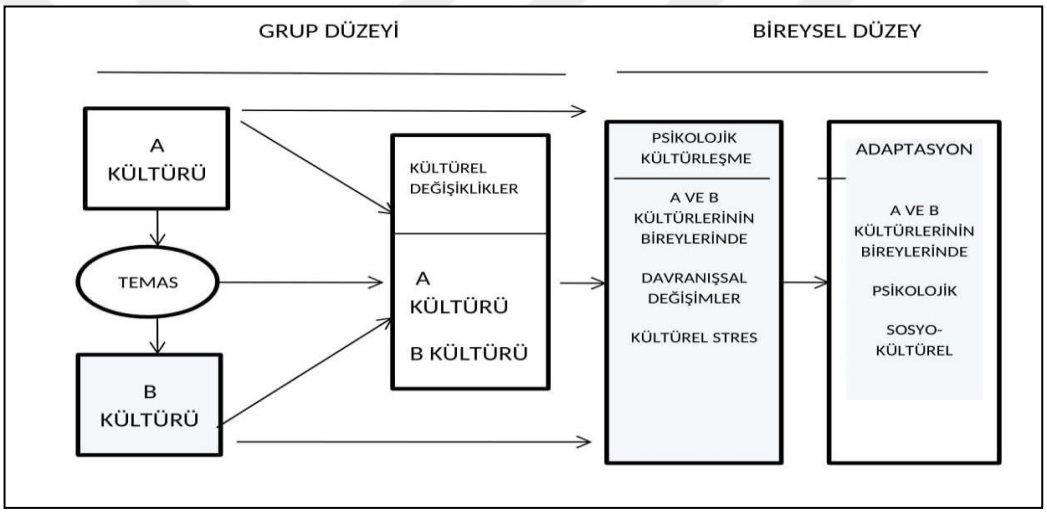

Şekil 4, kültürel ve psikolojik kültürleşme süreçlerini ve birbirleriyle etkileşim halinde olan grupları içerir. Şeklin sol tarafında birbiriyle etkileşime giren iki ayrı grup (A ve B grupları) bulunmaktadır. Bu gruplar arasındaki etkileşim sonucunda her iki grupta da kültürel değişiklikler meydana gelmektedir. Grup düzeyinde yaşanan kültürel değişim, psikolojik veya bireysel düzeyde de değişikliklere neden olur. Bu değişiklikler, genellikle kolayca gerçekleştirilebilen bir dizi davranış değişikliği ile (örneğin, dil kullanımı, giyim tarzı, yeme alışkanlıkları ve kültürel kimlik) veya daha karmaşık ve belirsiz durumlarla ortaya çıkabilir ve kültürleşme stresi olarak kendini gösteren belirsizlik, endişe ve depresyon gibi duygusal zorluklar yaratabilir. Yaşanan değişimin bir sonraki aşaması ise, psikolojik ve sosyokültürel adaptasyondur. Psikolojik (yaşam kalitesi veya özsaygı) veya

[4] Sam' den (2006, s.21) uyarlanarak düzenlenmiştir.

sosyokültürel (günlük yaşam, kültürlerarası etkileşimlerdeki yetenek) olabilir ve bireyi, diğer bireylere, özellikle de ana topluma, bağlayabilir. Yani kültürel temas sonucunda önce davranışların değişmesi ve daha sonra psikolojik süreçlerde yaşanan değişikliklerin gözlenmesi beklenir. Psikolojik adaptasyon ve sosyokültürel olarak adapte olma durumlarının toplumlarda daha uzun vadede gerçekleşmesi beklenir (Berry, 2005). Kültürleşme bir durum veya süreç olarak görülebilir. Bir süreç olarak kültürleşme, başka bir kültürü temsil eden kişilerle ilk elden temas halinde olan kişilerin inançlarında, duygularında, tutumlarında, değerlerinde, davranışlarında, kimlik kalıplarında vb. zamanla meydana gelen değişiklikleri ifade eder (Ward, 1996). Bu araştırmada kültürleşme kavramı, psikolojik kültürleşme ve adaptasyon açısından ele alınarak incelenecektir. Önce kültürleşmeyi etkileyen faktötler daha sonra da kültürleşmenin yönü ve boyutlarının daha iyi anlaşılması adına alana hâkim kültürleşme modellerinin incelenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kültürleşmeyi Etkileyen Faktörler

Kültürleşmenin farklı özelliklere sahip bireyler arasındaki etkileşimlerle ortaya çıkan psikolojik ve sosyal bir değişim süreci olduğu söylenebilir. Kültürleşme ile ilgili çalışmalarda kültürleşme sürecinde eldeki ana değişkenlerin süreç açısından önemli olduğu düşünülebilir. Süreç içinde kültürleşme yaş, cinsiyet, dil, aile, kimlik, istihdam gibi değişkenlerden etkilenir. Berry (2005) kültürleşmeyi etkileyen faktörleri şu şekilde sıralamıştır:

Yaş: Bireyin kültürlenme sürecini ne şekilde deneyimleyeceği ile yaş faktörünün ciddi bir ilişkisi vardır. Kültürleşme yaşı erken başladığında sürecin sorunsuz bir şekilde ilerlediği düşünülmektedir. Nedeni tam olarak bilinmese de kültürel olarak uyuşmazlık düzeyinin düşük olması ve çatışmaların meydana gelmemesi veya esneklik ve uyum yeteneğinin erken yaşlarda en üst düzeyde olmasından kaynaklanmaktadır (Beiser vd., 1988). İleri yaşlarda kültürleşmeye katılan bireyler önemli zorluklarla karşılaşabilir. Özellikle ergenlik döneminde ebeveynleri ve akranlarının beklentileri içinde bocalayan bireyler hem çocukluktan yetişkinliğe geçiş yapmakta hem de kültürel geçişlerle karşı karşıya kalmaktadır. Bundan dolayı kimlik gelişim sorunları bu dönemde ön plandadır. Etnik kimlikle alakalı sorunlar benlik ve gerçek kimlik konusunda da sorunları açığa çıkarmaktadır (Phinney, 1990, s. 502). Emeklilik ve yaşlılıkta meydana gelen kültürleşme süreçleri

daha zorlu bir şekilde gerçekleşmektedir (Beiser vd., 1988). Yani geçmişte bir kültürel ortamda geçirilen uzun bir ömür, yeni kültüre uyum sağlarken göz ardı edilemeyecektir.

Cinsiyet: Cinsiyetin kültürleşme üzerinde değişken bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Kadınların erkeklere kıyasla daha fazla sorunla karşılaşacağına dair kanıtlar bulunmaktadır. Ancak bu durumun kadınların miras kültürü ile yeni kültürü arasındaki kadınlık rollerindeki farklılıklardan kaynaklı çatışmalar sonucu ortaya çıktığı söylenebilir. Buradan hareketle benzer kültürlerin kültürleşme sürecine katılımında cinsiyet faktörünün düşük düzeyde belirleyici bir etken olduğu düşünülebilir.

Eğitim: Eğitim düzeyinin yüksek olması uyumu kolaylaştırıcı ve kültürel stresi düşürücü bir faktördür. Çünkü eğitimle birlikte bireyler problem çözme davranışlarını geliştirirler ve aynı zamanda eğitim sayesinde gelir düzeyi, mesleki statü, sosyal destek ağları vb. alanlarda güçlü olunması kişiyi koruyan faktörlerdir. Bir diğer önemli yönü ise yerleşilen yeni toplumun kültürünün, dilinin, değer ve normlarının eğitim sayesinde önceden biliniyor olması yani kültürün öngörülebilir olmasıdır.

Statü: Göç eden bireylerin eski toplumdan ayrıldıkları sıradaki statüsü büyük ihtimalle yeni topluluğa giriş yaptığı sıradaki statüsünden yüksek olacaktır. Kimlik ve statü genelde varılan yerde değersizleşir. Bunun sebebi varılan yerdeki önyargılar veya bilgisizlik olabilir. Göç eden kişinin yukarı doğru hareket etmesi çoğu zaman zor ve engellenen bir süreçtir. Bu da kültürleşme ile ilgili stresin açığa çıkmasına ve depresyon gibi hastalıklara zemin oluşturur.

Kültürel Mesafe: Kültürel mesafe (iki kültürün dil, din vb. gibi ne kadar farklı olduğu), kültürlenmekte olan bireyin arka planında değil, temas halindeki iki kültür arasındaki farklılıkta yatar. Genel ve tutarlı bulgu, kültürel farklar ne kadar büyükse, uyumun o kadar az derecede olumlu yönde ilerleyeceğidir.

Kişilik Özellikleri: Kişisel faktörlerin de kültürlenme sürecini etkilediği gösterilmiştir. Kişilik alanında, kontrol odağı ve içe dönüklük/dışa dönüklük, öz yeterlilik gibi birçok özellik, risk ve koruyucu faktörler olarak öne sürülmüştür. Kişilik özelliklerinin, özellikle yeni kültüre uyumda ve tercih edilen kültürleşme

stratejileri ile kişilik özelliklerinin ilişkisinde nasıl etki ettiğini araştıran çalışmalar mevcuttur.

2.2.2. Kültürleşme Modelleri ve Kültürleşme Stratejileri

Kültürleşme kavramının yönünü açıklamaya çalışmak iki temel kültürleşme yaklaşımının ortaya konmasını sağlamıştır. Berry'e (1997) göre kültürleşme tutumları, göçmenlerin karşı karşıya olduğu iki temel meseleye işaret etmektedir: birincisi kişinin kendi menşe kültürünü sürdürme kararını içerir, diğeri ise göçmenin ana akım kültürle ne ölçüde temas kurmak ve bu kültüre katılmak istediğini ifade eder. Kültürleşme, başlangıçta miras kültürünün göz ardı edilmesiyle, tek boyutlu ve çoğunluğun kültürüne tam bir uyum sağlama ile oluşan tek taraflı bir değişim süreci olarak tanımlanmıştır. Yani bu modele göre kültürleşme süreci kültürel korumacılıktan sıyrılarak kültürel adaptasyon ekseninde ilerleyen bir süreç olarak gerçekleşir ve devam eder. Tek boyutlu modelde kültürleşme terimi genellikle asimilasyonla eş tutulur ve daha yaygın olarak ev sahibi toplumun değer ve davranışlarının kazanılmasının doğrusal sürecine atıfta bulunur (Nguyen vd., 1999). Temas halindeki iki kültür birbirini dışlayan taraflar olarak görülür ve bu nedenle her iki kültürü de sürdürmenin psikolojik olarak sorunlu olduğu düşünülür. Bu bakış açısı, kişinin ya değişmeden kaldığı (yani ayrılığı sürdürdüğü) ya da asimile olduğu asimilasyon varsayımları ile uyumludur. Kültürleşme, tek boyutlu bir asimilasyon anlayışından sıyrılarak çok yönlü ve karmaşık bir süreç olduğunun kabulü şeklinde ilerlemiştir. Bir sonraki temel ve uzun süredir kabul gören anlayış iki boyutlu kültürleşme modelidir.

Tek boyutlu modele karşılık ikinci model kültürel çoğulculuğu vurgulamaktadır. Etnik grupların ve üyelerinin, ana akım topluma uyum sağlarken farklı derecelerde de olsa kendi miras kültürlerini koruduklarını kabul etmesi anlamında iki boyutludur. Aynı coğrafi bölgede çeşitli kültürlerin var olabileceğini ve ev sahibi toplumda başarılı bir şekilde yaşarken etnik/kültürel arka planların bir kısmını veya tamamını koruyabileceğini savunur (Laroche vd., 1997). Bu modele göre bireyin yeni bir kültürle özdeşim kurması, miras kültürü ile yaşadığı özdeşleşmenin mutlaka azalması gerektiği anlamına gelmemektedir (Berry, 1997). 1980'lerin başlarından beri kültürel psikologlar, göç alan ülkenin inançlarını, değerlerini ve uygulamalarını edinmenin, bir göçmenin kendi menşe ülkesinin inançlarını, değerlerini ve uygulamalarını otomatik olarak terk edeceği anlamına

gelmediğini kabul etmişlerdir ve bu çalışmalar kültürleşmeyi birey, toplum ve grup düzeyinde inceleyecek bir çalışma ortamına zemin hazırlamıştır (Berry, 1980). Berry'nin kurduğu bu modele göre kültürü koruma ve yeni kültüre adapte olma durumu dört ayrı kültürleşme stratejisini ortaya koymaktadır. Tercih edilen kültürleşme stratejileri şu şekilde aktarılmıştır:

Şekil 5.

Kültürleşme Stratejileri[5]

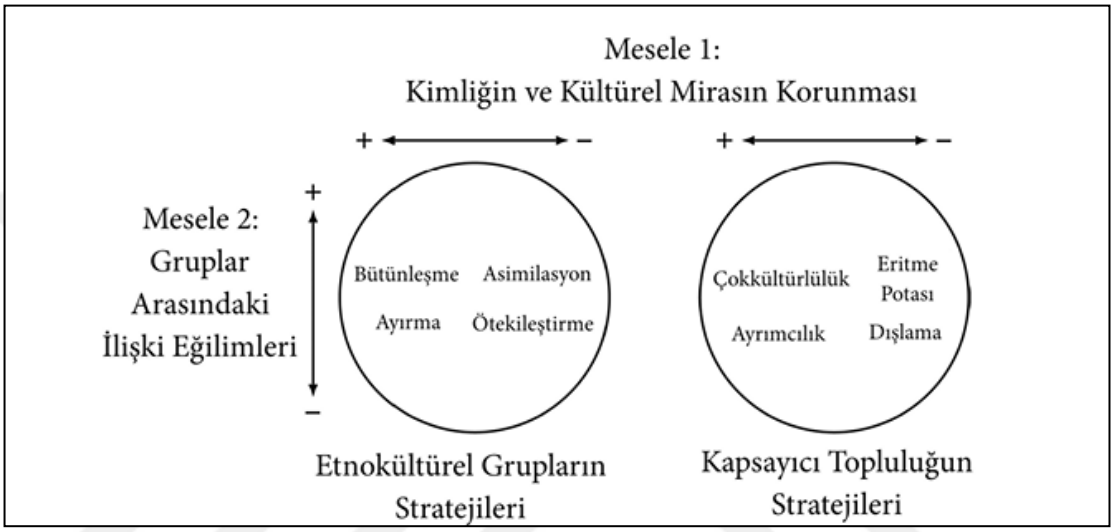

Kültürleşme tanımları temas halindeki her iki grubun da kültürleşeceğini açıkça ortaya koymuştur. Kültürleşmenin iki farklı grubun temasından ortaya çıkan bir süreç olduğu düşünüldüğünde, çoğunluk grup açısından bazı tercihler belirlenmiştir. İki temel sorunla ilgili yönelimler, iki uçlu oklarla belirtilmiş boyutlar arasında değişebilir. Baskın olan gruplar açısından konuya yaklaşıldığında asimilasyonun uygulanması, baskın grupta "eritme potası" şeklinde karşılık bulur. Ayrılma baskın grup tarafından zorlandığında "ayrımcılık", marjinalleşme yine baskın grup tarafından baskılandığında "dışlama", son olarak da kültürel çeşitlilik toplumsal bir olgu olarak kabul edildiğinde de entegrasyon, "çok kültürlülük" olarak adlandırılır. Bu çerçevenin kullanılmasıyla, bireyler ve gruplar arasında ve baskın olmayan halklar ile daha geniş toplum arasında karşılaştırmalar yapılabilir. Kültürleşen bireyler için etno-kültürel grup ve baskın grup arasındaki bakış açısındaki farklar kültürleşme sürecinin bireyler açısından zorlu hale gelmesine sebep olmaktadır. Kültürleşme amacına, ona yol açan sürece ve sonucuna ilişkin

[5] Berry'den (2011) yararlanılarak oluşturulmuştur.

asimilasyoncu ya da eritme potası anlayışının yerini artık çok boyutlu bakış açısı almıştır. Çok kültürlülük son zamanlarda daha fazla benimsenen yol olarak göze çarpmaktadır. Dolayısıyla azınlık grubun da entegrasyonu daha fazla tercih ettiği bilinmektedir. Entegrasyonun sağlanabilmesi için çoğu zaman baskın olan ve olmayan gruplar arasında bir uzlaşma sağlanması gereklidir. Yani entegrasyon ve karşılığı çok kültürlülük, baskın olmayan grubun çoğul toplumun değerlerini benimseme ve çoğul olanın da baskın olmayanların ihtiyaçlarının karşılandığı kurumsal düzenlemelerle beraber hareket eder (Berry, 2005).

Şekil 6.

Kültürleşme Yönelimleri[6]

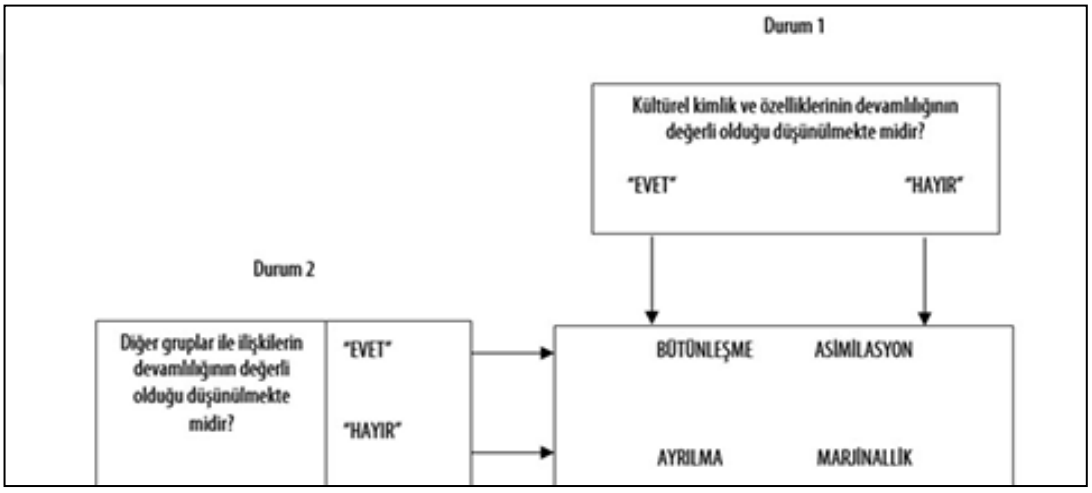

Tüm gruplar ve bireyler aynı şekilde kültürleşmeye uğramaz. Kişilerin sürece nasıl dahil olmaya çalıştıkları konusunda büyük farklılıklar vardır. Bu varyasyonlar kültürleşme stratejileri olarak adlandırılmıştır. Bu stratejiler tutumlar ve davranışlar olmak üzere iki bileşenden oluşur (Berry, 1980). Kültürleşme tutumları, bireyin iki temel soruya verdiği yanıtlara dayanmaktadır; bunlardan ilki, kişinin toplumdaki etnik/kültürel farklılığının ve kimliğinin korunması ve geliştirilmesiyle ilgilidir. Kültürel kimlik ve özelliklerinin devamlılığının değerli olduğu düşünülmekte midir ve bunlar korunmalı mıdır? İkinci soru ise gruplar arası iletişim ve sosyalleşmenin ne kadar arzu edildiğini içerir. Diğer gruplarla ilişkilerin devamlılığının değerli olduğu düşünülmekte midir? Yani daha geniş bir toplumla ilişkilerin olup olmamasının önemi sorgulanır (Nguyen vd., 1999). Bu iki boyut sonucunda dörtlü bir kültürleşme stratejisi meydana gelir. Sorulan soruların her ikisi de evet cevabını içeriyorsa **entegrasyon** seçeneği tercih edilmiş olur. Bu yanıt bireyin hem kendi kültürünü

[6] Berry'den (2005, aktaran Saygın ve Hasta, 2018, s. 316)

koruduğunun hem de daha büyük toplumun ayrılmaz bir parçası olarak kalmaya devam etmesini içerir. Bir birey ilk soruya hayır ve ikinci soruya evet yanıtını veriyorsa **asimilasyon** seçeneğini tercih etmiş olur. Bu durumda birey daha büyük toplumun bir parçası haline gelirken kendi kültürel kimliğini korumakla ilgili bir çabası olmayacaktır. İlk soruya evet ve ikinci soruya hayır yanıtını veren bireyler ise kendi kültürel kimliğini koruyarak, büyük grubun kültürel kimliğini reddetmiş olur ve **ayrılma** stratejisini tercih etmiş olur (Liebkind, 2006, s. 387). Son olarak kişi her iki soruya da hayır cevabını veriyorsa herhangi bir kültürel kimliği benimsemeyerek **marjinalleşme** stratejisine dahil olur. Ancak yapılan çalışmalar marjinalleşmenin genellikle çok az tercih edilen bir strateji olduğu yönündedir (Berry, 1997). Entegrasyon ve ayrılma stratejileri, kişinin etno-kültürel grubunun üyeleri arasında kültürel mirasın sürdürülmesi isteğini barındırdığından daha kolektivist, ayrılma ve marjinalleşme stratejileri ise daha bireyci stratejiler olarak düşünülmektedir. Kültürleşmenin birey üzerindeki etkileri tutum ve davranışlarda ortaya çıkmaktadır. Kültürleşme davranışları ve tutumları ölçülebilir bir zeminde incelenmektedir (Berry, 2005). Çoğu çalışma entegrasyon stratejisinin diğerlerine göre daha çok tercih edildiğini, marjinalleşmenin ise en az tercih edilen strateji olduğunu ortaya koymuştur. Entegrasyonun tercih edilmediği çalışmalara verilecek en net örnekler, Almanya'daki Türkler (ayrılığı tercih ettiler) (Piontkowski vd., 2002) ve Kanada'daki düşük sosyoekonomik statüye sahip Türkler olabilir (Ataca ve Berry, 2002).

Entegrasyonun tercih edilebilmesi için belirli ön koşulların oluşmasının gerekliliği açıktır. Bu ön koşullar şu şekilde açıklanabilir; olumlu birçok kültürlü ideolojinin yaygın olması, düşük düzeyde önyargı, etnokültürel gruplar arasında olumlu karşılıklı tutumların varlığı ve tüm birey ve gruplar açısından daha geniş olan topluma bağlılık duygusudur. Pozitif uyum ile kültürleşme stratejileri arasında önemli ilişkiler olduğu görülmüştür. Buna göre de entegrasyon pozitif uyumda en başarılı ve marjinalleşme ise en az başarılı olandır (Berry, 1980). Bunun nedenleri için yapılan tahminler, entegrasyonun karşılıklı uyum için pozitif tutumların varlığının ve ayrımcılığa fazla yer olmamasının varlığı ve kişiliğin esnek olmasının etkisinin olabileceği şeklindedir. Entegrasyonun en uyumlu strateji olması bulgusunun bir diğer nedeni de kültürleşme çalışmalarının çoğunlukla çok kültürlü toplumlarda gerçekleştirilmiş olması olabilir. Benzer şekilde marjinalleşme için de

egemen toplum tarafından reddedilme ve kişinin kendi kültürünü yitirmesi, düşmanlık duygusu ve sosyal destekten mahrum kalma tahminleri yapılmıştır (Berry, 2005). Sonuç olarak tercih edilecek stratejilerin tümünün varlığında kültürleşmenin uyumla olan ilişkisinin anlaşılması önemlidir.

2.2.3. Navas ve Arkadaşlarının Kültürleşme Modeli

Kültürleşme konusunu açıklarken çalışmamızda kullanılan modelden ayrıca bahsetmenin yararlı olacağı düşünülerek Navas ve arkadaşlarının geliştirmiş olduğu Göreceli Kültürleşme Modeli (Relative Acculturation Extended Model-RAEM) açıklanacaktır. Berry'nin (2005) geliştirmiş olduğu kültürleşme modelinden yola çıkarak bazı araştırmacılar, ev sahibi toplumun ve göçmenlerin tercihlerini etkileyebilecek değişkenleri tanıtarak modeli genişletmeye çalışmışlardır. Özellikle Bourhis vd. (1997) tarafından geliştirilen Etkileşimli Kültürleşme Modeli ve Piontkowski vd. (2002) de bu alanda etkileyici açıklamalar sunmuştur.

Bourhis'in teorisi, hem göçmenlerin hem de ev sahibi toplumun göçmenlerin etnik ve kültürel kökenlerine bağlı olarak davrandığını söylemektedir. Ev sahibi toplum, göçmenlerin kökenine ve ülkenin koşullarına göre farklı kültürel entegrasyon seçenekleri tercih eder. Göçmen grupları ise çeşitli faktörlere bağlı olarak farklı stratejiler benimser, bu da yaş, cinsiyet, sosyal sınıf gibi değişkenlere dayanır. Bu stratejiler kuşaklar arası değişebilir ve sosyal hareketlilikle ilişkilidir (Bourhis vd., 1997).

Piontkowski ve diğerleri (2002), Berry ve Bourhis'in modellerini Avrupa bağlamında birleştirme girişiminde bulunmuştur. Gruplar arasındaki etkileşime odaklanarak göçmenlerin kültürleşme tutumlarının ev sahibi toplumdan etkilendiği ve rızaya dayalı, sorunlu ve çatışmalı ilişkilere bağlı olduğu perspektif sunulmuştur. Piontkowski ve ekibi, psikososyal değişkenleri kültürleşme tutumlarını belirlemede önemli bir faktör olarak tanıtmıştır. Bunlar arasında grup içi yanlılık, algılanan grup benzerliği, kültürel zenginleşme algısı ve grup sınırlarının geçirgenliği yer alır. Ayrıca, farklı ülkelerdeki baskın ve alt grupların kültürleşme stratejilerini karşılaştırarak kültürleşme çalışmalarının uygunluğunu doğrulamışlardır. Sonuçlar, farklı toplumlardaki grupların tercihlerinde önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir (Piontkowski vd., 2002).

Navas vd. (2005) yukarıda söz edilen modellerden yola çıkarak (Göreceli Kültürleşme Genişletilmiş Modeli, RAEM) yeni bir model oluşturmuştur. Model ilk olarak İspanya'nın Almeria eyaletinde Kuzey Afrikalı ve Sahra Altı Afrikalı iki göçmen grup üzerinde uygulanmıştır. Modelin özellikle iki özelliği kültürleşme sürecine yenilik kazandırmıştır. İlk noktada RAEM, hem göçmen grup hem de ev sahibi toplum tarafından tercih edilen kültürleşme tutumları ile nihai olarak benimsenen stratejiler, yani kültürleşme sürecinde ideal bir durumdan gerçek bir duruma geçiş arasında bir ayrım yapar. Yani hem göçmenlerin tercihlerini hem de yerli grubun göçmenlerin tercih etmesini istedikleri tutumları açıklamaya çalışır. İkinci olarak da farklı kültürleşme stratejileri ve tutumlarının olabileceği sosyokültürel gerçekliğin çeşitli alanlarının dikkate alınmasıdır. Modelde tek bir kültürleşme stratejisi bulunmamaktadır. Aynı anda, farklı alanlarda farklı kültürleşme stratejileri tercih edilebilir. Bu alanlar şu şekilde açıklanmıştır; ilk alan, toplumsal düzenle ilişkili siyasi sisteme atıfta bulunur. İkinci alan meslek, emek, iş, istihdam gibi başlıklara ayrılmıştır. Üçüncü alanda satın alınan ürünler, tüketim alışkanlıkları, gelir elde etme yollarıdır. Dördüncü alan aile ve değerlerle ilişkilidir. Evlilik ilişkileri, çocuklarla kurulan ilişkiler ve kültürel olarak yapılan aktarımı ifade eder. Beşinci alan, sürdürülen sosyal ilişkiler, arkadaşlık ilişkilerinden oluşur. Altıncı alan iki alt alana ayrılarak, dini düşünüş, inanç biçimleri ve ilkeler, değerlerle ilgilidir (Navas vd., 2005).

Modele göre sosyal ilişkiler, tüketim alışkanlıkları ve arkadaş seçimleri gibi alanlar çevresel bağlam olarak değerlendirilirken, aile ilişkileri, dini inanç ve gelenekler, düşünme biçimleri alanları merkezi bağlam olarak değerlendirilmektedir. Horenczyk (1996) de benzer şekilde göçmenlerin farklı alanlarda farklı stratejileri benimseyebileceklerini ifade etmiştir. Örneğin, eş seçiminde ayrılma stratejisi tercih edilirken, giyim alışkanlıklarında asimilasyon, yemek veya bayramları kutlamada entegrasyon stratejisi tercih edilebilir.

Son olarak modelde kullanılan ölçme yöntemi şu şekilde açıklanmıştır; belirtilen alanlarda önce göçmenlerin orijinal kültürlerini ne ölçüde korumak istedikleri, yine belirtilen alanlarda göçmenlerin ev sahibi kültürü ne ölçüde benimsedikleri sorulmaktadır. Soruların cevabı 1'den 5'e kadar puanlanmış olup, "hiç değil", "biraz", "biraz", "oldukça", "çok" şeklinde açıklanmıştır. Soruların ortalama puanları ölçülerek, her iki soruda da üçün altında alınan puanlar,

marjinalleşme stratejisine, ilk soru üçten yüksek ikinci soru üçten düşükse **ayrılma** stratejisine, ilk soru üçten düşük, ikinci soru üçten yüksek ise **asimilasyon** stratejisine ve her iki sorunun da grup puanı üçten yüksekse **entegrasyon** stratejisini açıklar.

2.3. Kültürleşme ve Uyum

Uyum çok yönlü bir kavramdır ve kültürel uyum bu sürecin önemli parçasıdır. Uyum, en genel anlamıyla Berry tarafından "çevresel taleplere yanıt olarak bireylerde veya gruplarda meydana gelen değişiklikler" olarak tanımlanmaktadır (Berry, 1997). Göçün bir sonucu olarak, toplumlar kültürel açıdan çeşitlenir. Bu durumda, farklı kültürel köklere sahip bireyler farklı bir toplum içinde bir araya gelirler. Sıklıkla, güç açısından eşit olmayan (sayısal, ekonomik veya siyasi olarak), kültürel gruplar ortaya çıkarlar. Bazı gruplar gönüllü olarak kültürel etkileşim sürecine katılırlar (göçmenler), diğerleri ise bu sürece istemeden katılırlar (mülteciler, sığınmacılar). Göç edenler arasında, bazıları görece kalıcı bir şekilde yerleşik hale gelirler (göçmenler), diğerleri için ise durum geçicidir (uluslararası öğrenciler ve geçici işçiler gibi). Kültürel uyum; en genel tanımıyla çevresel taleplere yanıt olarak bireylerde veya gruplarda gerçekleşen değişiklikleri ifade eder. Bu değişiklikler kısa süreli veya uzun süreli bir şekilde gerçekleşir ve kısa vadede kimi zaman bozucu bir etkiye sahiptir. Ancak yaşanan bu bozucu etkiler, uzun vadede yeni kültüre olumlu anlamda bir adaptasyon sağlanmasıyla sona erecektir (Beiser, vd., 1988). Ward kültürleşme değişikliklerinin uzun vadeli sonuçlarını adaptasyon şeklinde tanımlamıştır. Adaptasyon sürecinin ilk boyutu bireyin yeni kültüre uyum sağlayıp sağlamaması ile ilgilidir. Adaptasyon yeni kültüre uyum sağlama ile sonuçlanmazsa ortaya bir ayrışma durumu çıkabilir. Dolayısıyla ayrışan gruplar kültürleşme stresini veya durumun patolojik sonuçlarını yaşayabilirler. Adaptasyonun ikinci boyutu ise bireysel ve sosyokültürel düzeyde yaşanan değişimlerdir. Ward'a göre kültürleşmenin ABC'si yani duygusal, davranışsal ve bilişsel değişiklikler psikolojik kültürleşme olarak adlandırılabilir. Birey adapte olma sürecinde önce kimlik, psikolojik iyi oluş ve kişisel olarak memnun olma gibi içsel sonuçları elde eder. İkinci grupta yani sosyokültürel olarak aile, okul, iş gibi günlük sorunları temsil eden dışsal sosyal beceri edinimine odaklı sonuçlar elde edilir (Ward, 1996). Psikolojik adaptasyon büyük ölçüde kişinin psikolojik ve fiziksel refahını içerirken, sosyokültürel adaptasyon kültürleşen bir bireyin yeni kültürel

bağlamda günlük yaşamı ne kadar iyi yönetebildiğini ifade eder. Psikolojik sorunlar genellikle temastan hemen sonra artar, ardından zamanla bir azalma olur; bununla birlikte, sosyokültürel adaptasyon tipik olarak zamanla doğrusal bir iyileşmeye sahiptir. Pozitif uyumu etkileyen etkenler genel olarak tutarlı bir örüntü ortaya koymaktadır. İyi psikolojik uyum; kişilik değişkenleri, yaşamı değiştiren olaylar ve sosyal destek tarafından yordanırken, iyi sosyokültürel uyum; kültürel bilgi, temas derecesi ve gruplar arası oluşan olumlu tutumlar tarafından yordanmaktadır.

Kültürleşme ve uyum çalışmalarına bakıldığında benzer şekilde, kültürleşmenin sosyal ve psikolojik sorunları beraberinde getirdiğine olan inanç, yerini daha pozitif ve ayrıştırıcı tanımlara bırakmıştır. Buradan hareketle kültürleşmenin psikolojik sonuçları için üç farklı bakış açısından söz edilebilir. İlki kültürel uyumun kolay gözlemlenen ve kolayca meydana gelen yönüne vurgu yapar. Bu durum Berry (1980) tarafından "davranış değişiklikleri", Brislin vd. (1983) tarafından "kültür öğrenme", ve Furnham ve Bochner (1986) tarafından "sosyal beceri kazanımı" olarak adlandırılmıştır (aktaran, Berry, 2005). Bu bakış açısına göre kültürleşme önce davranış boyutunda meydana gelir. Yeni kültürel davranışlara uyum sağlama, eski kültürel alışkanlıkların bir kenara bırakılması ve orta derecede kültür çatışmaları yaşama şeklinde örneklendirilebilir. İkinci bakış açısına göre çatışma durumu ciddileştikçe kültürleşme stresi kavramı ortaya çıkacaktır. Genel olarak, kültürleşme deneyimleri kültürleşen bireyler için sorunlara neden olduğunda, kültürleşme stresi olgusu gözlenir. Kültürleşme stresinde açığa çıkan durumlar orta derece zorluklardır. Psikosomatik olarak meydana gelen değişimler, hayal kırıklığı, kaygı, depresyon gibi düşük düzeyde ruh sağlığı sorunları açığa çıkar (Berry, 1997). Patolojik olmayan duygusal değişimler buna örnek verilebilir. Son olarak kültürleşme sonucu açığa çıkan, ciddi zorlanmalar sonucu meydana gelen psikopatoloji veya ruh hastalığı bakış açısıdır. Bu bakış açısına göre kültürel bağlamda yaşanan değişimler kişilerin baş etme kapasitesini zorlayarak, ciddi psikolojik bozukluklara yol açar (Vega ve Rumbaut, 1991). Kültürel adaptasyonun ister psikolojik ister sosyal boyut açısından özellikle entegrasyon stratejisi ile olumlu bir ilişkiye sahip olduğu düşünülmektedir. Göçmen gençlerle ilgili yapılan çalışmalarda her iki kültüre de katılımın (yani entegrasyonun) her iki adaptasyon biçimini de olumlu yönde etkilediği görülmüştür (Berry vd., 2005). Curran (2003), İrlandalı göçmenler üzerinde yaptığı bir çalışmada, entegrasyon stratejisini

benimseyenlerin diğer kültürleşme stratejilerini, özellikle marjinalleşme stratejisini tercih edenlere göre daha sağlıklı olduğunu ortaya koymuştur. Uyum konusunda yapılan çalışmalar sayıca fazladır ve benzerlerine alan yazında mevcut çalışmalar başlığında tekrar yer verilecektir.

2.4. Kimlik Kavramı

2.4.1. Ergenlik Dönemi ve Kimlik

Ergenlik genellikle çocukluk ve yetişkinlikten farklı olarak "fırtına ve stres" kavramları ile karakterize edilen bir gelişim dönemi olarak tanımlanır (Arnett, 2000). Bireylerin gelişim sürecinin en önemli evrelerinden biri olan ergenlik çocukluk ve yetişkinlik dönemleri arasında kalan, fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal alanlarda oldukça fazla değişime uğradıkları bir dönemdir. Yaşanan değişimler bireylerde kimlik kazanım sürecinin hızlanmasına sebep olur. Değişimler aynı zamanda çeşitli hormonların salgılanmasıyla da paralel bir şekilde ilerler. Yani birey çocukluktan yetişkinliğe doğru bir geçiş sürecine girer. Ancak çocuk kimliğinden yetişkin kimliğine geçiş hem kolay olmamakta hem de zorluklarla beraber gelmektedir. Kimlik oluşturma süreci yaşam boyu devam etse de kimlikle ilgili sorunlar en çok ergenler ve beliren yetişkinlik dönemindeki bireyler için belirgin hale gelmektedir (Arnett, 2000). Ergenlerin, ergenlik dönemini yoğun duyguların yaşandığı, kalıcı arkadaşlıkların kurulabildiği ve stresli bir dönem olarak tanımladıkları ve bu tanımlardaki çelişkili durumların kimlik gelişiminin kazanılmamasıyla ilgili olduğu söylenebilir (Çuhadaroğlu, 2004). Dolayısıyla kimlik olgusunun ergenlikteki önemi bu şekilde vurgulanabilir. Kimlik kavramı ilk kez Erikson tarafından ortaya atılmış ve “ben kimim?” sorusuna verilen yanıtla tanımlanmıştır (Morsünbül ve Çok, 2013). Erikson(1968) kimlik gelişimini ergenlerin merkezi bir görevi olarak kavramsallaştırmış, bu görevin dürtü, yetenek, inanç ve kişisel yaşam öyküsünün dinamik bir organizasyonu olduğunu, aynı zamanda yetişkinlik döneminin yaşam seyrinin gelişimini yönlendirdiğini belirtmiştir. Söz konusu faktörlerin bir araya gelmesi de kimliğin kişisel, sosyal ve kültürel benliğin bir sentezi olduğunu düşündürmektedir (Schwartz, 2001). Kimliğin işlevlerine bakıldığında; dikkati yönlendiren, kişisel izlenimleri yöneten, bilgiyi işleyen ve davranış seçimlerini yapan sosyal- psikolojik yapı olduğunu söylemek mümkündür.

Kimlikler iki yolla edinilebilir. İlkinde genelde kolektivist kültürel değerlerle uyumlu şekilde gelişen taklit ve özdeşleşme yoluyla kimlik edinme, ikincisi ise değerler, yaşantı deneyimleri gibi süreçlerle uyumlu gelişen bireysel kültürel değerlerle uyumlu kimlik gelişimidir. Her iki durumda da kişinin kim olduğunu, hedeflerini, değerlerini, inançlarını ve tutarlılığını tanıma olasılığı artar (Schwartz vd., 2006). Tamer (2014) de kimliği kolektif aidiyetlerin, hayallerin, isteklerin, insanlarla olan ilişki biçimlerinin ve kişinin kendini nasıl nitelendirdiğinin toplamı olup aynı zamanda bireysel bir istekle temellendirilen bir yapı olarak nitelendirmiştir. Kimliğin tanımlarından hareketle, temelde üç tür kimlik olduğunu söylemek mümkündür. Bunlar; hedef, inanç ve değerleri ifade eden kişinin iç tutarlılığını yansıtan kişisel kimlik, sosyal ilişkiler aracılığıyla gelişen, kişinin onayladığı grup kimliği ve grup içi tutumları yansıtan sosyal kimlik ve kültürleşme ile beraber kişinin kültürel iç ve dış grupların idealleri, değerleri ve uygulamalarıyla uyum sağladığı kültürel kimliktir (Schwartz, 2001). Söz konusu kimlikler şu şekilde açıklanmaktadır:

Kişisel Kimlik

Kişisel kimlik, bir bireyin benimsediği ve sahip olduğu hedefleri, değerleri ve inançları ifade eder. Kişinin kişisel kimliğinin, yani kişinin en temel hedefleri, değerleri ve inançlarının tutarlı olmasının toplumsal uyum veya yeni bir topluma geçiş sırasında uyum sağlamasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Tutarlı bir şekilde gelişen kişisel kimlik bireyi olumsuzluklar karşısında güçlendirir aksi takdirde, kişi tutarlı bir kimlik gelişimine sahip değilse hem menşe toplum hem de alıcı kültür tarafından meydana gelecek aşırılıklara karşı daha duyarlı hale gelebilir (Schwartz vd., 2006). Çok sayıda çalışma, tutarlı bir kişisel kimliğin, daha az tutarlı bir kişisel kimliğe göre daha olumlu psikososyal sonuçlarla ilişkili olduğunu göstermiştir ve bununla birlikte, daha tutarlı bir kişisel kimlik, özellikle bireyci Batı kültürel bağlamlarındaki gençler için stres ve diğer sorunlu sonuçların önlenmesine veya hafifletilmesine yardımcı olabilmektedir (Schwartz, 2001).

Sosyal Kimlik

Sosyal kimlik, hem kişinin kendini tanımladığı idealleri, hedefleri, etiketleri ve gelenekleri de dahil olmak üzere özdeşleştiği grubu hem de bu özdeşleşmenin kişiyi 'iç grubu' (yani, kişinin kendini ait olarak algıladığı grubu) tercih etmeye ve

kendisini 'dış gruplardan' uzaklaştırmaya (yani, iç grup dışındaki gruplar) yönelten nedenleri açıklayan bir kavramdır (Tajfel ve Turner, 1986). Yani sosyal kimlik bireyin kişiliğinden etkilenerek iç grup ve dış grup üyelerine yönelik tutum ve davranışları temsil etmektedir. Farklı gruplardan bireylerle temas edildiğinde kişi iç grubunun idealleriyle özdeşleşir. Vega ve Rambaut (2001) İspanyol göçmen ergenlerle yaptıkları çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri'ne girene kadar söz konusu bireylerin Hispanik olduklarını bile bilmediklerini, İspanyolca konuşanlar olarak bir etikete sahip olmaya başladıklarını ve Hispanik bireylerin aslında ayrımcılığa uğradıklarını tespit etmiştir. Bu durum ergenlerin göç süreci sonrasında bir grup etiketi ve kimlik olarak "Hispanik" olmanın ne anlama geldiğini ve bunu tanımlama ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

Tajfel ve Turner'a (1986) göre sosyal kimlik, iç grup ve dış gruba atanan duygusal değerliliğe ve özdeşleşmenin sonucunda ortaya çıkan davranışlara da atıfta bulunur. Örnek olarak etnik grupları ile fazlaca özdeşleşen bireylerin grup refah ve statüsünü kendi refahlarından daha önemli görmeleri verilebilir. Yine benzer şekilde dış grup olarak belirlenmiş grupları küçümseme, ayrımcılık veya tehdit olarak görme davranışları da örnek gösterilebilir.

Kültürel Kimlik

Kültürel kimlik, sosyal kimliğin özel bir durumudur. Kültürel kimlik, belirli bir kültürel grubun idealleriyle dayanışma duygusunu ve bu dayanışmanın bir sonucu olarak kişinin kendi (ve diğer) kültürel gruplarına karşı sergilediği tutumları, inançları ve davranışları ifade eder. Kültürel kimlik kavramsal olarak etnik kimliğe benzese de, daha geniş ve daha kapsamlıdır. Kültürel kimlik, belirli bir kültürel grupta benimsenen belirli değerleri, idealleri ve inançları (örneğin, bireycilik, kolektivizm, ailecilik, dini dindarlık) ve kişinin bu gruba ait olma konusundaki duygularını ifade eder (Jensen, 2003).

2.4.2. Kimlik Gelişimi

Kimliğin sosyal bağlamla ilişkilendirilmesi ve nihai olmayan bir süreç olarak tanımlanması Erikson ile beraber başlamıştır. Kişiliğin çocukluk döneminde kesin bir biçimde şekillendiği görüşünü Erikson geliştirmiş olduğu psikososyal gelişim kuramı ile reddetmiştir. Kişiliğin doğumdan ölüme kadar şekillenmesini sağlayan ve içinde her döneme ait bir bunalım barındıran sekiz psikososyal gelişim evresi önermiştir.

Bu bunalımlar Erikson'a göre insan yaşamını çözüldükçe kolaylaştıran ve üretkenliğe fayda sağlayan bir biçimde gerçekleşir. Kişilik gelişimi ve uyumu da her evrenin kendinden bir önceki evreyle olan ilişkisine bağlı etkilenir ve bu da kimlik gelişimini etkiler. Yani birey geçirmiş olduğu bunalımları ve sorunları nasıl çözdüğüne bağlı olarak gelecekteki kişiliğini şekillendirir (Erikson, 1968).

Erikson psikososyal gelişimin aşamalı bir şekilde meydana geldiğini ifade etmiştir. Buna göre her şey bir taban üzerine kurulur ve üst üste eklenerek bir bütün oluşturulur. Dolayısıyla bütünü oluşturan tüm parçalar gelişimini tamamlayana kadar süreç devam eder. Ayrıca Erikson'a göre herhangi bir evrede meydana gelen kriz çözülmezse başka bir evrede çözüm gerçekleştirilebilir. Mesela bebeklik evresi krizi olan güvensizlik, ergenlik dönemi krizi olan kimlik arayışı evresinde çözümlenebilir (Koç vd., 2001, s. 57). Erikson'un önermiş olduğu sekiz gelişim evresi, her evrede yaşanması beklenen psikososyal krizler ve bu krizler sonrası yaşanması beklenen sonuçlardan oluşur.

Şekil 7.

Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramına Göre Yaşamın Başlıca Sekiz Evresi, Psikososyal Krizler ve Beklenen Sonuçlar[7]

EVRELER	PSİKOSOSYAL KRİZLER	İSTENEN SONUÇ
1-Yaşamın ilk yılı	Güvensizliğe karşı güven	Güven ve iyimserlik
2-İkinci yıl	Kuşkuya karşı özerklik	Özdenetim ve yeterlik duygusu
3-Üçüncü yıldan beşinci yıla kadar	Suçluluğa karşı girişkenlik	Amaç ve yönelim; bir etkinliği başlatma yeteneği
4-Altıncı yıldan ergenliğe	Değersizliğe karşı çalışkanlık	Entelektüel, sosyal ve fizik-sel becerilerde yetkinlik
5-Ergenlik imgesi	Karmaşaya karşı kimlik	Benzersiz bir kişi olarak bütünleşmiş bir benlik
6-Erken yetişkinlik geliştirme	Soyutlanmaya karşı candanlık	Yakın ve kalıcı ilişkiler kurma, mesleki ilgiler
7-Yetişkinlik	İçe çekilmeye karşı dışa açılma	Aile, toplum ve gelecek kuşaklarla ilgili kaygılar
8-Yaşlılık yılları	Umutsuzluğa karşı bütünlük	Kendi yaşamından kıvanç ve tatmin duyma; ölümle yüz yüze gelme istekliliği

Erikson'un kimlik kavramı çok boyutludur ve kapsamı bakımından geniştir. Erikson, diğerlerinin yanı sıra kimliğin bilişsel, ahlaki, sosyal ve kültürel yönlerine vurgu yapmıştır. Kimlik kazanımına karşı rol karmaşası, Erikson'un ergenlik döneminde öne çıkan sekiz aşamalı yaşam boyu gelişimsel görevler dizisinin beşinci

[7] Atkinson ve diğerleri (1999, aktaran Koç vd., 2001)

evresidir. Ergenler kimlik oluşturma sürecinden geçerken, benlikte var olan özdeşleşmeleri sentezler ve kendine özgü yeni bir form oluşturmaya çalışır. Tüm bireyler, yaşamları boyunca herhangi bir dönemde, Erikson'un kimlik kazanımına karşı yaşanan kimlik karmaşası evresinde konumlanabilir. Bu durumda bireyin kendisini oldukça iyi tanıması önemlidir (Schwartz, 2001). Kimlik kazanımı özetle "beklenen bir gelecek" duygusunu temsil eder (Erikson, 1968, s. 30).

2.4.3. Marcia'nın Kimlik Statüleri Kuramı

James Marcia (1980), Erikson'un ergenin kimlik gelişimine ilişkin kuramını genişletmiştir. Marcia bireylerin bir kimliğe ulaşabilmesinin farklı yollar olduğunu ortaya koymuştur. Bir kimliğin oluşabilmesinin iki önemli süreci içerdiğini aktarmıştır. Bunlar keşif ve bağlılık olarak adlandırılır. Keşif boyutu (exploration) "önemli bir seçim hakkında karar vermek için kişinin kendisi veya çevresi hakkında bilgi edinmeyi amaçlayan problem çözme davranışı" olarak tanımlanabilir. Bağlılık/içsel yatırımda bulunma (commitment), belirli bir dizi hedefe, değere ve inanca bağlılığı temsil eder (Marcia, 1980). Bu nedenle, keşif, birden fazla alternatifin sıralanmasıdır, aktif sorgulama dönemini ifade eder. Bağlılık ise bir veya daha fazla alternatif seçme ve bunları sürdürme eylemidir. Bağlılık bir dizi idealin benimsenmesini temsil ettiğinden, bireye amaç ve süreklilik duygusunu aşıladığı söylenebilir (Marcia, 1980). Bu sadakat duygusu, kimlik karmaşasına eşlik eden belirsizliği ve yönelim bozukluğunu hafifletebilir (Erikson, 1968). Erikson, mesleki karar verme, çeşitli ideolojik değerleri benimseme ve cinsel kimlik duygusu konularının kişinin kimliğinin temelini oluşturduğunu belirtmiştir. Bu nedenle, Marcia ve diğerleri, bir bireyin keşif ve bağlılık süreçleri yoluyla bu konularla ilgili anlamlı kişisel tercihlerini nasıl gerçekleştirdiğini araştırmıştır. Marcia, eğer bir kimlik oluşturulmuşsa, bir bireyin Erikson'un detaylandırdığı belirli alanlarda bağlılık ve kararlarının olmasının bekleneceğini düşünmüştür.

Kişisel kimliğe odaklanan Marcia, Erikson'un teorisini temsil etmeyi amaçlayan bir statü tipolojisi oluşturmuştur (Kroger, 2003, s. 208). Çeşitli kişilik özellikleri, öznel deneyimler ve kişilerarası etkileşim tarzları dört pozisyonla ilişkilendirilmiştir. Bunlar; başarılı kimlik, moratoryum, ipotekli kimlik ve dağınık kimlik olarak tanımlanmıştır.

Şekil 8.[8]
Marcia'nın Kimlik Statüleri Konumu

	Kimlik Statüleri			
Boyut	Başarılı	Askıya Alınmış	İpotekli	Dağınık
Seçeneklerin Araştırılması	Var	Var	Yok	Var ya da Yok
Adanmışlık/İçsel Yatırım (Bağlanma)	Var	Yok	Var	Yok

Başarılı Kimlik (Identity achievement): Başarılı kimliğe sahip bireyler, bir kimlik krizi yaşamış ve kendilerini tanımladıkları dönemden geçmişlerdir. Aile ve toplumun dini ve politik değerlerini incelemiş ve kendi kimliklerine uygun olmayan yönlerden vazgeçmişlerdir. Başarılı kimlikteki bireyler, yüksek düzeyde başarı, motivasyon ve benlik saygısı ve düşük nevrotiklik ve yüksek vicdanlılık ve dışa dönüklük gibi kişilik özellikleri göstermiştir. Ayrıca, iç kontrolün odakta olduğu tespit edilmiştir. Bilişsel süreçler açısından, başarılı kimlikteki bireyler, stres koşulları altında işlevlerini yerine getirme ve diğer kimlik statülerine göre daha planlı ve mantıklı karar verme stratejileri kullanma yeteneği göstermiştir. Başarılı kimlikteki bireyler hem yakın arkadaşlarıyla hem de bir partnerle karşılıklı kişilerarası ilişkiler geliştirebilmekte ve ilişkilerini devam ettirmekte yetenekli bulunmuşlardır (Kroger, 2003).

İpotekli Kimlik (Foreclosure): İpotekli kimliğe sahip bireyler, önceden önemli araştırmalar yapmadan karar verirler. İpotekli kimliğe sahip bireyler mesleki, ideolojik alanlarda belirli bağlılıklar yaşarlar ancak kimlik krizinden geçtikleri bir durum yaşanmaz. Bu durumda olan bireyler ailelerine ait inanç ve değerleri sorgulamadan kabul ederler. Uyumlu bir görüntü verirler. İpotekli bireylerle ilgili yapılan çalışmalarda; bu bireylerin yeni deneyimlere açık olmadığı ve dış kontrol odağı kullandıkları, kimlik duygusu oluştururken normatif davranarak başkalarının beklentilerine uydukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu bireylerin ahlaki açıdan geleneksel kalıplara göre hareket ettiğini, arkadaşlık seçimlerinde kendilerine benzer bireyleri tercih ettiklerini genellikle uzak geleceğe ait düşünceler barındırdıkları görülmüştür (Marcia, 1980).

Askıya Alınmış Kimlik/Moratoryum (Moratorium): Moratoryum statüsündeki bireyler, anlamlı yetişkin rolleri ve değerleri arama sürecindedirler, ancak henüz net kararlar oluşturmamışlardır. Bu statüdeki bireyler kimlik krizinin

[8] Marcia(1980) yararlanılarak oluşturulmuştur.

ortasında kalmıştır. Merak ettikleri sorulara etkin bir şekilde cevap aramaya çalışırlar. Ailelerinin kendileri için yaptığı planlar ve kendi fikirleri arasında bir çatışma yaşamaktadırlar. Anksiyete, moratoryum kimlik statüsündekilerle ilişkili önemli bir kişilik değişkeni olmuştur (Marcia, 1980). Moratoryumlar, kimliği tanımlayan bağlılıklarını arama sürecindedir ve bu çok endişe verici bir süreç gibi görünmektedir. Yapılan araştırmalarda, gençlerin ne kadar çok kendini keşfetme ile meşgul olurlarsa (hem başarılı kimlik hem de moratoryum kimlik durumlarındakiler), güvence ve duygusal destek için başkalarına fazla ihtiyaç duymadan kendi hayatlarını yönetebildikleri, bilişsel olarak, moratoryum sürecindeki öğrencilerin herhangi bir şeyi kesin olarak bilme konusunda şüpheci oldukları bulunmuştur. Genel olarak, moratoryum ergenlerinin, çeşitli bilgileri analitik bir şekilde yansıtma yeteneğini gösterdikleri ve kişilerarası ilişkilerde, moratoryum statüsünde olanların yakınlık kurmada samimi oldukları bulunmuştur (Berzonsky vd., 1990).

Dağınık Kimlik (Identity Diffusion): Bu statüdeki bireyler kişisel olarak ifade edici yetişkin rolleri ve değerleri bulmaya karşı ilgisiz görünmektedir. Dağınık kimlikteki bireyler geçmişte bir kimlik krizi yaşamış oldukları gibi herhangi bir kimlik krizi yaşamamış da olabilirler. Her iki durumda da herhangi bir kimlik kazanımına sahip olmadıkları bilinmektedir. Bu bireyler düşük düzeyde özerklik ve benlik saygısı göstermişlerdir. Kimliği tanımlayan kesin görüşlere sahip olmayan veya bunları gerçekleştirmeye ilgi duymayan dağınık kimlikler "rüzgârın estiği yere" veya koşulların onları zorladığı yere gitmekten memnun görünmektedir. Dağınık kimliğe sahip bireylerin üniversite ortamına uyum sağlamada güçlük çekmeleri ve utangaç olmaları muhtemeldir (Berzonsky vd., 1990). Adams ve diğerleri (1996), diğer kimlik durumlarına kıyasla, dağınık kimliklerin uyum noktasında en çok akran baskılarından etkilendiğini bulmuşlardır ve dağınık kimliklerin ayrıca umutsuzluk ölçeğinde tüm kimlik durumlarının en yüksek puanını aldığını ortaya koymuşlardır. Dağınık kimliktekiler ayrıca yüksek düzeyde nevrotiklik ve en düşük düzeyde vicdanlı olma hali göstermiştir, kimlik inşasına yönelik kaçıngan bir yönelim, dağınık kimlik durumu ile ilişkilendirilmiştir (Berzonsky vd., 1990). Sosyal ilişkiler açısından, dağınık kimliklerin diğer kimlik statülerine kıyasla başkaları üzerinde etki yaratmak için rüşvet ve aldatma kullanma olasılığının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır (Kroger, 2003).

Kimlik statüleri her ne kadar kategorize edilmiş ve belirli kimliklere bir takım özellikler yüklense de statüler arasındaki geçişlerin esnek bir yapısı olduğu bilinmektedir. Waterman(1982) oluşturduğu diyagramda statü geçişlerini somutlaştırmıştır.

Şekil 9.
Waterman'ın (1982) Kimlik Statüleri ve Birbirleri Arasındaki Geçişler[9]

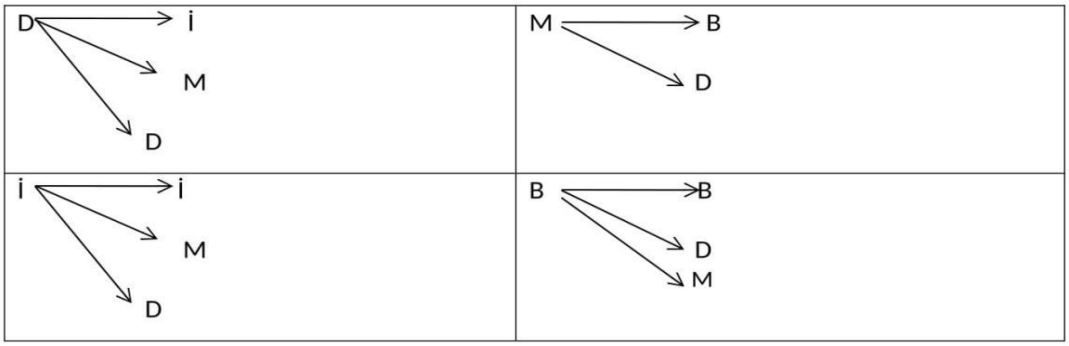

(D= Dağınık kimlik, M= Moratoryum , İ= İpotekli Kimlik, B= Başarılı Kimlik)

Buna göre tablonun ilk bölümünde(soldan sağa) yer alan kısımda dağınık kimlik statüsüne sahip bir birey çeşitli kimlik alternatiflerini keşfetmeye başladığında moratoryum statüsüne(D→M), kendisine sunulan ilk seçeneği hiç araştırmadan bir tercih yaparsa ipotekli kimlik statüsüne geçiş yapabilir (D→İ) veya hiçbir zaman alternatifleri değerlendirmeyerek dağınık kimlik statüsünde kalmaya (D→D) devam edebilir.

İkinci bölümde, ipotekli kimlik statüsüne sahip olan bir kişi erken verilen kararlara alternatif olasılıkların değerlendirilmesini gerektirecek şekilde itiraz ederse moratoryum statüsüne geçebilir(İ→M), ergenlik öncesinde veya sırasında geliştirilen amaç ve değerlere yönelik kararlarını yetişkinliğe taşımaya devam ederse ipotekli statüde kalmaya devam edebilir (İ→İ) veya ilk kararlarını yeniden gözden geçirdiğinde daha anlamsız hale gelirse dağınık kimliğe (İ→D) geçiş yapabilir.

Üçüncü bölümde, moratoryum statüsündeki kişi belirli hedeflere ve değerlere sağlam, anlamlı bağlar kurarak bir kimlik elde edebilir (M→ B) veya kendini adamaya değer bir şey bulma çabasından vazgeçerek dağınık kimlik(M→D) edinebilir.

[9] Waterman (1982, s. 343) yararlanılarak oluşturulmuştur.

Dördüncü bölümde, başarılı kimlik edinen bir kişi kimlik krizi sırasında ortaya konan hedef ve değerlere bağlılıkların sürdürülmesiyle başarılı olarak devam edebilir (B→B), önceki kararın bir şekilde tatmin edici olmadığına ikna olursa yeniden bir kimlik krizine girerek tekrar moratoryuma geçiş yapabilir (B→M) veya mevcut kararlar yeni bir krizi tetiklemeden yavaş yavaş canlılığını kaybederse bu kez dağınık kimlik(B→D) statüsüne geçiş yapabilir.

Kimlikle ilgili yukarıda verilen bilgiler doğrultusunda, kimlik oluşturma sürecinin esnek ve geçişli yapısı kimliğin sadece bir sonucu değil aynı zamanda süreci de vurguladığını ortaya koymaktadır. Kimliğin bir süreç olarak ele alındığı ve araştırma modelinde de kullanılan Luyckx ve diğerlerinin (2005) kimlik durumu modelinin ayrıca ele alınmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

2.4.4. Luyckx ve Arkadaşlarının Beş Boyutlu Kimlik Biçimlenmesi Modeli

Kimlik gelişimine yönelik yaklaşımlar son yıllarda, kimlik gelişimini sadece kimlik statülerinin ortaya konulması şeklinde değerlendirerek ele alan bakış açılarından çok, kimliği sosyoekonomik bağlamda ve süreç şeklinde ele almaya doğru bir değişim göstermiştir. Bu bakış açısıyla Luyckx ve diğerlerinin (2005) ortaya koyduğu kimlik durumu modeli, Marcia'nın modelinin daha geniş ve sürece odaklanan bir biçimi şeklinde yorumlanabilir. Bu model ilk biçiminde dört boyuttan oluşurken, daha sonra beşinci bir boyut eklenerek kuramsallaştırılmıştır (Luyckx vd., 2008).

Şekil 10.
Marcia'nın ve Luyckx ve Arkadaşlarının Önerdiği Kimlik Boyutları[10]

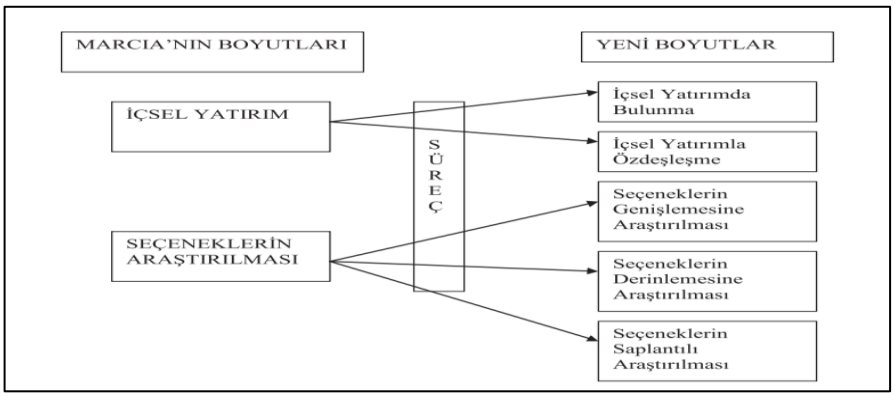

[10] Luyckx vd. (2008a, aktaran Morsünbül ve Çok, 2013, s. 236)

Şekil 10'da görüldüğü gibi modelde kimlik gelişimi, Marcia'nın önerdiği iki temel boyut olan keşif(seçeneklerin araştırılması) ve bağlılığın(içsel yatırımda bulunma) yeniden boyutlandırıldığı bir süreç şeklinde ilerler. Burada seçeneklerin araştırılması kendi içinde seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin derinlemesine araştırılması ve seçeneklerin saplantılı araştırılması şeklinde açıklanırken, içsel yatırım boyutu ise içsel yatırımda bulunma ve içsel yatırımla özdeşleşme şeklinde açıklanmıştır (Luyckx vd., 2008).

İçsel yatırımda bulunma (Commitment making): Bağlılık gösterme, bir dizi hedefe, değere ve inanca bağlı kalma eylemini ifade eder. Kimliği oluşturan boyutlara dair kararlılık derecesini gösterir. Marcia'nın içsel yatırımda bulunma boyutunun karşılığıdır (Luyckx vd., 2008).

İçsel yatırımla özdeşleşme (Identification with commitment): Ergenlerin seçimlerinden ne kadar emin olduklarını, uyum sağlama düzeylerini ve seçimlerini içselleştirebildiklerini ifade eden boyut içsel yatırımla özdeşleşmedir. İçsel yatırımla özdeşleşme, kişinin kararlarını benimsemesi ve bunları benliğine entegre etmesi anlamına gelir. Kişinin içsel yatırımlarını değerlendirmesi sonrası, aldığı kararların kendisine uyup uymadığı noktasında duygularını derecelendirmesini temsil eder (Luyckx vd., 2008).

Seçeneklerin genişlemesine araştırılması (Exploration in breadth): Marcia'nın seçeneklerin araştırılması boyutuna karşılık gelen bu boyut, içsel yatırımda bulunmadan önce bireylerin kimlikle ilgili farklı seçenekleri değerlendirdiği süreçleri ifade eder. Karar verme süreçleri gerçekleşmeden önce kişinin ilgi duyduğu alanlarda araştırmalar yapması, konuyu farklı açılardan incelemesi gibi çalışmalar buna örnek verilebilir (Luyckx vd., 2008). Üniversite seçimi yapacak bir öğrencinin tercih edebileceği seçenekleri araştırması bu bağlamda verilebilecek bir örnektir (Morsünbül ve Çok, 2013).

Seçeneklerin derinlemesine araştırılması (Exploration in depth): Bireyin içsel yatırımları sonucunda vermiş olduğu kararların kendisine ne derecede uyup uymadığını sorgulaması süreci derinlemesine araştırmadır. Karar verildiğinde, bir birey, bu kararların standartları, beklentileri ve yetenekleriyle uyumlu olup olmadığını değerlendirmek ve doğrulamak için daha önce almış olduğu bu kararların üzerine daha detaylı düşünebilir. Yani hâlihazırda ortada verilmiş bir karar vardır ve

kişi bunun benlik duygusu ile olan uyumuna odaklanır. Üniversitede olan ve okuduğu bölüm hakkında arkadaşları ile görüşen, seçimlerini tekrar değerlendiren bir öğrenci buna örnek verilebilir (Morsünbül ve Çok, 2013).

Seçeneklerin saplantılı araştırılması (Ruminative exploration): Beşinci boyut olan ruminatif keşif, modele bir süre sonra eklenmiştir ve gerçekçi olmayan beklentiler, aşırı mükemmeliyetçilik ve "yanlış" seçim yapma korkusu nedeniyle kimlik geliştirme sürecinde "sıkışmış" olmayı temsil eder. Saplantılı araştırma boyutu, bireyin kimlik keşfi sırasında yaşadığı endişeler ve sorunlarla ilgilidir. Bu boyutta yüksek puan alan bireylerin, kimlikle ilgili sorularına tatmin edici cevaplar almada sorunlar yaşadıkları, bunun da belirsizlik veya yetersizlik duygusu gibi duygularla sonuçlanabileceği bulunmuştur (Luyckx vd., 2008). Kişiler bu boyuta saplanırsa içsel yatırımlarına ulaşamaz. Bu boyuta örnek olarak üniversitede hangi bölümü okuyacağına bir türlü karar veremeyen ve sürekli farklı seçenekler üzerinde düşünen bir üniversite öğrencisi gösterilebilir (Morsünbül ve Çok, 2013).

Seçeneklerin genişlemesine araştırılması ve içsel yatırımda bulunma boyutları, kararların oluşturulma şeklini temsil ederken, seçeneklerin derinlemesine araştırılması ve içsel yatırımla özdeşleşme, kararların değerlendirilme şeklini temsil eder. Derinlemesine araştırıldığında yetersiz olduğuna karar verilen bağlanmalar muhtemelen tanımlanamayacak ve bu da genişlemesine araştırma boyutunda başka bir keşif turuna çıkılmasına yol açacaktır. Ayrıca, içsel yatırımla özdeşleşen kararlar bile, koşullar değiştiğinde, örneğin kişi evlendiğinde veya boşandığında, işini kaybettiğinde veya beklenmedik bir aksilik yaşadığında, yeniden seçeneklerin derinlemesine araştırılmasına sebep olabilecektir (Luyckx vd., 2005). Söz konusu örnekler üzerinden de düşünülecek olursa model kimliğin akışkan ve dinamik yönüne odaklanır.

2.5. Kültür ve Kimlik İlişkisine Genel Bir Bakış

Kültürleşmenin kimliği nasıl etkilediğini anlamak için öncelikle kimliğin nasıl geliştiğini ve değiştiğini anlamak önemlidir. Kimlik gelişimi, bireyin sosyal ve kültürel bağlamlarda gelişen ilişkisine dayanır. Kimlikteki değişiklikler, kişinin ve/veya bağlamının, kişinin mevcut hedefleri, değerleri ve inançları ile örtüşmeyen şekillerde değişmesi durumunda ortaya çıkar (Bosma ve Kunnen, 2001). Kültürleşme sosyal ve kültürel kimlik ile yakından ilişkilidir, kültürleşmenin altında sosyal ve

kültürel kimlikler yatar ve kişisel kimlik de kişinin adaptasyonunun daha sağlam temellerle kurulmasına yardımcı olur. Özellikle ergenler ve beliren yetişkinlik dönemindeki bireyler miras kültürü ile yeni kültür arasındaki değer, tutum, ideal ve davranış farklılıklarından dolayı kimlik uyuşmazlığı yaşayabilirler. Burada kültürleşmenin stres faktörlerinin kişilerin kimlikleri üzerindeki olumsuz etkilerine vurgu yapılabilir. Bir diğer bakış açısıyla da sosyal ve kültürel kimlikte meydana gelen değişiklikler göçmenler üzerinde dengeleyici ve yeni topluma kabulü kolaylaştıran bir rol de üstlenebilir. Özellikle kültürel kimlik göç eden bireyin yeni kültürle teması arttıkça değişecektir. Kabul kültüründen alınan hedefler, değer ve inançlar zamanla bireyin kişisel kimliğine de entegre edilebilir. Kişisel kimliğin tutarlı ve başarılı olması, özellikle ergenlerde kültürleşme ile beraber gelen kültürel değişim ve kültürel kimlik değişimlerindeki olumsuz yönlerle alakalı bir tampon oluşturabilir (Bhatia ve Ram, 2001).

Göçmen gençlerin, kültürel kimliklerini uyarlamaya çalışırken, kişisel kimliklerini nasıl koruyacaklarına karar vermeleri gerekliliği, yoksulluk, toplumdaki statü düşüklüğü ve destekleyici bir sosyal çevreden yoksun olma gibi sebeplerle kimlik krizi konusunda büyük risk altında oldukları söylenebilir. Göçmen bireylerde kimlik gelişiminin önündeki engeller şu şekilde tanımlanmıştır;

Sosyoekonomik dezavantaj: Göçmen insanların, göçmen olmayanlara göre daha düşük sosyoekonomik gruplarda yer alma ve daha yoksul koşullarda yaşama olasılıklarının daha yüksek olduğu iyi bilinmektedir. Kimlik gelişimi ile ilgili olarak, sosyoekonomik dezavantaj, gençler için mevcut olan olası kişisel kimlik seçeneklerinin sayısındaki azalma ile ilişkilendirilebilir (Yoder, 2000). Mevcut kişisel kimlik alternatifleri dizisi kısıtlandığında, bir bireyin seçmek istediği bir dizi kimlik unsuruna erişememe olasılığı artar. Bireyler daha sonra daha az arzu edilen alternatifler arasından seçim yapmak zorunda kalabilirler. Sosyal, kültürel ve ekonomik engellerin bir sonucu olarak potansiyel kişisel kimlik alternatiflerinin kısıtlanmasının olumsuz davranışsal sorunlarla sonuçlanabilir.

Göçmen insanlar ve kabul eden toplum arasındaki kültürel yönelim farkı: Kabul eden toplumun değerlerini ve inançlarını benimseyen göçmen insanlar, alıcı kültür, değer ve inançları benimsemeyen göçmen insanlardan daha fazla kişisel kimlik unsuruna (değer, inanç ve tutumlar) erişebilirler. Belirli bir toplum veya

kültür içindeki resmi ve gayri resmi sosyal kurumların, daha geniş toplumu karakterize eden ideallere sahip bireylere en fazla desteği sunduğu iddia edilmiştir (Côté, 1993).

Kimlik gelişimi için kolektif destek eksikliği: Göçmen bireylerde kimlik gelişiminin önündeki bir diğer potansiyel engel, kimlik geliştirme sürecinin üstlenilme biçimlerini içerebilir. Batılı toplumlar giderek bireyselleştikçe, gençler arasında kimlik gelişimine yönelik kolektif destek azalmıştır. Erikson (1950) başlangıçta kimlik gelişiminin erken ergenlik yıllarında başlayacağını ve kurumlarda ebeveynlerin, öğretmenlerin ve toplumun desteğiyle yönlendirileceğini öne sürse de, artan bireycilik bu varsayımları değiştirmiştir (Schwartz vd., 2006).

Etnik kökenle ilgili engeller: Azınlık statüsü, gençlerin seçebildikleri kimlik unsurlarını da etkileyebilir. Örneğin, görünür azınlık gruplarından bireyler genellikle belirli alanlarda çalışmaktan veya belirli kuruluşlara katılmaktan caydırılır. Bu gibi durumlarda, kabul eden topluma yüksek oranda uyum sağlayan azınlık bireyleri bile, kabul eden toplumla düşük düzeyde uyum sağlayan göçmen insanların karşılaştıklarına benzer şekilde ayrımcılıkla ilgili engellerle karşılaşabilirler. Algılanan ayrımcılık, gruplar arası yeterlilik ve psikolojik sıkıntı gibi kişisel niteliklerle ilişkilendirilebilse de ayrımcı ulus deneyimleri, göçmen insanların oluşturduğu kişisel kimliği olumsuz yönde etkileyebilir (Yoder, 2000).

Bireyler yaşanan kültürel değişimlerle birlikte kimlikte yaşadıkları zorlu durumlara üç yolla cevap verebilirler. Zorluklarla yüzleşmek ve buna bağlı olarak kimliğini gözden geçirmek, dış kaynaklara güven duymak ve sosyal açıdan uygun olarak algılanan şekillerde yanıt vermek veya zorlukları görmezden gelerek yalnızca belirli alanlarda kararlar vererek değişimler yapmak olabilir. Ancak duruma göre değişebilen bir kimlik anlayışının en etkili yol olduğunu düşünen araştırmalar kadar bu yaklaşımı kullanan bireylerin psikososyal uyumlarının zayıf olduğunu savunan araştırmalar da bulunmaktadır (Berzonsky, 1990). Kültürleşmenin kültürel kimlik ile olan ilişkisinde göç eden bireylerin alıcı toplumun değer ve inançlarını ne kadar kabul edebilecekleri ve kendi değerlerinden ne derecede ödün verebilecekleri, kimlik sorunlarının temelini oluşturmaktadır. Saroglou ve Galand (2004) tarafından yapılan bir çalışmada Belçika'ya göç eden Müslüman genç yetişkinlerin kimlikleri, değerleri ve dini entegre etmede "belirsiz ve karmaşık bir durumda" olduklarını ve yerli

Belçikalılara göre daha sorunlu kimlik durumlarına sahip olma eğiliminde oldukları bulunmuştur.

2.6. Alanyazındaki Çalışmalar

2.6.1. Kültürleşme İle İlgili Çalışmalar

Berry (2016), Kanada'da 7000 göçmenle yapmış olduğu çalışmada, katılımcıların Kanada'ya ve kendi ülkelerine yönelik aidiyet duygularına dair sorular yönelterek dört kültürleşme stratejisini açığa çıkarmaya çalışmıştır. Ankete katılanların dört kültürleşme stratejisine atanması, iki aidiyet duygusu sorusunun kesişimiyle açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışma bulgularına göre göçmenlerin büyük çoğunluğu (%69) kendilerini hem Kanada'ya hem de menşe ülkelerine ait hissediyor (entegrasyon), %24'ü Kanada'ya ait olma duygusu yüksek ve kaynak ülkesine ait olma duygusunun zayıf olduğunu belirtiyor (asimilasyon), %3'ü kaynak ülkeye ait hissediyor ve Kanada'ya ait hissetmiyor (ayrılma) ve %4'ü hem Kanada'ya hem de kaynak ülkesine ait hissetmiyor (marjinalleşme).

Navas ve diğerleri (2007), göreceli kültürleşme genişletilmiş modeline (RAEM) göre kültürleşme stratejileri ve tutumları: Yerlilerin göçmenlere karşı bakış açıları isimli çalışmalarında ortaya koydukları göreceli kültürleşme modelini temel alarak İspanya'nın güneydoğusunda (Almeria) yoğun göç alan bu bölgede, Afrikalı göçmen ve ev sahibi kültürün kültürleşmesini ölçmüştür. Bu çalışmada hem yerlilerin hem de göçmenlerin bakış açılarına odaklanmışlardır. 1523 (397 Mağrip, 434 Sahra Altı göç eden bireyler ve Mağrip dış grubunu değerlendiren 398 İspanyol ve Sahra Altı dış grubunu değerlendiren 385 İspanyol) kişiye anket uygulanmıştır. Çalışmanın bulgularına göre hem yerliler hem de göçmenler iş ve ekonomi alanlarında asimilasyonu, sosyal alanlarda ise entegrasyon stratejisini, aile, dini görüş, düşünme biçimlerinde ise yerliler asimilasyonu, göçmenler ise ayrılma stratejisini tercih etmişlerdir.

Toth ve De Vijver (2002), Hollanda'da yaptıkları çalışmada Türkler ve Hollandalı çoğunluğun çok kültürlülük ve kültürleşme yönelimi hakkındaki görüşleri karşılaştırılarak incelemiştir. Çok kültürlü İdeoloji Ölçeği'nin kullanıldığı çalışmaya 41565 Hollandalı ile 4185 Türk katılmıştır. Bulgular Hollandalıların çok kültürlülüğe karşı nötr bir tutum sergiledikleri Türklerin ise daha olumlu bir tutum sergilediği

yönündedir. Ayrıca Türkler kamusal alanda entegrasyonu tercih ederken, özel alanlarda ayrılma stratejisini benimsemişlerdir.

Kılıçoğlu, Acat ve Karadağ (2015), İngiltere'deki Türk öğrencilerin kültürleşme tercihleri ve bu tercihlerin okul aidiyet duygusuyla olan ilişkisi isimli çalışmada İngiltere'deki Türk öğrencilerin kültürleşme tercihlerinin cinsiyet, yaş, doğum yeri, okulda ve İngiltere'de bulunma yılı değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini ve okula aidiyet duygusunu yordayıp yordamadığını belirlemeye çalışmışlardır. Çalışma grubunu Londra'da yaşayan ve 7 İngiliz okulunda okuyan 275 Türk öğrenci oluşturmaktadır. Öğrenciler en yüksek ortalamayla bütünleşme stratejisini tercih ederken, bu tercihi sırasıyla ayrılma, marjinalleşme ve asimilasyon stratejileri takip etmektedir. Ayrıca öğrencilerin bütünleşme tercihlerinin okula aidiyet duygularını olumlu yönde; reddedilmişlik duygularını ise olumsuz yönde yordadığı bulunmuştur.

Zagefka ve Brown (2002), hem göçmenlerin hem de ev sahibi toplumun kültürleşme stratejisi tercihlerinin gruplar arası ilişkiler üzerindeki etkisini incelenmiştir. Araştırmaya Almanya'da yaşayan toplam 321 okul çağında olan bireyler katılmıştır. Örneklem 12-19 yaş aralığında, 193 Alman ve 128 göçmenden oluşmaktadır. Çalışmanın bulgularına göre göçmenlerin %75'i ve alıcı toplumun %61'i bütünleşme stratejisini tercih etmiştir. Yazara göre çalışmanın şaşırtıcı sonuçlarından biri Marjinalleşme stratejisinin göçmen grubunda %2 iken alıcı toplumda %19 oranında çıkmış olmasıdır. Çalışma entegrasyon strateji tercihinin gruplar arası uyumu olumlu yordadığı bulgusu da ortaya konulmuştur.

Bozdağ (2020), Suriyeli çocukların (11-18 yaş) kültürleşme stratejileri ve psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, 957 Suriyeli çocukla nicel veri toplama yöntemlerini kullanmıştır. Suriyeli mülteci çocukların % 33'ü bütünleşme stratejisini kullanırken % 27'si marjinalleşme, % 21'i ayrılma, % 19'u ise asimilasyon stratejisini tercih etmişlerdir. Çalışma sonucuna göre Suriyeli çocukların umut, sosyal temas, aileden algılanan sosyal destek ve okula ait olma düzeyleri arttıkça psikolojik sağlamlık düzeyleri artmaktadır. Sosyal temas niteliği ve sıklığı, arkadaştan algılanan sosyal destek ve umut azaldıkça, yakın birinden algılanan sosyal destek arttıkça ayrılma stratejisini; arkadaştan ve aileden algılanan sosyal destek ve umut düzeyi düştükçe, sosyal temas yükseldikçe asimilasyon

stratejisini; umut, sosyal destek ve okula aidiyet düzeyi düştükçe marjinalleşme stratejisini tercih etmişlerdir. Ayrıca Türkçe yeterlik düzeyi düşük ve orta olanlar, iyi ve çok iyi olan çocuklara göre ayrılma stratejisini daha fazla kullanmaktadır. Yani dilsel engeller Suriyeli çocukların ayrılma stratejilerini kullanmalarına yol açmakta, iki kültürü de öğrenme isteği ise bütünleşme stratejisine yönelmelerini sağlamaktadır.

Aliyev ve Öğülmüş (2016), yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin kültürlenme düzeylerini inceledikleri çalışmada 300 yabancı uyruklu öğrenci ile Kültürlenme Ölçeğini kullanarak yaptıkları çalışmada, kültürleşmenin hangi değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını ölçmüştür. Çalışma bulgularına göre yaş arttıkça bütünleşme stratejisinin daha fazla tercih edildiği saptanmıştır. Türkiye'de kalış süresi az olan katılımcıların asimilasyon stratejisinde oldukları bulunmuştur. Ayrıca evli gruplarda bütünleşme stratejisi düzeyinin yüksek olduğu, bekâr gruplarda ise ayrılma ve asimilasyon stratejisinin yüksek oranda olduğu bulunmuştur.

Güler ve Yıldırım (2021), Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Türk göçmenler arasında etnik kimliğin kültürleşme ve psikolojik iyi oluş üzerindeki etkilerini incelediği çalışmada, en az bir yıldır ABD'de yaşayan 467 yetişkinle görüşmüştür. Katılımcılar, demografik değişkenler, etnik kimlik, kültürleşme süreci, yaşamdan memnuniyet ve ABD'ye yapılan göçten memnuniyeti içeren çeşitli sorulara yanıt vermiştir. Çalışma sonucunda etnik kimlik ve Amerikan kimliklerinin, dindarlık ve göç etmekten memnuniyeti önemli derecede etkilediği ortaya çıkmıştır. Sonuçlar; yaş, ikamet süresi, dindarlık, sosyoekonomik durum, yasal statü, etnik kimlik ve ev sahibi kültürün Türk göçmenlerin psikolojik iyi oluşunu yordamada önemli etkilere sahip olduğunu göstermiştir. Bulgular Türk göçmenlerin yaklaşık yarısının kendilerini sadece Türk kimliğiyle tanımladıklarını, diğer yarısının ise kendilerini hem Amerikalı hem de Türk kimlikleriyle tanımladıklarını göstermiştir. Entegrasyonun, Türk göçmenler arasında en çok tercih edilen kültürleşme stratejisi olduğu tespit edilmiştir.

Karataş ve diğerleri (2020), ergenlerin kültürleşme tercihleri üzerinde aile ve arkadaşlarının rolünü araştırdıkları iki bağımsız çalışma gerçekleştirmiştir. Birinci çalışmada, İtalya'da yaşayan ikinci kuşak göçmenlerden oluşan 269 ergenin Navas ve arkadaşlarının geliştirdiği kültürleşme modelinden yola çıkarak kültürleşme

stratejileri ve tutumları ölçülmüştür. Çalışma sonucuna göre ergenlerin yeni kültürü benimseme düzeyinin, hem ailelerinin yeni kültürü benimseme düzeyi hem de sınıf arkadaşlarının kendilerine yönelik yeni kültürü benimseme tercihleri ile anlamlı bir ilişkisi olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca ebeveynlerin kültürleşme tercihlerinin (β=.606), sınıf arkadaşlarının kültürleşme tercihlerinden (β= .163) anlamlı derecede daha güçlü olduğu saptanmıştır.

İkinci çalışmada ise birinci kuşak göçmen olan, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan 211 Suriyeli ergenle görüşülmüştür. Çalışmaya katılan Suriye ergenler %97,1'i, savaş sebebiyle son 8 yılda Türkiye'ye göç etmiştir. Çalışmada birinci çalışmada kullanılan ölçek Arapça ve Türkçe formda yeniden kullanılmıştır. Bulgulara bakıldığında, Suriyeli ergenlerin menşe kültürünü sürdürme tercihlerinin, hem ebeveynlerinin hem de sınıf arkadaşlarının tercihlerinden önemli ölçüde etkilendiği bulunmuştur. Ayrıca ergenlerin Türk kültürünü benimseme düzeyinin ebeveynlerinin Türk kültürünü benimseme düzeyi ile yakından ilişkili olduğu ortaya konmuştur. İtalya'da yapılan çalışmada sosyal bağlamların etkilerinin (örneğin, sınıf arkadaşları), Türkiye'de yapılan çalışmaya göre daha etkili olduğu görülmüştür.

2.6.2. Kimlik Statüleri İle İlgili Çalışmalar

Farahat (2021), Türkiye'de yaşayan göçmen Arap ailelerdeki ergenlerde kimlik ve değerlerin incelenmesi: İstanbul örneği isimli çalışmasını, 15-24 yaş aralığında 388 Arap göçmen öğrencilerle gerçekleştirmiştir. Analizler sonucunda örneklemin yarısının kimlik oluşturma aşamasına geçmediği bulunmuştur. Kimlik oluşumunun yaşa, ailenin durumuna, süreye ve kardeş sayısına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Değerler sistemi ile kimlik statüleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre yüksek değerleri olan kişilerin başarılı kimlik statüsünde olduğu görülmüştür. Ayrıca erkeklerin kimlik karmaşası statülerinde daha yüksek puanlar aldığı belirtilmiştir.

Pala, Keklik ve Çelik (2021), tarafından ergenlerin kimlik gelişimi ile akademik güdülenme ilişkisinde, psikolojik değişkenlerin aracı rolünün incelendiği çalışmada, 480 lise öğrencisi ile görüşülmüştür. Çalışmada Luyckx ve diğerlerinin (2008) Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği kullanılmıştır. Çalışma bulgularına göre kimlik gelişiminin içsel yatırımda bulunma boyutu dışındaki diğer boyutlarda,

akademik güdülenme ve umut arasındaki ilişkiye, özerklik, yeterlik ve ilişkiselliğin aracılık ettiği bulunmuştur.

Görgülü ve Şener (2021), ergenlikte kendini engelleme davranışının kimlik statüsü boyutları bağlamında inceledikleri çalışma, 14-18 yaş aralığında 690 kız ve 573 erkekten oluşan 1263 lise düzeyi öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği (Luyckx vd., 2008) kullanılmıştır. Kendini engelleme davranışı ile kimlik statüleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bulgulara göre kendini engelleme davranışı, kimlik gelişim sürecinde seçeneklerin etkili bir biçimde değerlendirilmesi ile azalmaktadır. Erkeklerde ipotekli, kaygısız dağınık ve dağılmış dağınık statüleri daha fazla görülürken; kızlarda farklılaşmamış kimlik, askıya alınmış kimlik ve başarılı kimlik daha fazla görülmüştür. Başarılı kimlik statüsündeki ergenler seçenekleri araştırıp içselleştirerek devam ettikleri için kendini engelleme eğilimleri düşük çıkmıştır.

Morsünbül ve diğerleri (2016), Türk gençlerinde, Meeus ve Crocetti modelinin beşli kimlik durumunun çıkarılıp çıkarılamayacağını ölçtükleri çalışmada, gençlerin ait olduğu kimlik türleri, kimliğin yaş ve cinsiyetle olan ilişkisi, farklı kimlik statülerindeki gençlerin kişilik ve benlik, problem davranışlar ve iyi oluş, kişilerarası ilişkiler ve grup ilişkileri açısından profilleri incelenmiştir. Çalışmaya 12-24 yaş aralığında, 1201 genç katılmıştır. Bulgulara göre, beş kimlik statüsü Türk ergenlerde de ortaya çıkmıştır. Cinsiyet ve yaşın kimlik statülerine göre farklılaştığı bulunmuştur. İpotek ve dağınık kimlik durumlarındaki birey sayısı yaşça büyük gruplarda daha fazlayken, başarılı kimlik ve moratoryum kümesinde yaşça daha küçük bireyler bulunmaktadır. Cinsiyet bağlamında kadınlarda ipotek ve başarılı kimlik düzeylerinin yüksek olduğu, moratoryum ve dağılmış kimlikte ise erkeklerin oransal olarak yüksek olduğu bulunmuştur.

Çakır ve Aydın (2005), ergenlerin kimlik statülerinin algılanan ebeveyn tutumları ve cinsiyet açısından farklılaşmasını incelemişlerdir. Çalışmaya 16-19 yaş aralığında, orta ergenlikte bulunan 403 birey katılmıştır. Çalışma bulgularına göre otoriter tutumlara sahip ebeveyn çocuklarının, ihmalkâr ebeveyn tutumlarına sahip çocuklara göre ipotekli kimlik durumunun daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca çalışmada kız öğrencilerin başarılı kimlikte bulunma oranı yüksekken, erkek öğrencilerde ipotekli kimlikte bulunma oranı yüksek çıkmıştır.

Cramer (2000), üniversite öğrencilerinde kimlik statüleri ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada 252 üniversite öğrencisi ile görüşmeler yapılmıştır. Cinsiyete göre statülerde farklılaşma bulunmuştur. Kızların moratoryum statüsü puanlarının, erkeklerin ise ipotekli ve dağınık kimlik statü puanlarının yüksek olduğu görülmüştür. Bunu destekleyici nitelikte Berg ve Erling (2005), 114 kız ve 108 erkek öğrenci ile yaptıkları çalışmada kızların daha çok moratoryum statüsünde bulunduğunu, erkeklerin ise dağınık kimlik statüsünde bulunduğunu bulmuşlardır. Yine erkeklerin dağınık ve ipotekli kimlik statü oranları kızlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Dumas (2011), akranlarla olan ilişkilerin ergenin kimlik gelişimine olan etkisini araştırdığı çalışmada 1070 ergenle görüşmüştür. Ergenler üçer kişilik akran gruplarına ayrılmış ve bu gruplardan birbirleri ile iletişime geçerek bir grup kararı verilecek görevi tamamlamaları beklenmiştir. Akranların birbirleri ile olan etkileşimleri, birbirlerini caydırma (alaycılık/kontrolcülük) ve birbirlerini destekleme(fikirleri destekleme/açıklık) şeklinde kodlanmıştır. İki yıl süren bir izlem sonucu, birbirlerini destekleyen ergenlerde kimlik gelişiminin daha başarılı bir şekilde geliştiği gözlemlenmiştir.

Yip, Seaton ve Sellers (2006) , dağınık, ipotekli, moratoryum ve başarılı kimlik kümelerini kullandıkları çalışmada, ergenlerde sırasıyla oranların %6, %25,%42 ve %27 olduğunu, beliren yetişkinlikte sırasıyla %6,%20,%27 ve %47 olduğunu, yetişkinlerde ise yine sırasıyla %4,%16%24 ve %56 olduğunu bulmuşlardır. Ergenlerde moratoryum oranları beliren yetişkinlik ve yetişkin gruplarına göre daha fazla olduğu görülmüştür. Başarılı kimlik ise yetişkinliğe doğru artan bir seyir göstermektedir.

Okul ve kimlik gelişimi ilişkisinin incelendiği bir diğer çalışmada Willems ve Bosma (2006), 14-16 yaş aralığında bulunan 311 öğrencinin kimlik gelişimi ve akademik başarı süreçlerini ölçmüş, akademik başarının ve okul kurallarına uyumun kimlik gelişimine olan etkilerini incelemişlerdir. Bulgularda ilk olarak zayıf matematik başarısı ve okul kurallarına uyumun okuldaki keşif boyutunda bulunan davranışlarda artışı yordadığı, ancak sonraki ölçümlerde akademik başarı ve okul kurallarına uyma davranışının kimlik gelişimi ile herhangi bir ilişkisinin bulunmadığını ölçmüşlerdir. Dolayısıyla okul ortamının dinamik oluşunun kimlik

süreçleri ile olan ilişkide değişiklikler meydana getirebileceği sonucu ortaya çıkmıştır.

Luyckx ve diğerleri (2008a), kimlik gelişiminin boyutlarını inceledikleri çalışmalarda moratoryum kümesinde bulunan bireylerin, seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin derinlemesine araştırılması ve seçeneklerin saplantılı araştırılması boyutlarında yüksek puan aldıklarını, bunun da moratoryumun her ne kadar bir duraksama hali olarak görülse de bir yandan gelişimin devam ettiğine işaret ettiğini belirtmişlerdir. Yine aynı çalışmada, dağınık kimlik durumuyla ilgili, dağılmış dağınık kimliğe sahip olanların saplantılı araştırma ve uyumsuzluk puanları yüksek çıkarken, kaygısız dağınık kimlikteki bireylerde herhangi bağlılığın olmamasının uyumsuzluk yaratmadığı görüldü. Bu ayrım bireylerin kaygısız dağınıkların, altta yatan güvensizlikleri maskelemek için "umurumda değil" tutumu sergilerken, bağlılıktan kaçınan dağılmış dağınıkların, mevcut bağlılık eksikliklerinin zevk alma noktasında patolojik bir yönünün olduğunu belirtmişlerdir.

Schwartz ve diğerleri (2011), kimlik durumlarını yasadışı uyuşturucu kullanımı, güvenli olmayan cinsel davranış ve alkollü araç kullanma gibi sağlığı tehlikeye atan davranışlarla ilişkilendirerek pratik uygulanabilirliğine ve halk sağlığına uygunluğuna baktılar. İpotekli ve başarılı kimlikteki bireyler, özellikle yasadışı uyuşturucu kullanımı ve alkollü araç kullanma davranışları ile düşük düzeyde ilişkili bulundu. Bu durumda söz konusu iki bağlılık türünün risk alma davranışına karşı koruyucu olduğu ortaya çıkmıştır. Söz konusu bulgunun ipotekli bireylerde uyma davranışı ve itaat ile başarılı bireylerde gelişmiş ahlaki akıl yürütme ve karar verme süreçleri ile meydana geldiği söylenebilir. Kendiliğinden bildirilen uyuşturucu kullanım oranları, alkollü sürücüyle araca binme davranışları kaygısız dağılmış kimlikte diğer kimlik türlerine oranla daha fazla çıkmıştır. Dolayısıyla kaygısız dağınık kimlikteki bireylerin dağılmış dağınık kimliğe (daha ruminatif eylemlere sahip) göre anlamlı bir kimlik faaliyetinde bulunma oranları da düşüktür.

Adamczyk ve Luyckx (2015), Polonyalı beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerle yaptıkları çalışmada, bireylerin ilişki durumunun, kimlik boyutları ve benlik algısı ile ilişkisini incelemişlerdir. Çalışmaya 20-25 yaş aralığında bulunan toplam 291 üniversite öğrencisi katılmıştır. Buna göre herhangi bir ilişkisi olmayan bireylerin seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin derinlemesine

araştırılması ve seçeneklerin saplantılı araştırılması boyutlarında yüksek puan aldıkları, içsel yatırımda bulunma ve içsel yatırımla özdeşleşme boyutlarında düşük puan aldıkları görülmüştür.

Luyckx ve diğerleri (2008b), yeni hedef gruplarda beş boyutlu kimlik modelini doğrulamak ve lise veya üniversite bağlamı dışındaki gençlerde kimlik oluşumu ve değerlendirme süreçlerini incelemek adına, öğrenci olmayan 18-30 yaş aralığında, Belçika'da yaşayan 317 beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerden oluşan bir örneklemde kimlik gelişimini incelemişlerdir. Bulgulara göre ilerleyen yaşla birlikte, içsel yatırımlarda bulunmanın, yani kararlara bağlılığın, bir miktar arttığı ve seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin derinlemesine araştırılması ve seçeneklerin saplantılı araştırılması boyutlarında azalma olduğu ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda kimliğe dair bağlılıkların oluşmasının yetişkinlik duygusuna erişmekle ilişkisi olduğu düşünülmektedir. Ayrıca istihdam edilmiş çalışan gençlerin, üniversite öğrencilerine kıyasla bağlılık derecesinin daha yüksek olduğu da çalışma sonuçlarındandır.

Çalışmalara benzer katkılar yapılacak olursa kaygısız dağınık kimlik statüsünde yer alan bireylerin daha fazla olumsuz özellikler gösterdikleri, olumlu duygularının düşük, içe yönelim ve dışa yönelim davranış sorunlarının yüksek olduğu, memnuniyet düzeylerinin ise düşük olduğu bulunmuştur (Crocetti vd., 2011). Farklılaşmamış kimlik statüsünde yer alan bireylerin ise bir ara profil göstermek eğiliminde oldukları, kimlik statülerinden herhangi birinde yer almadıkları, bireylerin tüm kimlik statüsünden aldıkları puanların ortalamaya yakın olduğu ölçülmüştür (Crocetti vd., 2011).

2.6.3. Göç, Kimlik ve Kültürleşme İlişkisi Üzerine Yapılan Çalışmalar

Literatürde kültürleşme ve kimlik ilişkisi üzerine yapılan çalışmalar çok fazla olmamakla birlikte, bireysel kimlik gelişiminden ziyade genelde etnik/sosyal kimlik ve kültürleşme arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu bölümde benzer örneklere yer verilecektir.

Borus (1989), etnik köken ve kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, 330 lise öğrencisi ile görüşmüştür. Araştırmaya katılan öğrenciler %30 siyah Amerikalı, %23 beyaz Amerikalı, %19 Filipinli ve %28 Porto Rikolu

ergenlerden oluşmaktadır. Çalışmanın bulgularına göre beyaz öğrencilerde moratoryum statüsü anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır.

Phinney (1992), farklı etnik kökenlerden oluşan 15-17 yaş arasındaki 91 Amerika doğumlu ergenle yaptıkları görüşmelere dayanarak, etnik azınlık ergenlerinin yüzde %50 sinin ipotek ve dağınık kimlikte olduğunu, %25'inin ise moratoryum statüsünde olduğun, kalan yüzde %25'in ise başarılı kimlikte olduğunu bulmuştur.

Verma ve Saraswathi (2002), gelişmekte olan ülkelerde yaşayan ergenlerin küresel kimliklerinin yanı sıra, bireylerin büyüdükleri yerel çevreye, yerel geleneklere ve dine dayalı bir kimlik gelişimi gösterdiklerini belirtmişlerdir. Yani kişiler bir yerel kimlik oluşturmakta ve bu kimlik aileleri, arkadaşları ve topluluk üyeleriyle günlük etkileşimlerinde en çok kullandıkları kimlik olarak kullanılmaktadır. Hindistan'da yaptıkları çalışmada iyi eğitim almış kişiler de dahil olmak üzere, bireylerin Hint geleneğine uygun, görücü usulü evlilikler yapmayı planlamakta ve yaşlılıkta ebeveynlerine bakmayı düşünmektedir. Bu durum hem yüksek teknoloji ve bilimde hız kazanmış bir toplum kimliğiyle var olmakta hem de aile ve kişisel değerlerine sahip çıkarak sürdürdükleri Hint geleneğine bağlı bir kimlik sürdürebileceklerini göstermektedir.

Graf ve Mullis (2008), 200 Hintli ve 234 Amerikalı ergenin katıldığı çalışmada, iki grubun kimliklerini nasıl oluşturduklarını incelemiştir. Çalışma sonucuna göre kimlik oluşumunun kültürden kültüre farklılık gösterdiği, Hintli bireylerin Amerikalı bireylere göre dağınık, ipotekli ve moratoryum kimlik statülerinde daha yüksek oranda bulundukları ortaya konulmuştur. Cinsiyet ve yaşın kimlik statülerinde anlamlı fark yarattığı da çalışmanın bulgularındandır. Erkeklerin kızlara göre, daha fazla dağınık ve ipotekli kimlikte bulunduğu, yine yaşları küçük ergenlerin daha büyük olanlara göre keşif sürecinde oldukları bulunmuştur.

Schwartz ve diğerleri (2013), kimlik statüleri ve kültürleşme arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmada, Amerika'da yükseköğrenim gören birinci ve ikinci kuşak göçmenlerle çalışmışlardır. Araştırmaya 2411 kişi katılmıştır(%70 kadın; ortalama yaş 19.69 yıl). Etnik kökene bakıldığında, katılımcıların %9,2'si Hispanik olmayan Beyaz, %10,5'i Hispanik olmayan Siyah, %31,6'sı Hispanik, %34,0'ı Doğu Asyalı, %11,1'i Güney Asyalı ve %3,5'i Orta Doğu'dan gelen bireylerdir. Çalışmada

Luyckx ve arkadaşlarının(2008) geliştirdiği Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği ile Çok Gruplu Kültürleşme Ölçeği kullanılmıştır. Başarılı kimlikte (n = 321), dağılmış dağınık kimlikte (n = 257), kaygısız dağınık kimlikte (n = 444), moratoryumda(n = 345), ipotekli kimlikte (n = 304) ve farklılaşmamış kimlikte (n = 740) bireyin olduğu sonucuna varılmıştır. Kültürleşme ile kişisel kimlik değişkenleri arasındaki ilişkide, başarılı kimlik statüsü ve moratoryum statüsündeki bireylerin kültürleşme ile ilgili hemen hemen tüm değişkenlerde yüksek puanlar aldığı, kaygısız dağınık kimlikte bulunan bireylerin ise düşük puanlar aldığı ortaya konuldu. Buna göre kültürleşmenin, başarılı kimlik ve moratoryum kimlik statülerinin tanımlayıcı bir boyutu olan kişisel kimlik keşfiyle bağlantılı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla başarılı kimlik ve moratoryumda kültürleşme düzeyi yüksektir. Göçmenler potansiyel kişisel kimlik alternatiflerini keşfederken, hem miras kültürlerini hem de Amerikan kültürünü destekleyebilirler. Bu nedenle de kültürleşmenin bireyin kendini adadığı kültürel seçimleri incelediği bir keşif süreci olduğu söylenmiştir. Bu çalışmada Portes ve Rumbaut (2006), tarafından ele alınan seçici kültürleşme kavramından da söz edilmektedir. Yani göçmen aileler ve çocuklar Amerikan kültürünün hangi unsurlarını kimliklerine dahil edeceklerine karar verebilecektir. Aynı durum hangi miras kültürel değerlerinin muhafaza edileceğine karar verecekleri açısından da değerlendirilmiştir.

Alberts, Mbalo ve Ackermann (2003), tarafından yapılan çalışmada kültürün etkisi incelenmiştir. Çalışmaya 1217 ergen katılmıştır. Bu çalışmada Güney Afrika'nın batısı ve doğusu incelenmiş, ergenlerin kimliklerini oluştururken daha çok hangi kriterlere dikkat ettikleri araştırılmıştır. Sonuçlara göre en çok kariyer, ahlaki değerler ve dinin önemli kriter seçildiği, cinsel olgular ve politikaların ise en az dikkat edilen başlıklar olduğu bulunmuştur.

Ketner, Buitelaar ve Bosma (2004), Hollanda'da yaşayan Faslı Müslüman kız ergenlerle yaptıkları çalışmada, kültürün kimlik üzerindeki etkisini ölçmeye çalışmışlardır. Çalışmacılar Faslı kızların bir keşif sürecinden geçmesinin olanaklar dahilinde çok mümkün olmadığı hipotezini savunmuştur. Çalışmaya 13-17 yaş aralığında, 14 kız katılmıştır ve nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Kızların ebeveynlerinin geleneksel kurallarına önemli derecede bağlı oldukları görülmüştür ancak kendilerinin de aynı kuralları önemli değerler olarak gördükleri anlaşılmıştır. Yani ilk bakışta çalışmaya katılan katılımcılar ipotekli kimlik statüsünde görülse de,

geleneklerine ait kuralları ve değerleri hakkında düşünmek, onlarla yeni deneyimler gerçekleştirmek kızlar açısından bir keşif süreci olarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre, bunun sonucunda da geleneksel olanı deneyen kızlar aslında kültürel bir değişimlerin aracıları haline gelmiştir. Bu durumda kimliklerini keşfederek, Hollanda ve Fas kültürünü bir arada var etmeye çalışan bilinçli veya bilinçsiz stratejiler geliştirmişlerdir.

Crocetti ve diğerleri (2008), Hollanda'da yaşayan 10-19 yaş aralığında, 931'i (% 47.7) erkek ve 1.021'i (% 52.3) kız, erken ve orta yaş ergenlerden oluşan bir örneklemde, üçlü kimlik sürecini (bağlanma, derinlemesine araştırma ve bağlılığın yeniden gözden geçirilmesi) kullanmışlardır. Çalışma, Avrupa'da kimlik gelişiminde etnik kökene dikkat eden sayılı çalışmalardan olması sebebiyle önemlidir. Süreç sonunda başarılı, ipotekli, moratoryum, arama moratoryumu ve dağınık kimlik statüleri ortaya çıkmıştır. Beş küme, kişilik özellikleri, psikososyal sorunlar ve ebeveyn ilişkileri gibi bir dizi değişkene göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermiştir.

Son olarak, yaş ve etnik köken, katılımcıların beş kimlik statüsü içindeki dağılımını güçlü bir şekilde etkilemiştir. Etnik azınlık gruplardan gelen ergenlerde moratoryum statüsü yaygın olarak görülmüştür. Hollandalı ergenlerde ise ipotekli ve dağınık kimlik oranı daha yüksek çıkmıştır. Bulgular Berry'nin (2005) kültürleşme kavramı ışığında yorumlanmış ve etnik azınlık ergenleri için, kimlik gelişiminin zorluğunun, kültürleşmenin getirdiği zorluklarla güçlü bir şekilde bağlantılı olduğu düşünülmüştür. Bu ergenler kendi kimliklerini geliştirirken, miras kültürün ve alıcı toplumun değerlerini de değerlendirmek zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla etnik azınlıkta bulunan ergenler, daha fazla kimlik alternatifini göz önünde bulundurduklarından, moratoryum statüsünde yüksek oranda bulunmaktadır.

Boynueğri (2018), Türkiye'de bulunan uluslararası üniversite öğrencilerinde kültürleşme stratejileri ile kimlik statüsü arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya Afrika ve Asya kökenli 156 öğrenci katılmıştır. Katılımcılara, Kültürleşme Ölçeği ve Ego Kimlik Süreci Ölçeği uygulanmıştır. Bulgulara göre katılımcılarda, en yaygın görülen kültürleşme stratejisi %48 ile erime, %28 ile bütünleşme, %16 ile ayrılma ve %7 ile aykırılaşma stratejileri olmuştur. Erkeklerde erime stratejisi kadınlara oranla yüksek düzeyde çıkmıştır. Yine sonuçlara göre katılımcılarda en yaygın görülen

kimlik statüsü %29 ile başarılı kimlik, %21,15 ile ipotekli kimlik, %21,8 ile askıya alınmış kimlik ve %27 ile dağınık kimlik olmuştur. Kimlik statüleri ile kültürleşme ilişkisine bakıldığında ise, kimlik sürecinin bağlanma boyutu ile aykırılaşma stratejisi arasında negatif, kimliğin keşif boyutu ile bütünleşme stratejisi arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Dolayısıyla kimlik statüleri ve kültürleşme arasında bir ilişkinin bulunduğu ortaya çıkmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada zorunlu göç yaşamış ve Türkiye'de Hatay ili Antakya ilçesinin çeşitli bölgelerinde ikamet eden ve lise düzeyinde okullarda okuyan Suriyeli ergenlerin kimlik statüleri ile kültürleşme stratejileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Katılımcıların özelliklerinde hiçbir değişiklik yapılmadan veriler toplanarak, mevcut durum üzerinden zorunlu göç yaşamış Suriyeli ergenlerin görüşleri alınmaya çalışılmıştır. Bu çalışma betimsel ilişkisel tarama yöntemine göre analiz edilmiştir. İlişkisel tarama çalışmalarında iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiler ortaya çıkarılmaya çalışılır (Karasar, 2010). Değişkenler arasındaki birlikte değişimin derecesi ya da belli değişkenler arasında karşılaştırıldığında anlamlı farklılık olup olmadığı ilişkisel tarama modeliyle çözümlenebilmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2017). Bu çerçevede, kimlik gelişimleri ve kültürleşme stratejileri ilişkisi inceleneceğinden çalışma, ilişkisel tarama yöntemine dayanmaktadır.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu çalışmanın verileri 07.01.2021 tarihinde Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi etik kurulu tarafından alınan onayı, İl Göç İdaresi (EK-1) ve Hatay İl MEM izni (EK-2) sonucunda lise düzeyinde eğitim gören zorunlu göç etmiş Suriyeli ergenlerden toplanmıştır. Araştırmanın evreni Türkiye'ye Suriye'den zorunlu göç etmiş ve Hatay ilinde ikamet edip liselerde okuyan ergenlerdir. 2021 yılı itibariyle Hatay iline bağlı liselerde okuyan ve Suriye'den göç eden erken öğrenci sayısı 2021 yılı itibariyle 22.000 civarındadır (TÜİK, 2022). Örneklemimiz ise evreni oluşturan Suriyeli ergenlerden amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Çalışma evreninin büyüklüğü ve diğer riskler düşünülmüş ve bu noktada okullarda evren üzerinden mümkün olan en yüksek katılımcı sayısına ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda 542 Suriyeli ergene ulaşılmış, ulaşılan katılımcıların 539 kişisi onam formunu da imzalayarak çalışmaya katkı vermiştir. Cevaplar incelenmiş, yapılan ilk

değerlendirmede verilerin uygunluğu test edilmiş ve analize 41 katılımcının verisi alınmamıştır. Böylece 498 katılımcı analize dâhil edilerek örneklemimiz oluşturulmuştur. 498 katılımcının demografik özellikleri aşağıda Tablo 1' de verilmiştir:

Tablo 1.
Araştırma Grubuna İlişkin Veriler

Değişkenler		**N**	**%**	**Min –Max**
Cinsiyet	Kız	280	56,2	1-2
	Erkek	218	43,8	
Yaş	14 yaş ve daha düşük	79	15,9	12-18
	15 yaş	147	29,5	
	16 yaş	131	26,3	
	17 yaş ve daha yüksek	141	28,3	
Türkiye'de İkamet Etme Süresi	6 yıl ve daha az	98	19,7	1-14
	7 yıl	72	14,5	
	8 yıl	60	12,0	
	9 yıl	63	12,7	
	10 yıl	127	25,5	
	11 yıl ve daha fazla	78	15,7	
Toplam		**498**	**100**	

Araştırmaya katılan Suriyeli öğrencilerin demografik değişkenleri Tablo 1 de incelendiğinde; araştırmaya katılan 498 (%100) Suriyeli göçmen öğrencinin 218'inin (%43,8) erkek, 280'ninin (%56,2) kız olduğu görülmektedir.

Suriyeli öğrencilerin 79'unun (%15,9) 14 yaşında veya daha küçük yaşlarda, 147'sinin (%29,5) 15 yaşında, 131'inin (%26,3) 16 yaşında ve 141'inin (%28,3) 17 yaşında veya daha büyük olduğu görülmektedir.

Suriyeli öğrencilerin 98' inin (%19,7) 6 yıl veya daha az süre, 72'sinin (%14,5) 7 yıl, 60'sının (%12,0) 8 yıl, 63'ünün (%12,7) 9 yıl, 127'sinin (%25,5) 10 yıl, 78'inin (%15,7) 11 yıl ve daha fazla Türkiye'de yaşadığı görülmektedir.

3.3. Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak uzman görüşü alınarak araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu (EK-3), Ümit MORSÜNBÜL kişisinden izin alınarak kullanılan Kimlik Gelişimi Boyutları Ölçeği (EK-4) ve Savaş KARATAŞ kişisinden izin alınarak kullanılan Kültürleşme Stratejileri ve Tutumları Ölçeği (EK-5) kullanılmıştır. Veri toplama aracı bizzat araştırmacı tarafından okullara ulaştırılmıştır. Araştırmacı okul yönetiminin izni ile veri toplama aracını kalem kâğıt yöntemiyle zorunlu göç ile Türkiye'ye gelmiş Suriyeli ergen öğrencilerden istekli olanlara uygulamıştır. Bilgi toplama aracına Suriyeli göçmen ergenler 30-35 dakika arasında cevap vermiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, katılımcı Suriyeli ergenlerin cinsiyet, yaş, Türkiye'de kaç yıldır yaşadığı, şu an lise sınıf kademesi sorularıyla demografik özellikler sorgulanmıştır.

3.3.2. Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği

Kimlik gelişiminin boyutları ölçeği orijinali Luyckx ve diğerleri tarafından geliştirilmiştir (Luyckx vd., 2008). Türkçeye uyarlanma çalışması Morsünbül ve Çok tarafından 2014 yılında yapılmıştır (Morsümbül ve Çok, 2014). Bu çalışmada açımlayıcı faktör analizi ölçek varyansının %57.43'ünü açıklamıştır. Doğrulayıcı faktör analizi ile ölçeğin geçerli bir ölçme aracı olduğunu gösterilmiştir. Çalışmada iç tutarlık katsayısı alt faktörler türünden güvenilir olduğu görülmüştür. Çalışmada faktör analizi yapılmış ve beş faktörde ölçeğin toplandığı görülmüştür. Oluşan alt faktörler ve eşleştikleri sorular ile çalışmanın orijinal iç tutarlılık katsayısı aşağıda Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2.
Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği Alt Faktör ve Ölçek Soru İlişkisi

Alt faktör	Sorular	İç tutarlılık katsayıları*
İçsel Yatırımda Bulunma	1, 2, 3, 4 ve 5	0.88
Seçeneklerin Genişlemesine Araştırılması	6, 7, 8, 9 ve 10	0.84
Seçeneklerin Saplantılı Araştırılması	11, 12, 13, 14 ve 15	0.79
İçsel Yatırımla Özdeşleşme	16, 17, 18, 19 ve 20	0.87
Seçeneklerin Derinlemesine Araştırılması	21, 22, 23, 24 ve 25	0.78

Ölçek iç tutarlılık katsayıları ölçeğin orijinalinde *İçsel Yatırımda Bulunma* (Commitment Making) boyutu 0.88 bulunurken; *Seçeneklerin Genişlemesine Araştırılması (Exploration in Breadth)* boyutu iç tutarlılık kat sayısı ölçek orijinalinde 0.84 bulunmuş*; Seçeneklerin Saplantılı Araştırılması (Ruminative Exploration)* boyutu iç tutarlılık katsayısı ölçek orijinalinde 0.79 bulunmuş; *İçsel Yatırımla Özdeşleşme (Seçeneklerin Saplantılı Araştırılması)* alt boyutu iç tutarlılık katsayısı ölçek orijinalinde 0.87 bulunmuş ve son olarak *Seçeneklerin Derinlemesine Araştırılması (Exploration İn Depth)* boyutu iç tutarlılık katsayısı ölçek orijinalinde 0.78 bulunmuştur. Ölçek 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki maddeler "kesinlikle katılıyorum"dan (5 puan), "kesinlikle katılmıyorum"a (1 puan) doğru sıralanan 5 dereceli bir değerlendirme ölçeği üzerinde işaretlenmektedir. Her bir alt ölçekten alınabilecek puanlar 5 ile 25 arasında değişmektedir. Ölçekte puanlama yapılırken, her alt boyut ayrı ayrı değerlendirilmekte ve her alt boyutun toplam puanı alınmaktadır. Ölçeğin orijinalinde kümeleme analizi uygulanarak kimlik statüleri de elde edilmektedir.

3.3.3. Kültürleşme Stratejileri Ve Tutumları Ölçeği

Kültürleşme stratejileri ve tutumları ölçeği orijinali Navas ve arkadaşları tarafından 2005 yılında geliştirilmiştir (Navas vd., 2005). Türkçeye uyarlanmış hali Karataş ve diğerleri tarafından yapılmıştır (Karataş vd., 2020). Ölçeğin orijinal Arapçası da bulunmaktadır.

Ölçeğin iki alt boyutu bulunmaktadır. Bu boyutlar "Kültürleşme stratejileri ölçeği kültürün muhafaza edilmesi alt boyutu" ve "Kültürleşme stratejileri ölçeği kültürel adaptasyon (ya da kültürün benimsenmesi) alt boyutu" (Karataş vd., 2020).

Kültürleşme stratejileri ölçeğinin kültürün muhafaza edilmesi alt boyutunda 6 madde bulunmaktadır. Bu 6 maddenin toplamının ortalaması göçmenlerin "kültürün muhafaza edilmesi (cultral maintanence)" alt boyutundan aldıkları toplam puanı vermektedir. Bununla birlikte bu alt boyuttan iki farklı puan türü de elde edilmektedir. Bu noktada ölçeğin ilk üç maddesinin ortalama puanları, göçmenlerin "çevresel (peripheral)" bağlamda "kültürün muhafaza edilmesi (cultral maintanence)" alt boyutuna ilişkin toplam puan ortalamalarını vermekteyken, son üç maddesi ise "merkezi (central peripheral)" "kültürün muhafaza edilmesi (cultral

maintanence)" alt boyutuna ilişkin toplam ortalama puanı vermektedir (Navas vd., 2005; Karataş vd., 2020).

Kültürleşme stratejileri ölçeğinin kültürel adaptasyon (ya da kültürün benimsenmesi) alt boyutunda 6 madde bulunmaktadır. Bu 6 maddenin toplamının ortalaması göçmenlerin "kültürel adaptasyon (cultral adoption)" alt boyutundan aldıkları toplam puanı vermektedir. Bununla birlikte bu alt boyuttan iki farklı puan türü de elde edilmektedir. Bu noktada ölçeğin ilk üç maddesinin ortalama puanları, göçmenlerin "çevresel (peripheral)" bağlamda "kültürel adaptasyon (cultral adoption)" alt boyutuna ilişkin toplam puan ortalamalarını vermekteyken, son üç maddesi ise "merkezi (central) bağlamda "kültürel adaptasyon (cultral adoption)" alt boyutuna ilişkin toplam ortalama puanı vermektedir (Navas vd., 2005; Karataş vd., 2020). Ölçek 2 alt faktör ve 6+6=12 sorudan oluşmaktadır. Ölçekteki maddeler "Hiçbir zaman" (1); "Hemen hemen hiç" (2); "Bazen" (3); "Çoğu zaman" (4) ve "Her zaman" (5) dereceli bir değerlendirme ölçeği üzerinde işaretlenmektedir. Her bir alt ölçekten alınabilecek puanlar 5 ile 25 arasında değişmektedir. Ölçekte puanlama yapılırken, her alt boyut ayrı ayrı değerlendirilmekte ve her alt boyutun toplam puanı alınmaktadır.

Ölçeğin merkezi ve çevresel alt boyutlar bağlamında ölçeği geliştirenler tarafından psikometrik ölçümler tamamlanmadığı için çalışmamızda sadece kültürel adaptasyon ve kültürün muhafaza edilmesi toplam puanları kullanılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Mevcut araştırmada kültürleşme stratejileri ve tutumları ölçeği, kimlik statüleri ölçeği ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Kültürleşme stratejileri ve tutumları ölçeği kültürün muhafaza edilmesi ve kültürel adaptasyon olarak iki boyuta sahip olmakla birlikte bu her iki boyut da kendi içinde çevresel bağlamlar ve merkezi bağlamlar altında iki boyuta daha sahiptir. Fakat adı geçen ölçeği geliştiren araştırmacılar tarafından çevresel bağlamlar ve merkezi bağlamlar boyutlarına yönelik psikometrik işlemler yapılmadığı için kültürleşme stratejileri ve tutumları ölçeğinin kültürün muhafaza edilmesi ve kültürel adaptasyon boyutları çalışmada kullanılmıştır. Bu bağlamda mevcut araştırmanın bağımlı değişkenleri, kültürün muhafaza edilmesi ve kültürel adaptasyondur. Bağımsız değişkenler ise kimlik statüleri ölçeğinin boyutları olan İYB= İçsel yatırımda bulunma; SGA= Seçeneklerin

genişlemesine araştırılması; SSA= Seçeneklerin saplantılı araştırılması; İYÖ= İçsel yatırımla özdeşleşme; SDA= Seçeneklerin derinlemesine araştırılması; kişisel bilgiler olan cinsiyet, yaş ve Türkiye'de ikamet etme süresidir.

Verilerin analizinde SPSS 25 paket programı kullanılmıştır. Bulgulara geçmeden önce uç veri analizi ve verilerin normal dağılımına ilişkin analizler yapılmıştır. Uç verileri tespit etmek için ham veriler, *z*-puanlarına dönüştürülmüştür. Elde edilen *z* değerlerinden +3 ile -3'ün üzerinde olan 41 kişiye ait veriler çıkarılarak 498 veri ile analize devam edilmiştir. Verilerin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için Çarpıklık (Skewness) ve Basıklık (Kurtosis) katsayılarına bakılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre tüm değişkenler için verilerin normal dağılım sınırları içerisinde (-1.95 ile +1.95 arası) olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 3).

Kimlik statülerini belirlemek için kümeleme (cluster) analizi yapılmıştır (Bkz. Tablo 4 ve Şekil 11). Verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edildikten sonra farkları belirlemeye yönelik parametrik testler olan kültürün muhafaza edilmesi ve kültürel adaptasyonun cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için bağımsız gruplar için t testi; kültürün muhafaza edilmesi ve kültürel adaptasyonun yaş, Türkiye'de ikamet süresi ve kimlik statülerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için tek yönlü ANOVA testi kullanılmıştır. Daha sonra kültürün muhafaza edilmesi ve kültürel adaptasyonun kimlik statülerine göre farkını belirlemek için tek yönlü çok değişkenli varyans analizi (tek yönlü MANOVA) yapılmıştır. MANOVA analizinde hata varyanslarının eşitliği, Box testi ve Levene testi; etki büyüklüğü kısmi $\eta 2$; oluşan farkın istatiksel düzeyde anlamı ise Wilks' Lambda değerleriyle belirlenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BULGULAR

Bu araştırmanın problem ve alt problemlerine ilişkin bulgularına geçilmeden önce çalışmanın bağımlı değişkeni olan kültürleşme stratejileri ve kategorik bağımsız değişkeni olan kimlik statülerine ilişkin betimsel istatistik, skewness/çarpıklık ve kurtosis/ basıklık ve iç güvenirlik katsayıları Tablo 3'te görüldüğü üzere verilmiştir.

Tablo 3.
Araştırma Değişkenlerine İlişkin Betimsel Bulgular

Değişkenler			**Betimsel**			**Normallik**		**Güvenirlik**
			n	$\bar{X}$	Ss	Çarpıklık/Basıklık		C.Alpha
Bağımlı Değişkenler	Kültürleşme Stratejileri	Kültürün Muhafaza Edilmesi	498	20,11	4,11	-0,38	-0,18	0,68
		Kültürel Adaptasyon	498	18,71	4,20	0,09	-0,38	0,71
Bağımsız Değişkenler	Kimlik Statüleri	İYB	498	16,46	4,77	-0,23	-0,71	0,80
		SGA	498	16,03	3,95	-0,37	-0,15	0,70
		SSA	498	16,06	3,86	-0,19	-0,30	0,69
		İYÖ	498	16,12	4,45	-0,18	-0,70	0,76
		SDA	498	16,00	3,62	-0,51	-0,28	0,69

İYB: İçsel yatırımda bulunma, SGA: Seçeneklerin Genişlemesine Araştırılması, SSA: Seçeneklerin Saplantılı Araştırılması, İYÖ: İçsel Yatırımla Özdeşleşme, SDA: Seçeneklerin Derinlemesine Araştırılması.

Tablo 3'e göre, araştırmanın değişkenlerinin normallik değerleri, -1,95 ile +1,95 arasında olduğundan verilerin dağılımı normaldir. Cronbach-Alpha değerleri 0,70'ten büyük olduğunda ölçme aracı orta düzeyde güvenirliktedir, çalışmada kullanılan ölçeklerin orta düzeyde güvenirlikte olduğu söylenebilir. Kültürleşme stratejileri ölçeğinde bulunan kültürel adaptasyon ve kültürün muhafaza edilmesi boyutlarının ortalama puanları birbirine yakındır. Yine kimlik statülerinin alt boyut puan ortalamalarının birbirine yakın düzeyde olduğu görülmektedir.

4.1. Zorunlu Göç Yaşamış Suriyeli Ergenlerde Kimlik Statülerinin Alt Boyutlarının Dağılımına Ait Bulgular

Zorunlu göç yaşamış Suriyeli ergenlerde yaygın olarak görülen kimlik statülerinin alt boyutlarına ait bulgular aşağıda tablo 4'te verilmiştir. Verilerin analizini yapabilmek için öncelikle kimlik statülerinin belirlenmesi gerektiğinden, kümeleme (cluster) analizi yapılmıştır.

Tablo 4.

Zorunlu Göç Yaşamış Suriyeli Ergenlerin Kimlik Statüleri Alt Boyutları Dağılımı

Kişilik Tipi	**N**	**%**
İYB	173	34,7
SGA	85	17,1
SSA	71	14,3
İYÖ	114	22,9
SDA	55	11
TOPLAM	498	100

İYB: İçsel yatırımda bulunma, SGA: Seçeneklerin Genişlemesine Araştırılması, SSA: Seçeneklerin Saplantılı Araştırılması, İYÖ: İçsel Yatırımla Özdeşleşme, SDA: Seçeneklerin Derinlemesine Araştırılması.

Şekil 11.

Zorunlu Göç Yaşamış Suriyeli Ergenlerin Kimlik Statüleri Alt Boyutları Dağılımı

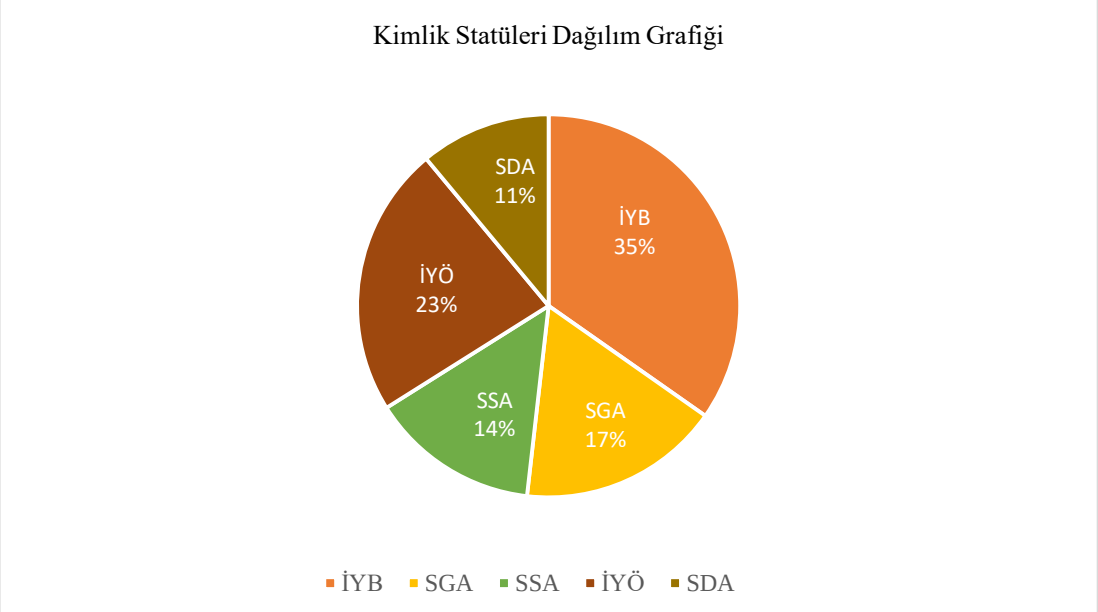

Tablo 4 ve Şekil 11'deki bulgulara göre katılımcı Suriyeli ergenlerin kimlik gelişim alt boyutlarından "*içsel yatırımda bulunma*" boyutu 173 kişi ile katılımcıların

%34,7'sini ; "*seçeneklerin genişlemesine araştırılması"* boyutu 85 kişi ile katılımcıların %17,1'ini ; "*seçeneklerin saplantılı araştırılması*" boyutu 71 kişi ile katılımcıların 14,3'ünü;"*içsel yatırımla özdeşleşme* boyutu 114 kişi ile katılımcıların %22,9'unu ; "*seçeneklerin derinlemesine araştırılması*" boyutu 55 kişi ile katılımcıların %11'ini oluşturmaktadır.

4.2. Zorunlu Göç Yaşamış Suriyeli Ergenlerde Kültürün Muhafaza Edilmesi Alt Boyutunun Değişkenlere Göre Fark Testlerine Ait Bulgular

Zorunlu göç yaşamış Suriyeli ergenlerin kültürün muhafaza edilmesi alt boyutu cinsiyet, yaş ve Türkiye'de ikamet etme süreleri değişkenleri açısından incelenmiştir. Cinsiyet değişkenine ait farkı belirlemek için, bağımsız örneklem t testi analizi yapılmış, yaş ve Türkiye'de ikamet etme süresi değişkenlerinin yarattığı fark için ise ANOVA analizleri yapılmıştır.

4.2.1. Kültürün Muhafaza Edilmesi İle Cinsiyet Değişkeni Arasındaki Fark Testlerine Ait Bulgular

Tablo 5.
Kültürün Muhafaza Edilmesi Düzeyinin Cinsiyete Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına Dair Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Değişken		N	$\bar{X}$	Ss	t	P
Kültürün Muhafaza Edilmesi	Kız	280	20,21	4,22	,610	0,54
	Erkek	218	20,00	3,98		

p<0,05*

Tablo 5'in sonuçlarına göre, kültürün muhafaza edilmesi alt boyutundan alınan puanlarda aritmetik ortalamalarda küçük düzeyde fark olduğu görülse de istatiksel düzeyde cinsiyetlere göre anlamlı fark olmadığı anlaşılmaktadır (Kız: $\bar{X}$ =20,21, Erkek: $\bar{X}$=20,00; p=0,54>0,05). Kısaca, kültürün muhafaza edilmesi araştırma grubundaki ergenlerin cinsiyetlerine göre değişmemektedir.

4.2.2. Kültürün Muhafaza Edilmesi İle Yaş Değişkeni Arasındaki Fark Testlerine Ait Bulgular

Tablo 6.

Kültürün Muhafaza Edilme Düzeyinin Yaş Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin ANOVA (F Testi) Sonuçları

Değişken	Yaş	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Levene	Fark Kaynağı
Kültürün Muhafaza Edilmesi	14 yaş ve -	79	20,22	3,97	1,78	1,48	4,96*	------
	15 yaş	147	20,59	3,98				
	16 yaş	131	20,19	4,17				
	17 yaş ve +	141	19,48	4,23				

p<0,05* Levene>0,50*

Tablo 6'da görüldüğü üzere kültürün muhafaza edilmesine göre yaş ortalamalarının küçük düzeyde farklılaşmasına rağmen (14 yaş ve -: $\bar{X}$= 20,22; 15 yaş: $\bar{X}$= 20,59; 16 yaş: $\bar{X}$= 20,19; 17 yaş ve +: $\bar{X}$= 19,48 bağımsız değişken olan yaş gruplarına göre istatiksel düzeyde anlamlı farklılık göstermemektedir (p=1,48> 0,05). Levene Testi sonucuna göre varyansların homojen yapıda olduğu anlaşılmıştır (4,96> 0,50). Diğer bir deyişle kültürün muhafaza edilmesi, ergenlerin yaşlarına göre farklılaşmamakta; araştırma grubundaki ergenler, hangi yaşta olursa olsun, kültürün muhafaza edilmesi puanları birbirinden farklı değildir.

4.2.3. Kültürün Muhafaza Edilmesi İle Türkiye'de İkamet Etme Süresi Arasındaki Fark Testlerine Ait Bulgular

Tablo 7.

Kültürün Muhafaza Edilme Düzeyinin Türkiye'de İkamet Etme Süresi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin ANOVA (F Testi) Sonuçları

Değişken	İkamet Süre	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Levene	Fark Kaynağı
Kültürün Muhafaza Edilmesi	6 yıl ve -	98	19,25	4,48	2,13	0,61	3,60*	-----
	7 yıl	72	20,98	3,83				
	8 yıl	60	20,66	4,13				
	9 yıl	63	19,90	4,05				
	10 yıl	127	20,43	3,88				
	11 yıl ve +	78	19,64	4,14				

p<0,05* Levene>0,50*

Tablo 7'de görüldüğü üzere kültürün muhafaza edilmesine göre Türkiye'de ikamet süresi ortalamalar arasında küçük düzeyde fark olmasına rağmen (6 yıl ve -: $\bar{X}$ = 19,25; 7 yıl: $\bar{X}$= 20,98; 8 yıl: $\bar{X}$= 20,66; 9 yıl: $\bar{X}$= 19,90; 10 yıl: $\bar{X}$= 20,43; 11 yıl ve +: $\bar{X}$= 19,94) bağımsız değişken olan Türkiye'de ikamet etme süresine göre istatiksel düzeyde anlamlı farklılık göstermemektedir (p=0,61> 0,50). Levene Testi sonucuna göre varyansların homojen yapıda olduğu anlaşılmıştır (3,60> 0,50). Diğer bir deyişle kültürün muhafaza edilmesinin, ergenlerin Türkiye'de ikamet etme süresine göre değişmemekte olduğu görülmektedir.

4.3. Zorunlu Göç Yaşamış Suriyeli Ergenlerde Kültürel Adaptasyon Alt Boyutunun Değişkenlere Göre Fark Testlerine Ait Bulgular

Zorunlu göç yaşamış Suriyeli ergenlerin kültürel adaptasyon alt boyutu cinsiyet, yaş ve Türkiye'de ikamet etme süreleri değişkenleri açısından incelenmiştir.

4.3.1. Kültürel Adaptasyon İle Cinsiyet Arasındaki Fark Testlerine Ait Bulgular

Tablo 8.
Kültürel Adaptasyonun Cinsiyete Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına Dair Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Değişken		N	$\bar{X}$	Ss	t	P
Kültürel Adaptasyon	Kız	280	18,40	4,20	1,84	0,66
	Erkek	218	19,10	4,17		

p<0,05*

Tablo 8' göre, kültürel adaptasyon alt boyutundan alınan puanlarda aritmetik ortalamalara göre fark olduğu görülse de istatiksel düzeyde bu farkın anlamlı fark olmadığı anlaşılmaktadır (Kız: $\bar{X}$=18,40; Erkek: $\bar{X}$=19,10; p=0,66>0,05). Kısaca, kültürel adaptasyon düzeyinin, araştırma grubundaki ergenlerin cinsiyetlerine göre değişmediği söylenebilir.

4.3.2. Kültürel Adaptasyon İle Yaş Değişkeni Arasındaki Fark Testlerine Ait Bulgular

Tablo 9.
Kültürel Adaptasyon Düzeyinin Yaş Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin ANOVA (F Testi) Sonuçları

Değişken	Yaş	N	$\bar{X}$	Ss	F	P	Levene	Fark Kaynağı
Kültürel Adaptasyon	14 yaş ve -	79	19,41	4,51	2,00	1,13	8,49*	------

Tablo 9 Devamı	15 yaş	147	18,08	4,17	
	16 yaş	131	18,71	4,08	
	17 yaş ve +	141	18,96	4,12	

p<0,05* Levene>0,50*

Tablo 9'da görüldüğü üzere kültürel adaptasyona göre yaş ortalamalarının farklılaşmasına rağmen (14 yaş ve -: $\overline{X}$= 19,41; 15 yaş: $\overline{X}$= 18,08; 16 yaş: $\overline{X}$= 18,71; 17 yaş ve +: $\overline{X}$= 18,96 yaş gruplarına göre bu fark istatiksel düzeyde anlamlı değildir (p=1,13> 0,05). Levene Testi sonucuna göre varyansların homojen yapıda olduğu anlaşılmıştır (8,49> 0,50). Başka bir ifadeyle kültürel adaptasyon, araştırma grubundaki ergenlerin yaşlarına göre farklılaşmamaktadır.

4.3.3. Kültürel Adaptasyon İle Türkiye'de İkamet Etme Süresi Arasındaki Fark Testlerine Ait Bulgular

Tablo 10.

Kültürel Adaptasyonun Türkiye'de İkamet Etme Süresi Değişkenine Göre Farklılaşmadığına İlişkin ANOVA (F Testi) Sonuçları

Değişken	**İkm. Süre**	**n**	$\overline{X}$	**Ss**	**F**	**P**	**Levene**	**Fark Kaynağı**
Kültürel Adaptasyon	6 yıl ve -	98	18,87	4,87	1,15	3,33	2,30*	-----
	7 yıl	72	18,48	3,79				
	8 yıl	60	19,18	4,48				
	9 yıl	63	18,82	3,98				
	10 yıl	127	19,01	3,98				
	11 yıl ve +	78	17,76	3,93				

p<0,05* Levene>0,50*

Tablo 10'daki sonuçlara göre, kültürel adaptasyona göre Türkiye'de ikamet süresi ortalamaları arasında fark olmasına rağmen (6 yıl ve -: $\overline{X}$= 18,87; 7 yıl: $\overline{X}$= 18,48; 8 yıl: $\overline{X}$= 19,18; 9 yıl: $\overline{X}$= 18,82; 10 yıl: $\overline{X}$= 19,01; 11 yıl ve +: $\overline{X}$= 17,76) bu farklılığın, istatiksel düzeyde anlamlı olmadığı görülmektedir (p=3,33> 0,05). Ayrıca Levene Testi sonucuna göre varyansların homojen yapıda olduğu anlaşılmıştır (2,30> 0,50). Diğer bir deyişle ergenlerin kültüre adaptasyon düzeylerinin, Türkiye'de ikamet etme sürelerine göre değişmediği söylenebilir.

4.4. Kimlik Statülerinin Kültürün Muhafaza Edilmesi ve Kültürel Adaptasyon Puanlarına Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına Ait Bulgular

Bu bölümde kültürün muhafaza edilmesinin ve kültürel adaptasyon bağımlı değişkenlerinin kimlik statülerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ait bulgular verilmiştir. Kültürün muhafaza edilmesi ve kültürel adaptasyon boyutlarının kimlik statülerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılması için MANOVA analizleri yapılmıştır.

Kültürel muhafaza ve kültürel adaptasyon değişkenlerine göre; her değişkenin kendi içerisinde kimlik statülerine göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Kimlik statülerinde oluşan bu anlamlı farklılığın, kültürel muhafaza ve kültürel adaptasyon değişkenlerinden hangisinin lehine olduğunu belirlemek için aşağıdaki Tablo 11'de sonuçları verilen tek yönlü çok değişkenli varyans analizi (tek yönlü MANOVA) yapılmıştır.

Tablo 11.

Tek Yönlü Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları

Bağımlı Değişken	Grup	n	$\bar{X}$	Ss	F	p	Wilks Lambda (λ)	η2	Fark Kaynağı
Kültürün Muhafaza Edilmesi	İYB	173	21,08	3,98	6,48	0,00*		0,50	İYB=SSA> SDA=İYÖ>SGA
	SGA	85	18,65	3,84					
	SSA	71	20,76	4,24					
	İYÖ	114	19,71	4,05					
	SDA	55	19,36	4,11					
TOPLAM		498	20,11	4,11			0,00**		
Kültürel Adaptasyon	İYB	173	19,68	4,19	4,05	0,03*		0,38	İYB> SSA=İYÖ =SDA=SGA
	SGA	85	17,83	3,70					
	SSA	71	18,56	4,44					
	İYÖ	114	18,35	4,13					
	SDA	55	17,92	4,31					
TOPLAM		498	18,71	4,20					

p<0,05*, (λ)>0,05**

Tablo 11'deki analiz sonuçlarına ulaşmadan önce Box testi, kovaryans matrisleri arasında anlamlı fark olmadığı (p= 0,70>0,05), Levene test sonuçlarına göre kültürün muhafazası (p=0,71>0,50) ve kültürel adaptasyon (p=0,71>0,50) puanları için hata varyanslarının eşit kabul edileceği anlaşılmıştır. Diğer bir deyişle; her iki test sonucuna göre hata varyanslarının eşitliği koşulu ve dolayısıyla MANOVA'nın sayıltısı sağlanmıştır.

Bu koşullar sağlandıktan sonra Tablo 11'de elde edilen sonuçlara göre, kültürün muhafazası ve kültürel adaptasyona göre kimlik statülerinin grup içinde farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır (kültürün muhafazası, p=0,00*<0,05; kültürel adaptasyon, p=0,03*<0,05). Kültürün muhafaza edilmesinde ortaya çıkan farkın kaynağını anlamak için grup sayılarının eşit olmadığı durumlarda yapılan (Can, 2014) LSD Testi sonuçlarına göre ise; kimlik statülerinden *içsel yatırımda bulunanların ve seçenekleri saplantılı araştıranların* diğer kimlik statülerine göre kimliklerini daha çok muhafaza ettikleri anlaşılmaktadır. Bu farkı ortaya koyan kimlik statülerinin arasındaki istatiksel değerler ise sırasıyla; (**İYB**, $\overline{X}$=21,08 == **SSA**, $\overline{X}$=20,76; p=0,98>0,05); **(İYB,** $\overline{X}$=21,08 > **SGA**, $\overline{X}$=18,65, p=0,00*<0,05); **(İYB,** $\overline{X}$=21,08 > **SDA**, $\overline{X}$=19,36, p=0,03*<0,05); (**İYB,** $\overline{X}$=21,08 > **İYÖ**, $\overline{X}$=19,71, p=0,03*<0,05). *Seçenekleri saplantılı araştıran* kimlik statüsünün diğer kimlik statüleriyle arasındaki istatiksel değerleri ise sırasıyla (**SSA**, $\overline{X}$=20,76 > **İYÖ**, 19,36, p=0,03*); (**SSA**, $\overline{X}$=20,76 > **SDA**, 19,36, p=0,02*); (**SSA**, $\overline{X}$=20,76 > **SGA**, 19,36, p=0,02*); **(SGA**, $\overline{X}$=18,65 < **İYÖ** $\overline{X}$=19,71; p=0,03*); (**SGA**, $\overline{X}$=18,65 < **SDA** $\overline{X}$=19,36; p=0,04*) şeklindedir. Özetle ifade etmek gerekirse; birbirleriyle istatiksel düzeyde eşit olan İYB ve SSA kimlik statülerinin, kültürün muhafaza edilmesinde diğer kimlik statülerine göre daha üst düzeyde oldukları söylenebilir. Diğer yandan kültürü muhafaza etmede en düşük puana sahip kimlik statüsünün ise SGA olduğu görülmektedir.

Kültürel adaptasyon boyutunda ortaya çıkan farkın kaynağını anlamak için yine grup sayılarının eşit olmadığı durumlarda yapılan (Can, 2014) LSD Testi sonuçlarına göre ise; kimlik statülerinden *içsel yatırımda bulunanların* diğer kimlik statülerine göre istatiksel olarak kültürel adaptasyon da daha iyi oldukları söylenebilir. Bu farkı ortaya koyan kimlik statülerinin arasındaki istatiksel değerler ise sırasıyla (**İYB**, $\overline{X}$=19,68 > **SSA**, $\overline{X}$=18,56; p=0,03*<0,05); (**İYB**, $\overline{X}$=19,68 > **İYÖ**, $\overline{X}$=18,35; p=0,02*<0,05); **(İYB**, $\overline{X}$=19,68 > **SDA**, $\overline{X}$=17,92; p=0,00*<0,05); **(İYB**, $\overline{X}$=19,68 > **SGA**, $\overline{X}$=17,92; p=0,00*<0,05) şeklindedir. Diğer bir deyişle; içsel yatırımda bulunan kimlik statüsüne sahip ergenlerin, diğer kimlik statüsündeki ergenlere göre kültürel adaptasyonda daha başarılı olduklarını söylemek mümkündür.

Her iki bağımlı değişken düzeyinin, kimlik statülerine göre farkında oluşan etki düzeyinin ise kültürün muhafaza edilmesinin yüksek düzeyde ($\eta 2$= 0,50), kültürel adaptasyonun ise orta düzeyde ($\eta 2$= 0,38) olduğu görülmüştür. Özetle bağımlı

değişkenler arasında kültürün muhafaza edilmesinde kimlik statülerinin farklılaşmasının daha büyük etkiye sahip olduğu görülmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın alt problemleri sırasıyla ele alınarak tartışılmıştır. İlk olarak örneklem grubumuzun kimlik statülerinin alt boyutlarına ait bulgular tartışılmış, daha sonra örneklem grubunun kültürleşme stratejilerine ait bulgularının tartışmasına yer verilmiştir. Son olarak, kimlik statülerine göre kültürleşme stratejilerinin farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular yorumlanmıştır.

5.1. Kimlik Statülerinin Alt Boyutları İle İlgili Bulguların Yorumlanması

Bu bölümde kimlik statülerinin alt boyutlarının örneklem grubu arasındaki dağılımı tartışılacaktır.

Tablo 4 'e göre Suriyeli ergenlerin kimlik statüleri alt boyutlarında en çok içsel yatırımda bulunma ve içsel yatırımla özdeşleşmede bulundukları görülmektedir. Daha sonra sırasıyla, seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin saplantılı araştırılması ve son olarak seçeneklerin derinlemesine araştırılması alt boyutları içsel yatırımda bulunma boyutuyla paralellik göstermektedir. İçsel yatırımda bulunma boyutunun yüksek olmasının Suriyeli ergenlerde başarılı kimlik özelliklerine işaret ettiği söylenebilir. Literatürdeki birçok çalışma ile bizim bulgularımız bu bağlamda uyumlu değildir. Cramer (2000) ergenlerle yaptığı çalışmasında moratoryum ve dağınık kimlik statülerinin yaygın olduğunu, Görgülü ve Şener (2021) de ipotekli ve dağınık kimliğin yaygın olduğunu yine, Yip, Seaton ve Sellers (2006) da ergenlerle yaptıkları çalışmada en çok moratoryum statüsüne rastlandığını bulmuşlardır. Çalışmamızla benzer bulgulara, Boynueğri'nin (2018) yabancı uyruklu öğrencilerle yaptığı çalışmada başarılı kimlik statüsünün yaygın olması ile rastlanmıştır. Suriyeli ergenlerin kimlik krizine yol açabilecek yaşam seçeneklerinin kısıtlı oluşu içsel yatırımda bulunma puanlarını yükseltmiş olabilir. Sosyoekonomik dezavantajlar da mevcut kimlik alternatiflerinin sayısında azalmaya sebep olabilir (Yoder, 2000). Aile

ve toplumun baskın olduğu bir kültüre sahip olmaları da yatırımlarını yeniden sorgulama derecelerini düşürerek, içsel yatırımla özdeşleşme puanlarını yükseltmiştir denebilir. Verma ve Saraswathi (2002) de, gelişmekte olan ülkelerde yaşayan ergenlerin küresel kimliklerinin yanı sıra, bireylerin büyüdükleri yerel çevreye, yerel geleneklere ve dine dayalı bir kimlik gelişimi gösterdiklerini belirtmişlerdir. İçsel yatırımda bulunma ve özdeşleşme puanlarının yüksek olmasının bir diğer nedeni göç etmekle birlikte gelen yaşam sorumluluklarının bireylerin erken karar almasında etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir. Morsünbül (2013) de üniversiteli, liseli ve öğrenci olmayan gençlerle yaptığı çalışmada öğrenci olmayan ve çalışmak zorunda kalanların içsel yatırımda bulunma ve içsel yatırımla özdeşleşme boyutlarının yüksek bulunduğu sonucuna ulaşmıştır. Luyckx ve diğerleri (2008) de çalışan gençlerin üniversite öğrencilerine kıyasla bağlılık gösterme konusunda daha yüksek puan aldıklarını bulmuşlardır. Bu sonuçlar bulgularımızı sorumluluk almanın içsel yatırımda bulunma ve içsel yatırımla özdeşleşme puanlarını artırdığı noktasında desteklemektedir.

Seçeneklerin genişlemesine araştırılması ise alternatiflerin değerlendirildiği, içsel yatırımlarda bulunmadan önce bireylerin seçeneklere dair bilgileri topladığı bir süreç olması açısından olumlu görülmektedir (Luyckx vd., 2008). İçsel yatırımda bulunanların oranının yüksek olması da bu durumu açıklamaktadır.

Seçeneklerin saplantılı araştırılması ergenlik döneminde görülmesi olası, sürekli araştırmaların yapıldığı ve kimliğe dair karar vermeyi erteleyen bir birey yapısını işaret eder. Literatürde araştırma boyutunda takılı kalan bireylere yeterli toplumsal destek verilmeyerek, uygun rehberliğin sunulmadığı söylenmektedir (Cote, 2002). Çuhadaroğlu ve diğerlerinin (2004) de Adana ve Ankara'da yaptıkları çalışmada Ankara'da bulunan ergenlerin seçeneklerinin fazla olmasının karar süreçlerini zorlaştığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu durumun Suriyeli ergenlerde de yaşanıyor olması ihtimalinin yüksek olduğu söylenebilir. Suriyeli ergenlerin kültürel çatışmaları, çok kültürlülük, dil engeli, göçmen olmanın beraberinde getirdiği geleceğe dair plan yapmanın zorlukları gibi sebeplerle tercih edildiği söylenebilir.

Son olarak seçeneklerin derinlemesine araştırılması alt boyutu tercihlerin yeniden sorgulanmasıyla açıklanabilecek bir alt boyuttur. Buna göre Suriyeli ergenler arasında en düşük orana sahip olan derinlemesine araştırma alt boyutu,

Suriyeli ergenlerin çoğunluğunun verdikleri kararları yeniden sorgulamadıklarını açıklamaktadır. Bu durum içsel yatırımla özdeşleşme puanlarının yüksek olmasını da açıklayan bir niteliğe sahiptir. Sonuçların geneline bakıldığında alt boyutların birbirleri arasında tutarlı sonuçlara sahip olduğu görülmüştür.

5.2. Kültürleşme Stratejileri İle İlgili Bulguların Yorumlanması

Kültürleşme stratejileri iki boyutta incelenmiştir. Bunlar kültürel adaptasyon ve kültürün muhafaza edilmesi boyutlarıdır. Aşağıda sırasıyla kültürel adaptasyon ve kültürün muhafaza edilmesi boyutlarının örneklem grubundaki bulguları tartışılacaktır.

5.2.1. Kültürün Muhafaza Edilmesi ve Kültürel Adaptasyonun Cinsiyet Değişkenine Göre Fark Testlerine Ait Bulguların Yorumlanması

Çalışmamızda bulunan **Tablo 5** ve **Tablo 8**'e göre hem kültürün muhafaza edilmesi hem de kültürel adaptasyonun cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Berry (2005) benzer kültürel değerlere sahip topluluklarda cinsiyetin kültürleşme üzerinde düşük düzeyde etkili bir faktör olduğunu belirtmiştir. Buradan hareketle Suriye ile Türk toplumunun benzer özelliklerinin bulunması sebebiyle, özellikle kadınların kültürleşme sürecinde daha çok zorlandıkları düşünülecek olursa çalışmanın bulguları bu bağlamda uyumludur. Aliyev ve Öğülmüş (2016) de kültürleşme ile farklı değişkenlerin ilişkisine baktıkları çalışmada kültürleşme tercihlerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediğini bulmuşlardır. Bizim sonuçlarımızı destekleyen diğer çalışmalarla birlikte (Huijnk, Verkuyten ve Coenders, 2012), cinsiyetin kültürleşme ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar daha fazladır. Cinsiyet ile kültürleşme stratejileri arasındaki ilişkiye dair farklı araştırma bulgularının olduğu görülmektedir. Çalışmalar, kadınların geleneklerini sürdürme eğilimleri, kültürel değişime karşı dirençli olmaları, cinsiyet rollerinin yarattığı beklentiler nedeniyle uyum sağlamada erkeklere göre daha çok zorlandığını ortaya koymuştur (Kim vd., 2001). Buna karşılık, kız öğrencilerin kültürel uyumlarının daha yüksek olduğunu belirten çalışmalar da bulunmaktadır (Bektaş, 2004; Güngör ve Bornstein, 2009). Dolayısıyla literatürde cinsiyet değişkeni ile ilgili tutarlı bulgulara ulaşılamamıştır.

5.2.2. Kültürün Muhafaza Edilmesi ve Kültürel Adaptasyonun Yaş Değişkenine Göre Fark Testlerine Ait Bulguların Yorumlanması

Araştırmada elde edilen bir diğer çarpıcı sonuç olarak, **Tablo 6** ve **Tablo 9'a** göre yaş değişkenin kültürün muhafaza edilmesi ve kültürel adaptasyon alt boyutlarında anlamlı bir fark yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmamız literatürdeki çalışmalarla genel anlamda uyumlu değildir. Yapılan çalışmaların çoğu yaş ve kültürleşme arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Berry (2005) yaşın kültürleşme sürecini etkileyen önemli değişkenlerden biri olduğunu belirtmiştir. Beiser (1988) de, esneklik ve uyum yeteneğinin erken yaşlarda yüksek düzeyde olmasının kültürel uyumu kolaylaştırdığını ifade etmiştir. Bu sonuçlar bizim bulgularımızla uyuşmamaktadır. Kılıçoğlu, Acat ve Karadağ'ın (2015) araştırmasında yaş arttıkça bireylerin ayrılma stratejisi puanları yüksek bulunmuştur. Şeker (2006) ve Aliyev ve Öğülmüş (2016) de yaş arttıkça bütünleşmenin arttığı dolayısıyla kültürel adaptasyonun sağlandığını ve yaş küçüldükçe de ayrılma stratejisinin tercih edildiğini, yani kültürün muhafaza edildiği sonucuna ulaşmıştır. Yaş değişkeninin çalışmamızda anlamlı bir fark yaratmamış olmasının bir nedeni olarak çalışmaya katılan örneklem grubunun yaşlarının yakın olması ve benzer gelişim döneminin içinde oldukları şeklinde yorumlanabilir. Dolayısıyla bireylerin kültürleşme tercihlerinin, ergenlik döneminin kimlik krizleri gibi çarpıcı sorunları ile birlikte ele alındığında netleşmediği söylenebilir.

5.2.3. Kültürün Muhafaza Edilmesi ve Kültürel Adaptasyonun Türkiye'de İkamet Etme Süresi Değişkenine Göre Fark Testlerine Ait Bulguların Yorumlanması

Tablo 7 ve Tablo 10'a göre çalışmamızda Türkiye'de geçirilen sürenin kültürün muhafaza edilmesi ve kültürel adaptasyonla arasındaki ilişkide anlamlı fark bulunmamıştır. Literatürde ikamet etme süresi ile kültürleşme stratejileri arasındaki ilişkiye dair farklı bulgulara rastlanmaktadır. Literatürde bizim çalışmamızla uyumlu olmayan sonuçlar daha fazladır. Genel görüş ikamet etme süresi arttıkça uyumun arttığı, süre azaldıkça bireylerin kendi kültürlerini korumaya devam ettikleri yönündedir. Aliyev ve Öğülmüş'ün (2016) çalışmasında yeni ülkede geçirilen sürenin kültürleşme ile arasında anlamlı bir ilişki olduğu, Türkiye'de kalış süresi kısa olanların asimilasyon ve ayrılma stratejilerinde olduğu, kalış süresi uzun olanların ise

bütünleşme stratejisinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yine Kılıçoğlu, Acat ve Karadağ (2015) ise İngiltere'deki Türklerle yaptıkları çalışmada ülkede bulunma süresi kısaldıkça Türk gençlerinin ayrılma stratejisini tercih ettiği sonucuna ulaşmıştır. Berry ve Hou (2016) ise Kanada'ya yeni göç eden göçmenlerin, daha önce göç edenlere göre entegrasyon stratejisini daha fazla tercih ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla bu çalışmalar bizim bulgularımızı desteklememektedir. Literatürde ikamet edilen sürenin özellikle kültürel adaptasyon, yani uyumu artırıcı bir bağlamda değerlendirildiği düşünüldüğünde, bizim çalışmamızın bulgularına göre Türkiye'de ikamet etme süresinin Suriyeli ergenlerde bir farklılık yaratmamasının, çalışmanın yapıldığı bölge açısından değerlendirilmesi uygun olabilir. Antakya'da Suriyeli nüfusun yüksek olması, Arapça dilinin günlük hayatta yoğun olarak kullanımına uygun bir ortamın bulunması, akrabalık ilişkilerinin Türkiye'ye gelen Suriyelilerin alıcı toplumla ihtiyaçlarını gidermeye yönelik ilişkiler kurmasını zayıflatması gibi sebepler etkili olabilir.

5.3. Kimlik Statülerine Göre Kültürleşme Startejilerinin Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulguların Yorumlanması

Bu bölümde kültürel adaptasyon ve kültürün muhafaza edilmesi boyutlarının kimlik statülerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular sunulacak olup kimlik statüleri bağlamında bireylerin kültürleşme stratejilerinde bir fark olup olmadığına dair bulgular yorumlanacaktır. Bulgular mümkün oldukça literatürle ilişkilendirilmeye çalışılacaktır ancak araştırma konusuyla ilgili literatürün kısıtlı olması durumu zorlaştırıcı bir etkendir.

5.3.1. Kültürün Muhafaza Edilmesinin Kimlik Statülerine Göre Farkılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulguların Yorumlanması

Tablo 11'e göre kültürün muhafaza edilmesinde en çok içsel yatırımda bulunma ve seçeneklerin saplantılı araştırılması boyutları yüksek bulunmuştur. En düşük oranda seçeneklerin genişlemesine araştırılması boyutu bulunmuştur. Buradan hareketle içsel yatırımda bulunma boyutunda bulunan bireylerin, belirli seçenekleri değerlendirerek bazı taahhütlerde bulundukları düşünüldüğünde, literatürde başarılı bir kimlik örüntüsü oluşturmaya çalışan bireylerin kültürel adaptasyonun yanı sıra kendi kültürel özelliklerini de korudukları (Schwartz, 2013) sonuçlarıyla bulgularımız uyumludur. Bu durum Portes ve Rumbaut (2006), tarafından ele alınan seçici kültürleşme kavramı tarafından da açıklanabilir. Yani göçmen aileler ve

çocuklar yeni bir kültürün hangi unsurlarını kimliklerine dahil edeceklerine ve hangi miras kültürel değerlerini muhafaza edeceklerine karar verebilirler.

Seçenekleri saplantılı araştıran bireylerin özelliklerine bakıldığında kimliği oluşturmada zorlanan bu bireylerin, kültürleşme görevlerinin kimlik krizlerini zorlaştırdığı düşünüldüğünde (Crocetti, 2024), kendi kültürlerini korumaya eğilimli olmaları anlaşılabilir bir sonuçtur. Bu bireyler benliğe yönelik korku ve algılanan tehdit veya kayıplar tarafından etkilenen, verimsiz ve pasif bir tekrarlayan seçimlere odaklanma ile karakterize edilirler (Luyckx vd., 2008). Dolayısıyla bu özelliklere sahip bireylerin yeni kültürel değerleri keşif ve buna uyum konusunda kaçınan bir rol üstlenerek kendi kültürlerini korumaya eğilimli oldukları söylenebilir. Bir diğer bakış açısıyla da kültürel çeşitliliğin fazla olması bireylerin saplantılı araştırma boyutunda takılı kalmalarına sebep olabilir. Literatürde, ergenlerin sosyal çevreden ve farklı grupların (ebeveynler, akranlar, arkadaşlar, medya vb.) çelişkili etki ve beklentilerinden etkilendikleri söylenmektedir (Luyckx vd., 2005). Bundan dolayı da kültürün saplantılı araştırma boyutunda bulunan bireyler tarafından muhafaza edilmesi sonucu uyumludur.

Seçeneklerin genişlemesine araştırılması boyutunda bulunan bireylerin, hem içsel hem de dışsal olarak çeşitli kimlik alternatifleri ile ilgili bir keşif sürecinde oldukları bilinmektedir (Luyckx vd., 2008). Dolayısıyla bu bireylerin her iki kültürün sunmuş olduğu alternatifleri değerlendirirken, kendi kültürel özelliklerini muhafaza etmede zorlandıkları veya yeni kültürün özelliklerini keşfetmeye çalıştıkları söylenebilir.

5.3.2. Kültürel Adaptasyonun Kimlik Statülerine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulguların Yorumlanması

Tablo 11'deki sonuçlara göre, içsel yatırımda bulunma boyutundaki ergenlerin kültürel adaptasyonda daha yüksek oranda bulundukları görülmektedir. İçsel yatırımda bulunma alt boyutunun başarılı kimlik örüntülerine denk özelliklere sahip olduğu dikkate alındığında, başarılı bir kimlik geliştiren bireyin aynı zamanda da uyumlu olduğu söylenebilir. Doğal olarak bu bireylerin hem kendi kültürlerini koruma hem de yeni kültüre uyum sağlama noktasında denge sağlaması beklenmektedir. Bu durumda da bizim bulgularımız tutarlıdır. Kültürel adaptasyonda başarı sağlayabilen bireylerin kimlik gelişiminde de başarılı olması da sonucun kendi

içinde tutarlı olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde Boynueğri (2018) de bütünleşme stratejisinde bulunan yabancı uyruklu üniversite öğrencilerin başarılı kimlik statüsünde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Schwartz ve diğerleri (2013) de başarılı kimlikte kültürleşmenin yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

5.4. Sonuç ve Öneriler

5.4.1. Sonuç

Bu çalışmada zorunlu olarak Türkiye'ye göç etmiş olan Suriyeli ergenlerin kimlik gelişimleri ve kültürleşme stratejileri incelenmiş, kimlik statülerinin kültürleşme stratejilerini nasıl etkilediğine odaklanılmıştır.

Çalışma sonucunda, kimlik statülerinin Suriyeli ergenlerdeki dağılımına bakıldığında sırasıyla, içsel yatırımda bulunma (%35), içsel yatırımla özdeşleşme (%23), seçeneklerin genişlemesine araştırılması (%17), seçeneklerin saplantılı araştırılması (%14) ve seçeneklerin derinlemesine araştırılması (%11) şeklinde ortaya çıkmıştır. Elde edilen söz konusu verilere göre Suriyeli ergenlerin kimlikleri ile ilgili keşifler yaparak taahhütlerde bulundukları, Marcia'nın (1980) içsel yatırımda bulunma statüsüne benzer özelliklere sahip içsel yatırımda bulunma boyutunda oldukları anlaşılmıştır. Bu bulgu genel anlamda literatürdeki diğer bulgularla uyumlu değildir. Ergenlik döneminde bulunan bireylerin başka çalışmalarda genelde moratoryum veya ipotekli statülerde oldukları bulunmuştur. Çalışmamızın bu şekilde sonuçlanmasının nedeni Suriyeli öğrencilerin kimlik keşfi için yeterli sosyal destek ve rehberliğin olmaması, kültürel çatışmaların etkisi, alternatiflerin kısıtlı oluşu gibi sebeplerin taahhütte bulunmalarını etkilediği söylenebilir. Bunun yanı sıra içsel yatırımla özdeşleşme boyutunun ikinci sırada olmasını, gelenekler, değerler ve Suriye'nin toplulukçu bir kültüre sahip olmasının, ergenlerin kararlarını çok sorgulamadan, kararlarıyla özdeşleşmelerini etkilediği söylenebilir. Derinlemesine araştırma boyutunun da en düşük orana sahip olması benzer şekilde verilen kararların, Suriyeli ergenler tarafından kendilerine uyup uymadığını sorgulama noktasında kaçındıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu anlamda kimlik statülerinin alt boyutlarının sonuçlarının kendi içinde tutarlı olduğunu söyleyebiliriz.

Çalışmanın kültürleşme stratejilerinin, cinsiyet, yaş ve Türkiye'de ikamet etme süresi açısından fark testleri ile ilgili sonuçlar kapsamında, herhangi bir fark yaratmadıkları bulunmuştur. Bu sonuçlar cinsiyet değişkeni açısından daha önce yapılan bazı çalışmalarla uyumluyken, başka çalışmaların sonuçlarına uymamaktadır. Yaş değişkeni daha önce yapılan çalışmalarla uyumlu değildir. Çoğu çalışmada yaşın kültürleşme tercihlerinde etkili bir değişken olduğu sonucu bulunmuştur. Bu sonucun çıkmasında katılımcıların yaşlarının birbirine çok yakın olması etkili olmuş olabilir. İkamet süresi değişkeni açısından da birçok çalışma ikamet süresinin kültürleşme tercihlerinde fark yarattığı sonucuna ulaşırken, bizim çalışmamız bu bulgularla da uyumlu değildir. Bu sonuç ikamet süresi ve kültürel adaptasyon bağlamında değerlendirildiğinde Hatay'da bulunan Suriyeli nüfusun fazla olması, Arapça dilinin konuşulmasına uygun bir ortamın varlığı, Suriyelilerin Antakya bölgesinde kendi kültürel değerlerini sürdürmeye elverişli sosyal ilişkilerinin varlığı(akrabalık ilişkileri, Suriye-Türkiye sınırının savaş öncesinde sıklıkla kullanılması, iki ülke arasında geçmişten gelen kimi alışveriş alışkanlıkları) gibi sebeplerin uyum sağlama ihtiyacını azaltmış olduğu düşünülebilir.

Kültürleşme stratejilerinin kimlik statülerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında ise sonuçlarda anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Kimlik statülerinden içsel yatırımda bulunma ve seçeneklerin saplantılı araştırılması alt boyutlarındaki Suriyeli ergenlerin kültürlerini korumaya eğilimleri oldukları, seçeneklerin genişlemesine araştırılması boyutunda bulunan ergenlerin ise düşük düzeyde kültürlerini koruduklarını bulunmuştur. Bu sonuçla ilgili içsel yatırımda bulunanların başarılı bir kimlik oluştururken kendi kültürel değerlerini de koruduklarını (Schwartz vd., 2013), seçenekleri saplantılı araştıranların ise korku, tehdit, kayıp durumları gibi süreçlerden etkilenen karakterlere sahip olmaları (Luyckx vd., 2008) yaşanan zorunlu göç durumu bağlamında değerlendirildiğinde kendi kültürlerini korumaya eğilimli olmaları anlaşılabilir bir sonuçtur. Seçeneklerin genişlemesine araştırılması boyutunda bulunan ergenlerin ise iki kültürün sunmuş olduğu alternatifleri değerlendirmeleri sebebiyle, kimliklerini oluşturma sürecinde kendi kültürlerini koruma eğiliminden uzaklaşmış olmalarına sebep olabilir. Kültürel adaptasyon ve kimlik ilişkisine bakıldığında ise, içsel yatırımda bulunanların kültürel adaptasyonu en yüksek oranda gerçekleştirebildiği sonucu bulunmuştur. Bu durum yine başarılı bir kimlik oluşturmaya çalışırken belirli taahhütlerde bulunan bireyin

hem kendi kültürel değerlerini korumak hem de yeni kültüre adapte olmaya çalışmak için çaba göstermesi bağlamında değerlendirilebilir. Hâlihazırda sonuçlara bakıldığında içsel yatırımda bulunma boyutundaki bireylerin hem kültürün muhafaza edilmesi hem de kültürel adaptasyonda en yüksek oranda bulunması da bu bulguyu desteklemektedir.

Çalışmanın geneli değerlendirildiğinde kimlik statüleri alt boyutlarında bulunan bireylerin kişilik özellikleri ile kültürleşme tercihleri arasında tutarlı sonuçlar elde edildiği, yaş, cinsiyet ve Türkiye'de ikamet etme süresine göre kültürleşme stratejilerinde anlamlı farklar olmadığı, kimlik statüleri ile kültürleşme stratejilerinin birbirini etkilediği, kültürleşme stratejilerinden kültürün muhafaza edilmesinde kimlik statülerinin farklılaşma oranının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

5.4.2. Öneriler

1. Kimlik gelişimi daha uzun yaşam dönemlerini kapsayan bir süreçtir. Bu çalışmada ergenlerle yürütülmüş olup kimlik gelişiminin beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerle de çalışılması faydalı olabilir.

2. Araştırmada kullanılan ölçekler dışında farklı ölçme araçlarıyla araştırma tekrar edilebilir. Araştırma konusu karma veya nitel araştırma modelleri ile yeniden çalışılabilir.

3. Hem kültürleşme hem de kimlik gelişimi dinamik yapıya sahip süreçler olduğundan boylamsal çalışmalar yapılabilir. Özellikle katılımcıların göç öncesi, göç sırasında ve göç sonrasında yaşadıkları değişimlere yönelik çalışmaların faydalı olabileceği düşünülmektedir.

5. Çalışmada Luyckx ve diğerlerinin (2008) oluşturmuş olduğu kimlik statüleri kullanılmıştır ancak farklı kimlik statü modelleri ile yeniden çalışılması faydalı olabilir.

6. Bu çalışma Hatay/Antakya bölgesi özelinde sınırlandırılmış ve bu bölgeye göç eden Suriyeli ergenler üzerinden ölçümler yapmaya odaklanmıştır. Dolayısıyla Türkiye'nin birçok kentinde mevcut olan Suriyeli göçmenlerle farklı bölge odakları ekseninde yeni çalışmaların yapılabileceği ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

Abadan-Unat, N. (2017). Bitmeyen göç: Konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa (3. Baskı). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Adams, G. R., Ryan, B. A., Marshall, S., ve Keating, L. (1996). Family, peer and academic environmental influences on college students' identity development. Poster presentation at the XIVth International Society for the Study of Behavioral Development meetings in Quebec City, Quebec, Canada.

Akalın, A. (2012). Açık, döner, mühürlü kapılar: 20. yüzyılda batı/doğu ekseninde emek göçünün seyri. *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar*, 89-106.

Aker, T., vd., (2002). Zorunlu iç göç: Ruhsal ve toplumsal sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi, 3*, 97-103.

Akın, M. H., ve Bozbaş, G. (2020). Suriye'den Türkiye'ye göçün sosyolojik sonuçları: Suriyeli göçmenler üzerine uygulamalı bir saha araştırması. *Liberal Düşünce Dergisi, 25*(97), 47-65.

Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5*(20), 292-303.

Alberts, C., Mbalo, N. F., ve Ackermann, C. J. (2003). Adolescents' perceptions of the relevance of domains of identity formation: A South African cross-cultural study. *Journal of youth and Adolescence, 32*, 169-184.

Aliyev, R., ve Öğülmüş, S. (2016). Yabancı uyruklu öğrencilerin kültürlenme düzeylerinin incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4*(1), 89–123.

Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist, 55*(5), 469–480.

Ataca, B., ve Berry, J. W. (2002). Psychological, sociocultural, and marital adaptation of Turkish immigrant couples in Canada. *International Journal of Psychology, 37*(1), 13–26.

Banks, J. A. (2006). *Cultural diversity and education: Foundations, curriculum, and teaching*. Pearson Education.

Beiser, M., Barwick, C., Berry, J. W., da Costa, G., Fantino, A., Ganesan, S., Lee, C., Milne, W., Naidoo, J., Prince, R., Tousignant, M., ve Vela, E. (1988). Mental health issues affecting immigrants and refugees. Ottawa: Health and Welfare Canada.

Bektaş, D. Y. (2004). Psychological adaptation and acculturation and acculturation of the Turkish students in the United States (Unpublished doctoral dissertation). Middle East Technical University, Ankara.

Bergh, S., ve Erling, A. (2005). Adolescent identity formation: A Swedish study of identity status using the EOM-EIS-II. *Adolescence, 40,* 377-395.

Berry, J. W. (1980). Social and cultural change. İçinde H. C. Triandis ve R. Brislin (Ed.), *Handbook of Cross-Cultural Psychology, Vol. 5: Social* (s. 211-279).

Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation and adaptation. *Applied Psychology: An International Review, 46*(1), 5–68.

Berry, J. W. (2005). Acculturation: Living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations, 29*(6), 697–712.

Berry, J. W. (2009). Living together in culturally-plural societies: Understanding and managing acculturation and multiculturalism. In S. Bekman ve A. Aksu-Koç (Ed.), *Perspectives on Human Development, Family, and Culture* (s. 227-240). New York: Cambridge University Press.

Berry, J. W., ve Sabatier, C. (2010). Acculturation, discrimination and adaptation among second generation immigrant youth in Montreal and Paris. *International Journal of Intercultural Relations, 34*(3), 191-207.

Berry, J. W., ve Hou, F. (2016). Immigrant acculturation and wellbeing in Canada. *Canadian Psychology/Psychologie Canadienne, 57*(4), 254.

Berzonsky, M. D. (1990). Self-construction over the life-span: A process perspective on identity formation.

Bhugra, D. (2004). Migration and mental health. *Acta Psychiatrica Scandinavica, 109*(4), 243-258.

Bhatia, S., ve Ram, A. (2001). Rethinking 'acculturation' in relation to diasporic cultures and postcolonial identities. *Human Development, 44*(1), 1-18.

Bosma, H. A., ve Kunnen, E. S. (2001). Determinants and mechanisms in ego identity development: A review and synthesis. *Developmental Review, 21*(1), 39-66.

Borus, M. J. (1989). Ethnic differences in adolescents' identity status and associated behavior problems. *Journal of Adolescence, 12*, 361-374.

Bourhis, R. Y., Moïse, L. C., Perreault, S., & Senécal, S. (1997). Towards an interactive acculturation model: A social psychological approach. *International Journal of Psychology, 32*(6), 369–386.

Boynueğri, E. (2018). Türkiyede uluslararası öğrencilerde kültürleşme stratejileri ile kimlik statüleri arasındaki ilişki (Yüksek lisans tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).

Bozdağ, F. (2020). Mülteci çocukların psikolojik sağlamlıkları ve kültürlenme stratejileri.

Buz, S. (2004). Zorunlu Çıkış Zorlu Kabul: Mültecilik. Ankara: SGDD Yayınları.

Can. A. (2014). SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi, (3. Baskı), Pegem Akademi

Calderon, J.F. and Gonzales, E.C. (2011). *Methods of Research and Dissertation Writing*. Mandaluyong City: National Bookstore.

Castles, S. (2003). Towards a Sociology of Forced Migration and Social Transformation. *Sociology, 37*(1), 13-34.

Castles, S., ve Miller, M. J. (2008). Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri (2. Baskı). (B. U. Bal & İ. Akbulut, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Clark, W. A. V. (1986). Human Migration. (G. I. Thrall, Ed.). Reprint. WVU Research Repository,2020.

Cochrane, R. (1977). Mental illness in immigrants in England and Wales: an analysis of mental hospital admissions. *Social Psychiatry, 12,* 25–33.

Cramer, P. (2000). Development of identity: Gender makes a difference. *Journal of Research in Personality, 34*(1), 42-72.

Crocetti, E., Rubini, M., Luyckx, K., ve Meeus, W. (2008). Identity formation in early and middle adolescents from various ethnic groups: From three dimensions to five statuses. *Journal of youth and adolescence, 37*, 983-996.

Crocetti, E., Luyckx, K., Scrignaro, M., ve Sica, L. S. (2011). Identity formation in Italian emerging adults: A cluster-analytic approach and associations with psychosocial functioning. *European Journal of Developmental Psychology*, *8*(5), 558-572.

Crocetti, E., Karataş, S., Branje, S., vd., (2024). Navigating Across Heritage and Destination Cultures: How Personal Identity and Social Identification Processes Relate to Domain-Specific Acculturation Orientations in Adolescence. *J Youth Adolescence, 53*(3), 397–415.

Curran, M. J. (2003). *Across the water: The acculturation and health of Irish people in London*.

Côté, J. E. (1993). Foundations of a psychoanalytic social psychology: neo-Eriksonian propositions regarding the relationship between psychic structure and social institutions. *Developmental Review, 13,* 31–53.

Çakır, S. G., ve Aydın, G. (2005). Parental attitudes and ego identity status of Turkish adolescents. *Adolescence, 40*(160), 847–859.

Çakmak, F. (2018). Zorunlu göç sürecinde mekânın kaybı ve evin yitimiyle başlayan yersiz yurtsuzluğun ürettiği bir travma olarak "Kimliğin anonimleşmesi". *Social Sciences, 13*(18), 349-364.

Çuhadaroğlu, F., Canat, S., Kılıç, E., Şenol, S., Rugancı, N., Öncü, B., ve Avcı, A. (2004). *Ergen ve ruhsal sorunları: Durum saptama çalışması*. Ankara: Tübitak Matbaası.

Doğan, S. (1988). Yurt dışı yaşantısı geçiren ve geçirmeyen lise öğrencilerinin problemleri. (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dumas, T. M. (2011). An observational assessment of peer group contributions to adolescent identity development. The University of Western Ontario (Canada).

Ekşi, A. (2002). Sığınmacı ve göçmenlerde psikopatoloji. *Türk Psikiyatri Dergisi, 13*(3), 215-221.

Erder, S., Erder, S., ve Kaşka, S. (2003). Düzensiz göç ve kadın ticareti: Türkiye örneği. *International Organization for Migration*.

Erikson, E. H. (1950). Growth and crises of the" healthy personality."

Erikson, E.H. (1968). *Identity: youth and crisis.* Norton & Co..

Fichter, J. (1994). Sosyoloji Nedir? (N. Çelebi, Çev.). 2. Baskı. Ankara: Attila Kitabevi.

Flaskerud, J. H. (2007). Cultural competence column: acculturation. *Issues in Mental Health Nursing*, 28, 543-546.

Farahat, Z. (2021). Türkiye'de yaşayan göçmen Arap ailelerdeki ergenlerde kimlik ve değerlerin incelenmesi: İstanbul örneği (Yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi).

Garcia Coll, C., ve Marks, A. K. (2009). *The cultural and ecological context of development*. İçinde M. E. Lamb ve C. Garcia Coll (Ed.), *Handbook of child psychology* (s. 642-683). Wiley.

Görgün, M. (2017). Küreselleşme sürecinde göçmen ilişkileri ağının önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22, 1317-1327.

Graf, S. C., Mullis, R. L.,ve Mullis, A. K. (2008). Identity formation of United States American and Asian Indian adolescents. *Adolescence, 43*, 57-69.

Graves, T. D. (1967). Psychological acculturation in a tri-ethnic community. *Southwestern Journal of Anthropology, 23*, 337–350.

Gudykunst, W. B., ve Kim, Y. Y. (2003). Communicating with strangers: An approach to intercultural communication. McGraw-Hill.

Güler, A., ve Yıldırım, M. (2021). How is Acculturation Linked to Subjective Wellbeing: Evidence from Turkish Immigrants in the United States. *Current Research in Social Sciences, 7*(2), 46–60.

Gün, Z. (2006). Psikolojide, göç çalışmalarındaki metodolojik problemler ve çözüm önerileri. *Türk Psikoloji Bülteni*, *12*(38), 27-41.

Güngör, D., ve Bornstein, M. H. (2009). Gender, development, values, adaptation, and discrimination in acculturating adolescents: The case of Turk heritage youth born and living in Belgium. Sex Roles, 60, 537-548.

Gürbüz, S., ve Şahin, F. (2017). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Güvenç, B. (1996). *İnsan ve kültür* (7. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Horenczyk, G. (1996). Migrant identities in conflict: Acculturation attitudes and perceived acculturation ideologies. İçinde G. M. Breakwell, ve E. Lyons (Ed.), *Changing European identities: Social psychological analyses of social change* (s. 241–250). Oxford: Butterworth-Heinemann.

Hoşgör, Ş. (1998*). Türkiye'de Kantitatif Yöntemlerle Dolaylı Göç Tahminleri, Sorunları ve Yaklaşımlar.* Türkiye'de İç Göç Konferansı: 6-8 Haziran 1997, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Huijnk, W.,Verkuyten,M., & Coenders, M. (2012). Family life and acculturation attitudes: A study among four immigrant groups in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 38*(4), 555-575.

Husseini, S., ve Allen, K. (2017). *Educational experiences of Syrian refugee children in host countries: A comparative analysis*. *Journal of Refugee Studies*, 30(4), 512-529.

İçduygu, A., ve Sirkeci, İ. (1999). Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde göç hareketleri. In O. Baydar (Ed.), *75 Yılda Köylerden Kentlere*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2015).[https://www.goc.gov.tr/] (Erişim tarihi: 17 Ocak 2024).

Ilgar, M. Z., ve Coşgun Ilgar, S. (2015). Göç ve göçmenliğin psikolojik yansımaları (Vatansız vatandaş olmak). *Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu 2015*.

International Organization for Migration [IOM]. (2009). Göç Terimleri Sözlüğü (s. 22). Uluslararası Göç Örgütü.

International Organization for Migration (IOM).(2022). Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC) 2022 Displacement indicators for DRR. Erişim Tarihi: 01.11.2022.

Jensen, L. A. (2003). Coming of age in a multicultural world: Globalization and adolescent cultural identity formation. *Applied Developmental Science, 7*(3), 189–196.

Kalaycı, Ş. (2006). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ankara: Asil yayıncılık, 56.

Kanat, S., ve Aytaç, M. (2018). Suriyeli mülteciler özelinde Avrupa Birliği ortak göç politikası ve birlik ile üye devletlerarasında egemenlik tartışmaları. *Sosyal Politikalar Dergisi, 18*(40/2), 55-86.

Karasar, N. (2010). Bilimsel araştırma yöntemi (21 b.). Nobel Yayın Dağıtım.

Karataş, S., Crocetti, E., Schwartz, S. J., ve Rubini, M. (2020). Understanding adolescents' acculturation processes: New insights from the intergroup perspective. *New directions for child and adolescent development, 2020*(172), 53–71.

Ketner, S. L., Buitelaar, M. W., ve Bosma, H. A. (2004). Identity strategies among adolescent girls of Moroccan descent in the Netherlands. *Identity, 4*(2), 145-169

Kılıçoğlu, G., Karadağ, Acat, M. B., ve E. (2015). İngiltere'deki Türk öğrencilerin kültürleşme tercihleri ve bu tercihlerin okula aidiyet duygusuyla ilişkisi. *Sosyoloji Dergisi, 3. Dizi, 30*(1), 195–225.

Kim, C., Laroche, M., & Tomiuk, M. A. (2001). A measure of acculturation for Italian Canadians: Scale development and construct validation. International Journal of Intercultural Relations, 25(6), 607-637.

Kimura, S., Mikolashek, P., ve Kirk, S. (1975). Madness in paradise: psychiatric crises among newcomers in Honolulu. *Hawaii Med J, 34*, 275–278.

Kirişçi, K. (2000). Zorunlu Göç ve Türkiye. BMMYK, Ankara.

Kroger, J. (2003). Identity development during adolescence. İçinde GR Adams & MD Berzonsky (Ed.), *Blackwell Handbook of Adolescence* (ss. 46-57). Malden, MA: Blackwell Publishing.

Kroger, J., ve Marcia, J. E. (2011). The identity statuses: Origins, meanings, and interpretations. İçinde S. J. Schwartz, K. Luyckx ve V. L. Vignoles (Ed.), Handbook of identity theory and research (s. 31-53). New York, NY: Springer.

LaFromboise, T., Coleman, H. L. K., & Gerton, J. (1993). *Psychological impact of biculturalism: Evidence and theory*. Psychological Bulletin, 114(3), 395-412.

Lannegrand-Willems, L., ve Bosma, H. A. (2006). Identity development-in-context: The school as an important context for identity development. *Identity: An International Journal of Theory and Research, 6*(1), 85–113.

Laroche, M., Kim, C., ve Hui, M. K. (1997). A comparative investigation of dimensional structures of acculturation for Italian Canadians and Greek Canadians. *Journal of Social Psychology, 137*, 317–331.

Lee, Everett S. (1966), "A Theory of Migration", Demography, Vol. 3, No. 1. pp. 47- 57.

Liebkind, K. (2001). Acculturation. In M. A. Hogg & R. S. Tindale (Eds.), *Blackwell Handbook of Social Psychology: Group Processes* (ss. 386-406). Blackwell Publishers.

Luyckx, K., Goossens, L., Soenens, B., Beyers, W., ve Vansteenkiste, M. (2005). Identity statuses based on 4 rather than 2 identity dimensions: Extending and refining Marcia's paradigm. *Journal of Youth and Adolescence, 34*, 605-618.

Luyckx, K., Schwartz, S. J., Berzonsky, M. D., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Smits, I., ve Goossens, L. (2008a). Capturing ruminative exploration: Extending the four-dimensional model of identity formation in late adolescence. *Journal of Research in Personality, 42*(1), 58-82.

Luyckx, K., Schwartz, S. J., Goossens, L., ve Pollock, S. (2008b). Employment, sense of coherence, and identity formation: Contextual and psychological processes on the pathway to sense of adulthood. *Journal of adolescent research, 23*(5), 566-591.

Luyckx, K., ve Adamczyk, K. (2015). An Investigation of the Linkage between Relationship Status, Identity Dimensions and Self-construals in a Sample of Polish Young Adults.

Marcia, J. E. (1980). Identity in Adolescence. İçinde J. Adelson (Ed.), *Handbook of Adolescent Psychology*. New York: Wiley.

Martin, P. L. (2004). Germany: Managing Migration in the Twenty First Century. İçinde W. Cornelius, P. Martin, ve J. Hollifield (Ed.), *Controlling Immigration: A Global Perspective* (s. 221-254). Stanford: Stanford University Press.

Morsünbül, Ü., ve Çok, F. (2013). Kimlik gelişiminde yeni bir boyut: Seçeneklerin saplantılı araştırılması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal, 4*(40).

Morsünbül, Ü., Çok, F. (2014). Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması. Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences 2014;27:6-14.

Morsünbül, U., Crocetti, E., Çok, F., ve Meeus, W. (2016). Identity statuses and psychosocial functioning in Turkish youth: A person-centered approach. *Journal of Adolescence, 47*, 145-155.

Naff, A. (1994). The early Arab immigrant experience. In E. N. McCarus (Ed.), *The development of Arab-American identity* (ss. 23-35). University of Michigan Press.

Nahavandi, A., ve Malekzadeh, A. R. (1988). Acculturation in mergers and acquisitions. *The Academy of Management Review, 13*(1), 79–90.

Navas, M., García, M. C., Sánchez, J., Rojas, A. J., Pumares, P., ve Fernández, J. S. (2005). Relative Acculturation Extended Model (RAEM): New contributions with regard to the study of acculturation. *International Journal of Intercultural Relations, 29*(1), 21-37.

Navas, M., Rojas, A. J., García, M.,ve Pumares, P. (2007). Acculturation strategies and attitudes according to the Relative Acculturation Extended Model (RAEM): The perspectives of natives versus immigrants. *International Journal of Intercultural Relations, 31*(1), 67–86.

Nguyen, H. H., Messé, L. A., ve Stollak, G. E. (1999). Toward a more complex understanding of acculturation and adjustment: Cultural involvements and psychosocial functioning in Vietnamese youth. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 30*, 5–31.

Nonneman, W., ve Kaizen, J. (2007). Irregular migration in Belgium and organized crime: An overview. *International Migration, 45*(2), 121-146.

Norton, B. (2013). Identity and Language Learning: Extending the Conversation. Multilingual Matters.

Özdamar, K. (2004). Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi. Kaan Kitabevi, Eskişehir, s:633.

Özden, Ş. (2013). Syrian refugees in Turkey. *MPC Research Report 2013/05*. Erişim tarihi: 10 Eylül 2023, http://www.migrationpolicycentre.eu/docs/MPC-RR-2013-05.pdf

Özkan, R. (2019). Göç olgusu ve toplumsal yapıya etkisi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 33*(47), 127-145.

Pala, G., Keklik, İ., ve Çelik, N. D. (2021). Ergenlerin kimlik gelişimi ile akademik güdülenme/umudun ilişkisinde psikolojik ihtiyaçların aracı rolü. *Milli Eğitim Dergisi, 50*(231), 241-262.

Pazarlıoğlu, M. Vedat. (2005). İzmir Örneğinde İç Göç'ün Ekonometrik Analizi. *Yönetim ve Ekonomi, 14*(1), 121.

Phinney, J. S. (1990). Ethnic identity in adolescents and adults: Review of research. *Psychological Bulletin, 108*, 499–514.

Phinney, J. S. (1992). The Multigroup Ethnic Identity Measure: A new scale for use with diverse groups. *Journal of Adolescent Research, 7*, 56–176.

Piontkowski, U., Rohman, A., ve Florack, A. (2002). Concordance of acculturation attitudes and perceived threat. *Group Processes & Intergroup Relations, 5*(3), 221–232.

Portes, A., ve Rumbaut, R. G. (2006). *Immigrant America: A portrait.* Berkley, CA: University of California Press.

Redfield, R., Linton, R., ve Herskovits, M. J. (1936). Memorandum for the study of acculturation. *American Anthropologist, 38*, 149–152.

Sam, D. L. (2006). Acculturation: Conceptual background and core components. In D. L. Sam & J. W. Berry (Eds.), *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*, 2nd edition (ss. 11-26). Cambridge: Cambridge University Press.

Saroglou, V., ve Galand, P. (2004). Identities, values, and religion: A study of Muslim, other immigrant, and native Belgian young adults after the 9/11 attacks. *Identity, 2*, 97–132.

Saygın, S., ve Hasta, D. (2018). Göç, kültürleşme ve uyum. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 10*(3), 312-333. doi:10.18863/pgy.364115.

Sayıl, I., Berksun, E. O., Palabıyıkoğlu, R., Devrimci-Özgüven, H., Soykan, Ç., ve Haran, S. (2000). *Kriz ve krize müdahale*. Ankara: Ankara Üniversitesi Psikiyatrik Kriz Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları.

Schwartz, S. J. (2001). The evolution of Eriksonian and neo-Eriksonian identity theory and research: A review and integration. *Identity, 1*(1), 7-58.

Schwartz, S. J., Montgomery, M. J., ve Briones, E. (2006). The Role of Identity in Acculturation among Immigrant People: Theoretical Propositions, Empirical Questions, and Applied Recommendations. Human Development, 49(1), 1-30.

Schwartz, S. J., Beyers, W., Luyckx, K., Soenens, B., Zamboanga, B. L., Forthun, L. F., ve Waterman, A. S. (2011). Examining the light and dark sides of emerging adults' identity: A study of identity status differences in positive and negative psychosocial functioning. *Journal of youth and adolescence, 40*, 839-859.

Schwartz, S. J., Kim, S. Y., Whitbourne, S. K., Zamboanga, B. L., Weisskirch, R. S., Forthun, L. F., ve Luyckx, K. (2013). Converging identities: dimensions of acculturation and personal identity status among immigrant college students. *Cultural diversity and ethnic minority psychology, 19*(2), 155.

Simons, S. E. (1901). Social assimilation. *American Journal of Sociology, 6*, 790–822.

Şahin, B. (2010). Almanya'daki Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonunun kuşaklar arası karşılaştırması: Kültürleşme. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, 55*, 103-134.

Şahin, C. (2001). Yurt Dışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21*(2).

Şahin, Y. (2010). Kentleşme Politikası. Trabzon: Murathan Yayınevi.

Şeker, B. D. (2006). Kente göç etmiş bir örneklemde kültüre uyum (kültürlenme) süreçleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 3(2), 1-31.

Şener, T., ve Görgülü, Ş. (2021). Ergenlerin kendini engelleme eğilimlerinin kimlik statülerine göre karşılaştırılması. *MSGSÜ Sosyal Bilimler, 1*(23), 127-142.

Tabachnick, B.G., ve Fidell, L.S. (2013). *Using Multivariate Statistics (sixth ed.)* Pearson, Boston.

Tamer, M. G. (2014). Kimliklerin seyrine bir keşif. *Folklor/Edebiyat Dergisi, 20*(77), 83–99.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (Erişim tarihi: 18 Nisan, 2024)

Teske, R. H. C., ve Nelson, B. H. (1974). Acculturation and assimilation: A clarification. *American Ethnologist, 1*, 351–367.

Ting-Toomey, S. (1999). *Communicating across cultures*. The Guilford Press.

Tajfel, H., ve Turner, J. C. (1986). The Social Identity Theory of Intergroup Behavior. In S. Worchel & W. G. Austin (Eds.), *Psychology of Intergroup Relations* (ss. 7–24). Chicago: Hall Publishers.

Todorov, V. and Filzmoser, P. (2007) Robust statistic for the one-way MANOVA, submitted to the Journal of Environmetrics.

Topal, A. H. (2015). Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki statüsü. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2*(1), 5-22.

Topçuğlu, R. A. (2016). Göç yazınındaki düzenli ve düzensiz göç kavramları: İnsan hakları temelinde bir kavramsal sorgulama. *İnsan Hakları Yıllığı, 34*, 1-20.

TUİK, (2022). www.tuik.gov.tr , (Erişim: 15.10. 2022).

Tutkun, Ö. F. (2006). Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesindeki Türkîyeli öğrencilerin uyum sorunları. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(15), 255-267.

United Nations. (2020). Global Migration Report 2020. New York, NY: Author.

United Nations High Commissioner for Refugees. (2022). Global Report 2022. UNHCR. Erişim tarihi: 18 Ocak 2024, https://reporting.unhcr.org/global-report-2022.

Vega, W., ve Rumbaut, R. (1991). Ethnic minorities and mental health. *Annual Review of Sociology, 17*, 56-89.

Verma, S., ve Saraswathi, T. S. (2002). Adolescents In India: Street urchins or Silicon Valley millionaires? İçinde R. Larson, ve T. S. Saraswathi (Ed.), *The World's youth: Adolescence in eight regions of the globe.* New York: Cambridge University Press.

Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yaman, F. (2015). *Göç ve toplum*. İstanbul: Ketebe Yayınları.

Yip, T., Seaton, E. K., ve Sellers, R. M. (2006). African American racial identity across the lifespan: Identity status, identity content, and depressive symptoms. *Child development, 77*(5), 1504-1517.

Yıldırım, A. S., ve Yıldırım, E. (2021). Orta Doğu'dan gerçekleşen zorunlu göç hareketleri: Suriye'den Türkiye'ye göçü belirleyen faktörler. *Turkish Studies-Economics, Finance, Politics, 16*(2).

Yoder, A. E. (2000). Barriers to ego identity status formation: A contextual qualification of Marcia's identity status paradigm. *Journal of Adolescence, 23*, 95–106.

Zagefka, H., ve Brown, R. (2002). The relationship between acculturation strategies, relative fit and intergroup relations: immigrant-majority relations in Germany. *European Journal of Social Psychology, 32*(2), 171–188.

Ward, E. (1967). Some observations of the underlying dynamics of conflict in a foreign student. *J Am Coll Health Ass, 10,* 430–440.

Ward, C. (1996). Acculturation. İçinde D. Landis ve R. Bhagat (Ed.), *Handbook of intercultural training* (2nd ed.). Newbury Park, CA: Sage.

Waterman, A. S. (1982). Identity development from adolescence to adulthood: An extension of theory and a review of research. *Developmental Psychology, 18*(3), 341.

EKLER

EK-1: İL GÖÇ İDARESİ MÜDÜRLÜĞÜ İZİN ONAYI

Evrak Tarih ve Sayısı: MKU Kayıt 19/07/2022-188734

T.C.
HATAY VALİLİĞİ
İl Göç İdaresi Müdürlüğü

Sayı : E-31963903-000-74706 18.07.2022
Konu : Araştırma İzni (Mihriban ÇINAR)

HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : a) 08.06.2022 tarihli ve 19125448-604.01.01.06.01-E.175404 sayılı yazınız.
b) Göç İdaresi Başkanlığı'nın 01.07.2022 tarihli ve 62103649-000/102292 sayılı yazısı.

İlgi (a) sayılı yazı ile Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Göç Araştırmaları Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Mihriban ÇINAR'ın "Zorunlu Göç Bağlamında Suriyeli Ergenlerde Kültürleşme Tercihlerinin Sosyal Kimlik Gelişimine Etkisi" konulu tez çalışması için gerekli izinlerin alınması talep edilmiş olup; Göç İdaresi Başkanlığı'na görüş sorulmuştur.

Söz konusu talep Göç İdaresi Başkanlığı'nca değerlendirilmiş olup; bahsi geçen çalışma, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 94' üncü maddesi ile 2014/6883 karar sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği 51' inci maddesinde belirtilen gizlilik ilkesine gerekli hassasiyetin gösterilmesi, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunundaki ilgili hususlara dikkat edilmesi, çalışmaya konu yabancılardan ve/veya aile üyelerinden **ad, soyadı, telefon, eposta adresi, ikametgâh adresi, dini ve mezhepsel bilgiler, etnik köken, belli bir toplumsal gruba mensubiyet gibi hassas bilgilerin istenmemesi** ve çalışma esnasında fotoğraf, ses, video kaydı alınmaması, çalışma sonuçlarının çalışma amacı dışında kullanılmaması, araştırmanın etik değerlere azami özen gösterilerek yürütülmesi, hazırlanan ölçeklerin kullanılması hususunda özenli, dikkatli olunması ve İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinlerin alınması kaydı ile uygun bulunmuş olup çalışma sonuçlarının Başkanlığımız ile paylaşılması hususunda;

Bilgilerinize arz ederim.

Murat KESKİN
Vali a.
İl Göç İdaresi Müdür V.

Ek: İlgi Yazı (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: v0Dr1j-Vs9n8T-aPwVli-mrDL2b-Qy+jt2Eo Doğrulama Linki: https://www.turkiye.gov.tr/icisleri-ebys

Narlıca Mh.Atatürk Cad. No: 1 Antakya / Hatay
Telefon No: (326)234 58 73 Faks No: (326)234 59 60
e-Posta: hatay@goc.gov.tr İnternet Adresi: http://www.icisleri.gov.tr
Kep Adresi: icisleribakanligi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Ece BAYDAR
İl Göç Uzman Yardımcısı
Telefon No:

EK-2: İL MİLLİ EĞİTİM İZİN ONAYI

T.C.
HATAY VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-32889839-605.01-51785212 14.06.2022
Konu : Mihriban ÇINAR'ın
Araştırma İzin Onayı

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Rektörlüğünün 08/06/2022 tarihli ve E-19125448-604.01.01-175404 sayılı yazısı.

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Göç araştırmaları Ana Bilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Mihriban ÇINAR'ın "Zorunlu Göç Bağlamında Suriyeli Ergenlerde Kültürleşme Tercihlerinin Sosyal Kimlik Gelişimine Etkisi" konulu tez çalışmasını yapmayı ilgi yazıyla talep etmektedir.

Söz konusu Araştırma; "Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890 ve 2020/2 nolu Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesinin" 27. maddesi gereğince 2022-2023 eğitim öğretim yılının başlamasıyla, Müdürlüğümüzün izni ile denetimi ilçe milli eğitim müdürlükleri ve okul/kurum idaresinde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre, **elde edilen verilerin kamuoyu ile paylaşılmadan önce Müdürlüğümüzün ilgili birimine iletilmesi ve "yayınlanmasında sakınca yoktur" yazısını alması, onaylı bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ve uygulama sırasında da mühürlü ve imzalı örnekten çoğaltılan veri toplama araçlarının kullanılması koşuluyla**; İlimize bağlı tüm resmi liselerine devam eden Suriyeli öğrencilere yönelik ekte yer alan görüşme formlarının uygulama çalışması yapmasını, olurlarınıza arz ederim.

Fahrettin ÖVER
İl Milli Eğitim Şube Müdürü

OLUR

Mesut ÇERKO
Vali a.
İl Milli Eğitim Müdür V.

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Ürgen Paşa Mahallesi Şehit İsmail Yıldırım Sokak Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü Sitesi No: 2/1 31010 Antakya/Hatay
Telefon No : 0 (326) 227 68 68
E-Posta: stratejigelistirme31@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr
Belge Doğrulama Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys
Bilgi için: Günay AKAR Şef (1131)
Şb. Md.: Fahrettin ÖVER (1060)
İnternet Adresi: hataymem@meb.gov.tr Faks:3262276969
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden e8da-c3a8-3d3a-9f9d-3abe kodu ile teyit edilebilir.

EK-3:KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Araştırmacının
Adı-Soyadı:Mihriban ÇINAR
İmzası :
İletişim Bilgileri: Gazi Mah. No:14 Hacı Ali Nurlu Anadolu Lisesi- Antakya/HATAY
05388739584
cinarmihri26@gmail.com

SOSYO-DEMOGRAFİK VERİ FORMU

1.Cinsiyet: ( )E ( )K

2.Türkiyeye kendi isteğinizle mi yoksa zorunlu olarak mı geldiniz?

( )İsteğim dahilinde ( ) Zorunlu olarak

3.Kaç yaşındasınız?

4.Kaç yıldır Türkiye'de yaşıyorsunuz?

5.Kaçıncı sınıfa gidiyorsunuz?

( ) 9 ( ) 10 ( ) 11 ( ) 12

6. Anneniz sağ mı?

( )Evet ( )Hayır

7. Babanız sağ mı?

( )Evet ( ) Hayır

8.Anne babanız birlikte mi yaşıyor?

( )Evet ( ) Hayır

9. Şu an evinizde siz dahil kaç kişi yaşıyorsunuz?

10. Şu anda Hatayın hangi bölgesinde(ilçe/mahalle) ikamet ediyorsunuz?

EK-4: KİMLİK GELİŞİMİNİN BOYUTLARI ÖLÇEĞİ ÖRNEK MADDELERİ

Aşağıda sizin kendinizi tanımlamanıza ilişkin 25 ifade bulunmaktadır. Lütfen her bir ifadenin sizi ne kadar tanımladığını, ifadenin yanında verilen kutucuğu işaretleyerek belirtiniz. Her ifade için yalnızca bir kutucuğu işaretleyiniz.

	Kesinlikle katılmıyorum	**Katılmıyorum**	**Ne katılmıyorum/Ne katılıyorum**	**Katılıyorum**	**Kesinlikle katılıyorum**
2. Gelecekte yapacaklarımla ilgili planlarım var.	①	②	③	④	⑤
11. Yaşamda gerçekten elde etmek istediklerim konusunda kuşkularım var.	①	②	③	④	⑤
17. Gelecekle ilgili planlarım bana güven veriyor.	①	②	③	④	⑤
21. Gelecek için yaptığım planlar üzerine düşünürüm.	①	②	③	④	⑤
25. Gelecek planlarımın gerçekten ne istediğimle uyuşup uyuşmadığını düşünürüm.	①	②	③	④	⑤

EK-5: KÜLTÜRLEŞME STRATEJİLERİ ÖLÇEĞİ ÖRNEK MADDELERİ

Şu anda, aşağıdaki alanların ya da bağlamların her birinde "**memleketinin geleneklerini"** ne kadar **SÜRDÜRÜYORSUN?**

	Hiçbir zaman	**Hemen hemen hiç**	**Bazen**	**Çoğu zaman**	**Her zaman**
Okulda (çalışma şekliniz ve yönteminiz, öğretmenlerinizle ve sınıf arkadaşlarınızla etkileşiminiz bakımından)	1	2	3	4	5
Tüketim Alışkanlıklarında (satın aldığınız şeyler ve harcama ya da tasarruf etme yöntemleri bakımından)	1	2	3	4	5
Arkadaşlıklarda (arkadaş seçimi ve onlarla zaman geçirme yöntemleri bakımından)	1	2	3	4	5
Aile İlişkilerinde (babanız, anneniz, erkek ve kız kardeşleriniz ve Türkiye'de yaşayan diğer akrabalarınızla ilişkide)	1	2	3	4	5
Dini İnanç ve Geleneklerde	1	2	3	4	5
Düşünme Biçiminde (ilkeler ve değerler bakımından)	1	2	3	4	5